

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากรองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ อุดมสิน อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และคณาจารย์สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่กรุณาสละเวลาในการให้คำปรึกษาแนะนำ ถ่ายทอดความรู้และแนวความคิดทางด้านวิชาการอันมีคุณค่า ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถูกต้องสมบูรณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความอนุเคราะห์จากท่านอาจารย์เอื้อน นู ชื่อสุวรรณ รองผู้จัดการ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ผู้ทรงคุณวุฒิ และประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ หลักสูตรบัณฑิตศึกษาด้านสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ให้แนวคิดและคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่กล่าวมาข้างต้นเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณเกษตรกรกรลูก้า ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม คุณศิริศักดิ์ หลงจิตร คุณชัยสิทธิ์ เจริญผล คุณยงยุทธ แสงศิริคุปต์ ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและช่วยชี้แนะในการสร้างเครื่องมือและคำแนะนำอื่นๆ รวมทั้งขอขอบคุณผู้อำนวยการกองแผนงานและงบประมาณ ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองแผนงานและงบประมาณ ผู้จัดการ ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม พนักงาน ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม หัวหน้ากลุ่มงานงบประมาณสำนักงานจังหวัดและกิจการสาขา คุณดุสิต-คุณโอภาส แสงแก้ว คุณพรหมกร พรหมชาติแก้ว คุณโกวิทย์ วิไลพรหม ตลอดจน พี่ๆ เพื่อนๆ ทุกท่านที่ให้คำแนะนำที่ดี ให้กำลังใจและช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

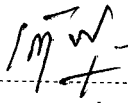
นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับกำลังใจและแรงผลักดันอันยิ่งใหญ่และมีค่ายิ่งจากบิดา มารดา และทุกท่านในครอบครัว รวมทั้ง คุณจิระศักดิ์ สานิตเสศ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือว่ามีค่ามาก หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์และสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน คุณค่าและความดีอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

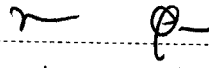
พุทธชาด สานิตเสศ

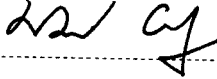
สิงหาคม 2550

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
การเกษตร สาขาสมุทรสงคราม
ชื่อและนามสกุล นางพุทธชาติ สานีเทศ
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ อุดมสิน
2. รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

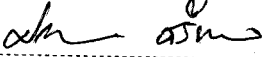
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์เอี๊ญง ชื่อสุวรรณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ อุดมสิน)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
ส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล)

วันที่ 22 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2550

ชื่อวิทยานิพนธ์ การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรรูดค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
สาขาสมุทรสงคราม

ผู้วิจัย นางพุทธชาติ สานิเทศ ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ อุคมสิน (2) รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
ปีการศึกษา 2549

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกษตรกรรูดค้ำ ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม ดังนี้ (1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ (2) การชำระคืนเงินกู้ และ (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ประชากรที่ศึกษาคือเกษตรกรรูดค้ำ ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม จำนวน 2,109 ราย สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ จำนวน 146 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างได้ครบทุกราย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 54.5 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาแล้วเฉลี่ย 49.6 ปี มีสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.2 ราย เกษตรกรเกือบหนึ่งในสามมีอาชีพหลักในการเลี้ยงหอย เกษตรกรเกินครึ่งมีอาชีพเสริมในการรับจ้างแรงงาน มีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.3 ราย มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 9.7 ไร่ ในรอบปีบัญชี 2549 มีรายได้เฉลี่ย 255,595.90 บาท และรายจ่ายเฉลี่ย 188,774.00 บาท เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย เกษตรกรเกินครึ่งใช้แหล่งเงินทุนจาก ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้าน เกษตรกรเกือบสามในห้ามีแรงจูงใจที่ขอกู้เงินจาก ธ.ก.ส. เพราะต้องการสินเชื่อคอกเบี้ยต่ำ เงินกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตรเฉลี่ย 93,333.30 บาท เงินกู้เพื่อเป็นค่าลงทุนในการประกอบอาชีพการเกษตรเฉลี่ย 130,270.30 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับอนุมัติเงินกู้ในปีบัญชี 2549 เพียงพอกับการผลิต เกษตรกรเกือบทั้งหมดใช้เงินกู้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การขอกู้ เกษตรกรมากกว่าสองในห้ามีรายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตรและรายได้อื่นๆ นอกภาคการเกษตร (2) เกษตรกรส่วนใหญ่ชำระคืนเงินกู้จากการติดตามทวงถามของพนักงาน และแรงจูงใจสำคัญที่สุดในการชำระคืน คือ ต้องการรักษาประวัติในการชำระหนี้ เกษตรกรเกือบสองในสามเป็นหนี้ปกติ มูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดเนื่องจากปัจจัยการผลิตและค่าจ้างแรงงานมีราคาสูงขึ้น โรคระบาด ราคาผลผลิตตกต่ำ ต้องนำเงินไปชำระหนี้แหล่งเงินทุนอื่นก่อน มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน พนักงานพัฒนาธุรกิจและพนักงานการเงินให้บริการโดยไม่ยืมเข้มเข้มนใจ เกษตรกรเกือบหนึ่งในห้ามีปัญหาเกี่ยวกับการกู้เงินได้น้อยกว่าความต้องการขอกู้ เกษตรกรเสนอแนะให้ลดคอกเบี้ยเงินกู้และลดหย่อนหลักประกันในการขอกู้เงิน ส่งเสริมการรวมกลุ่มในการขายผลผลิตและเพิ่มเติมความรู้ให้กับพนักงานอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง เพื่อให้คำแนะนำในการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมแก่เกษตรกรรูดค้ำ ควรให้อำนาจหัวหน้ากลุ่มในการกำหนดวงเงินกู้ของคนในกลุ่มและควรมีการวางแผนการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับรายได้ของครัวเรือน และมีการออมเงินไว้ส่วนหนึ่ง เพื่อสำรองไว้เมื่อมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน

คำสำคัญ การชำระคืนเงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธ.ก.ส. จังหวัดสมุทรสงคราม

Thesis title: Loan Repayment by the Clients of Bank of Agriculture and Agricultural Cooperatives in Samut Songkhram Branch

Researcher: Mrs. Puttachart Sanithet; **Degree:** Master of Agriculture (Agricultural Extension);

Thesis advisors: (1) Dr. Porntip Udomsin, Associate Professor; (2) Dr. Benchamas Yooprasert, Associate Professor;

Academic year: 2006.

ABSTRACT

The objectives of this research were to study :the Bank of Agriculture and Agricultural Cooperatives (BAAC) Samut Songkhram branch clients as fellows (1) socio-economic background; (2) payback ability ; and (3) problems and recommendation

The population was 2,109 BAAC Samut Songkhram branch clients. The sample by systematic sampling was 146 Clients. Data were collected by interview and analyzed in term of frequency, percentage, minimum, maximum, mean and standard deviation.

Results showed that (1) the average of clients age was 54.5 years and primary education. The number of person in household average was 4.2 persons. The main income of nearly one of third clients was shell farm production. More than haft of clients worked as part time labor. Average household labor was 3.3 persons. Average of again more 9.7 rai, average income was 255,595.90 baht and average expenditure was 188,774.00 baht. Almost clients earned enough to expense. Source funds of more than haft of clients came from BAAC and Village Funds. Low interest rates motivated three of fifth clients to apply loan from BAAC. Average loan for agricultural expenditure was 93,333.30 baht. Loan for agricultural investment was 130,270.30 baht and most of them got enough loan for production in year 2006 and spent their fund according to loan objective. More than two of fifth clients were able to payback loan farm agricultural income and non-agricultural income. Mainly repayment reason was officer monitoring. The significant motivation of loan repayment was to keep good repayment data. Nearly two-third of clients were normal debt. Cause of loan in arrears were higher of raw materials and labor costs, low cost products, other source of finds repayment, household emergency cost, un service mind of BAAC officers. Almost one-five of clients could borrow less than their needs. Clients, therefore, suggested BAAC to decrease loan interest rates and credit guarantee. BAAC staff should promote group stradive and also acknowledge themselves continually. Clients group leaders should be able to limit loan ceiling. Clients also need efficiency expenditure plans according to household incomes and saving money for emergency expends.

Keywords: Loan repayment, Bank Agriculture and Agricultural Cooperatives, BAAC, Samut Songkhram Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
ความหมายของสินเชื่อและสินเชื่อการเกษตร	7
ความสำคัญของสินเชื่อการเกษตร	8
ระเบียบการให้กู้ยืมของ ธ.ก.ส.	9
ปัญหาการให้กู้ยืมเงินและการชำระคืนเงินกู้	12
สภาพทั่วไปของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม	16
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	18
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	31
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	31
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	32
การเก็บรวบรวมข้อมูล	33
การวิเคราะห์ข้อมูล	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	34
ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร	34
ตอนที่ 2 การชำระค่างานของเกษตรกร	41
ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงาน	55
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	61
สรุปการวิจัย	61
อภิปรายผล	65
ข้อเสนอแนะ	72
บรรณานุกรม	76
ภาคผนวก	80
ก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์)	81
ข แบบสัมภาษณ์	83
ประวัติผู้วิจัย	93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 จำนวนเกษตรกรลูกค้าและต้นเงินกู้คงเป็นหนี้ด้านเกษตรกร ณ วันที่ 31 มีนาคม 2549	15
ตารางที่ 4.1 สภาพทางสังคมของเกษตรกร	34
ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร	37
ตารางที่ 4.3 จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตร	38
ตารางที่ 4.4 ลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร	39
ตารางที่ 4.5 รายได้ในรอบปีบัญชี 2549 ของเกษตรกร	39
ตารางที่ 4.6 รายจ่ายในรอบปีบัญชี 2549 ของเกษตรกร	40
ตารางที่ 4.7 ความเพียงพอของรายได้ต่อค่าใช้จ่ายของเกษตรกร	41
ตารางที่ 4.8 การใช้สินเชื่อของเกษตรกร	42
ตารางที่ 4.9 วัตถุประสงค์ในการกู้เงินของเกษตรกร	43
ตารางที่ 4.10 จำนวนเงินกู้และการใช้เงินกู้ของเกษตรกร	45
ตารางที่ 4.11 การรับรู้และเข้าใจเรื่องราวของ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร	46
ตารางที่ 4.12 การดำเนินการก่อนการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร	47
ตารางที่ 4.13 การชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร	48
ตารางที่ 4.14 สถานะหนี้ของเกษตรกร	50
ตารางที่ 4.15 มูลเหตุที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด	51
ตารางที่ 4.16 แนวทางแก้ไขกรณีที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้	55
ตารางที่ 4.17 ปัญหาของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้	56
ตารางที่ 4.18 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้	57

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของประชาชนคนไทยและประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-9 มีจุดมุ่งเน้นไปที่ภาคการเกษตรและให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การส่งเสริมเรื่องโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น การชลประทาน ถนนหนทางเพื่อการคมนาคมขนส่ง การค้นคว้าวิจัยทางด้านการเกษตร ซึ่งมีส่วนช่วยให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ แต่ทั้งนี้อาชีพเกษตรกรก็มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ เช่น การดำเนินการผลิตจำเป็นต้องพึ่งพาธรรมชาติ ไม่สามารถกำหนดปริมาณผลผลิตได้อย่างแน่นอน ราคาสินค้าขึ้นอยู่กับความต้องการและปริมาณผลผลิต จึงเป็นผลให้รายได้ของเกษตรกรมีความไม่แน่นอน แหล่งเงินทุนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการประกอบอาชีพของเกษตรกร ดังนั้น เกษตรกรจึงมีความต้องการที่จะได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งเงินทุนต่างๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ก็เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของเกษตรกรที่ภาครัฐจัดตั้งขึ้น เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนด้านเงินทุนเกี่ยวกับการเกษตร

ธ.ก.ส. ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2509 มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงการคลัง โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินในการประกอบอาชีพการเกษตรแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร ต่อมา ธ.ก.ส. ได้ปรับปรุงแก้ไข พ.ร.บ. ธ.ก.ส. ใหม่ (ฉบับที่ 5) มีผลใช้บังคับเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2542 โดยเพิ่มบทบาทและหน้าที่ของ ธ.ก.ส. ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรสร้างรายได้เพิ่มขึ้นและลดภาวะความเสี่ยงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้ต่ำลง ด้วยการขยายการให้สินเชื่อเพิ่มเติมจากเดิมที่สามารถให้สินเชื่อได้เฉพาะสินเชื่อการเกษตรและสินเชื่อเกี่ยวเนื่องการเกษตรให้กับเกษตรกรเท่านั้น โดย พ.ร.บ. ฉบับใหม่ ได้ขยายเพิ่มเติมในการให้สินเชื่อเพื่ออาชีพอื่นๆ นอกภาคการเกษตร ได้แก่ สินเชื่อเพื่ออุตสาหกรรม สินเชื่อพาณิชย์กรรม และสินเชื่อเพื่อการบริการ โดยสามารถให้สินเชื่อกับเกษตรกรลูกค้า บุตร บิดามารดาของลูกค้าได้ (ดำรงชัย เศษาริคม และคณะ 2544: 1)

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2549 ก: 6) ระบุไว้ว่า ธ.ก.ส. ได้มีการขยายการให้สินเชื่อได้หลากหลายเพิ่มขึ้น ณ วันสิ้นปีบัญชี 2548 (วันที่ 31 มีนาคม 2549) มีเกษตรกรได้รับบริการสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. ทั้งสิ้น 5.38 ล้านครัวเรือน ซึ่งจากปริมาณสินเชื่อที่เพิ่มขึ้นจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ ธ.ก.ส.

ประสบกับปัญหาหนี้ค้างชำระที่เพิ่มสูงขึ้นในขณะที่ประเทศประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาหนี้ค้างชำระมีผลกระทบต่อการค้าเงินงานของ ธ.ก.ส. เนื่องจากการที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดทำให้ธนาคารต้องขยายการค้าเงินงานโดยการระดมเงินฝากเพิ่มขึ้น ปัจจุบัน ธ.ก.ส. มีสำนักงาน ธ.ก.ส. ระดับจังหวัด 75 แห่ง มีเครือข่ายบริการทั่วประเทศ 848 สาขา 938 หน่วยอำเภอ

ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม ให้บริการด้านสินเชื่อแก่เกษตรกรลูกค้ารายคนในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม ผลการค้าเงินงาน ณ 31 มีนาคม 2549 มีเกษตรกรลูกค้าจำนวน 2,109 ราย มีเงินกู้คงเป็นหนี้ 497.25 ล้านบาท หนี้ดังกล่าวเป็นหนี้ค้างชำระถึง 65.04 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 13.08 (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 2549 ข: 1) ปัญหาหนี้ค้างชำระดังกล่าวส่วนใหญ่ มีสาเหตุมาจากเกษตรกรลูกค้าประสบปัญหาด้านการผลิตและด้านการตลาด ธนาคารจึงได้จัดให้ ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม อยู่ในกลุ่ม stabilizing คือ กลุ่มที่มุ่งเน้นการรักษาสถานะการค้าเงินงาน โดยถือว่าเป็นสาขาที่มีปัญหาคุณภาพหนี้พอสมควร ซึ่งพิจารณาการมีเงินค้างชำระด้านเกษตรกรเกินกว่าร้อยละ 10 แต่ไม่เกินร้อยละ 20 (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 2540: 2)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาพฤติกรรมการค้าเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม เพราะการทราบพฤติกรรมการค้าเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้าจะทำให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหานี้ค้างชำระได้อย่างแท้จริง มีความยั่งยืนและได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งเกษตรกรลูกค้าและธนาคาร นอกจากนั้น ผลการวิจัยจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดผลิตภัณฑ์และเครื่องมือในการควบคุมคุณภาพของสินเชื่อเกษตรกรที่มีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม
- 2.2 เพื่อศึกษาการค้าเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการการค้าเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส.

สาขาสมุทรสงคราม

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

3.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ประกอบด้วยตัวแปรที่ศึกษาดังนี้

3.1.1 สภาพทางสังคมของเกษตรกร ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

- 1) เพศ
- 2) อายุ
- 3) ระดับการศึกษา
- 4) การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร (นอกจาก ธ.ก.ส.)
- 5) การอาศัยอยู่ในพื้นที่
- 6) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- 7) จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตร

3.1.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

- 1) อาชีพหลัก
- 2) อาชีพเสริม
- 3) พื้นที่ทำการเกษตรและลักษณะการถือครองที่ดิน
- 4) รายได้ในรอบปีบัญชี 2549
- 5) รายจ่ายในรอบปีบัญชี 2549
- 6) ความเพียงพอของรายได้ต่อค่าใช้จ่าย

3.2 การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกร ประกอบด้วยตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

3.2.1 การใช้สินเชื่อ ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

- 1) แหล่งเงินทุน ได้แก่ ในระบบสถาบันการเงิน นอกสถาบันการเงินและ
เงินทุนตนเอง
- 2) แรงจูงใจที่ขอกู้เงินจาก ธ.ก.ส.
- 3) วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน
- 4) จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ
- 5) การแก้ปัญหาในกรณีที่ไม่สามารถกู้เงินจาก ธ.ก.ส. หรือกู้ได้น้อยกว่าความต้องการ
- 6) การใช้เงินกู้
- 7) การเข้าร่วมประชุมกลุ่มลูกค้า

8) การรับรู้และเข้าใจการชี้แจงของพนักงาน ธ.ก.ส.

9) แหล่งในการรับรู้ข่าวสารหรือข้อมูลจาก ธ.ก.ส.

3.2.2 การชำระคืนเงินกู้ ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

1) บุคคลที่ส่งหนังสือเตือนให้ชำระหนี้เงินกู้ของ ธ.ก.ส.

2) ที่มาของแหล่งรายได้ในการชำระหนี้

3) วิธีการในการชำระคืนเงินกู้ที่ถึงกำหนด

4) แนวทางในการชำระหนี้ ธ.ก.ส.

5) เหตุผลในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส.

6) สถานะหนี้

7) แรงจูงใจในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส.

8) มูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด

9) แนวทางการแก้ไขที่ไม่สามารถชำระหนี้

3.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ประกอบด้วยตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

3.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

1) ปัญหาในการกู้เงินจาก ธ.ก.ส.

2) ความเหมาะสมของวงเงินกู้ หลักประกันและประเภทของเงินกู้

3) อื่น ๆ

3.3.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

1) ด้านองค์กร

2) ด้านพนักงาน

3) ด้านเกษตรกร

4) อื่น ๆ

4. ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเฉพาะเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ที่ได้รับสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม เพื่อนำไปใช้ในการผลิตหรือการลงทุนในการประกอบอาชีพทางการเกษตรและนอกภาคการเกษตร ณ วันสิ้นปีบัญชี 2548 (31 มีนาคม 2549) จำนวน 2,109 รายเท่านั้น

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **ร.ก.ส. หรือ ธนาคาร** หมายถึง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

5.2 **สาขาสมุทรสงคราม** หมายถึง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสมุทรสงคราม ซึ่งมีพื้นที่ดำเนินงานอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีตำบลที่อยู่ในเขตดำเนินงาน 11 ตำบล ได้แก่ ต.คลองโคน ต.บางขันแตก ต.บางจะเกร็ง ต.แม่กลอง ต.แหลมใหญ่ ต.บางแก้ว ต.ลาดใหญ่ ต.บ้านปรก ต.ท้ายหาด ต.นางตะเคียน และ ต.คลองเงิน

5.3 **เกษตรกรลูกค้า** หมายถึง บุคคลที่มีอาชีพทางการเกษตรและได้รับขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าของ ร.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขอรับความช่วยเหลือทางการเงินจากธนาคาร

5.4 **สินเชื่อ** หมายถึง เงินกู้ที่ ร.ก.ส. ให้เกษตรกรลูกค้ากู้ไปเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายหรือค่าลงทุนในการประกอบอาชีพ หรือฟื้นฟูการประกอบอาชีพเกษตรกรรวม อาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรหรืออาชีพอย่างอื่นนอกภาคการเกษตร เพื่อเพิ่มรายได้ การพัฒนาความรู้หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือรอการขายผลิตผลและชำระหนี้สินภายนอก รวมทั้งการดำเนินกิจการตามโครงการที่เป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนการประกอบเกษตรกรรวม

5.5 **หนี้ค้างชำระ** หมายถึง หนี้ค้างชำระที่เกษตรกรรับสินเชื่อ ร.ก.ส. เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตหรือลงทุนในการประกอบอาชีพหรือฟื้นฟูการประกอบอาชีพ แต่ไม่สามารถส่งชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยตามกำหนดระยะเวลาในสัญญากู้เงิน

5.6 **รายได้การเกษตร** หมายถึง รายได้จากการขายผลิตผลทางการเกษตรทุกชนิด

5.7 **ค่าใช้จ่ายการเกษตร** หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสดในการผลิตพืช และสัตว์ทุกชนิดของฟาร์ม ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่ายา ค่าพันธุ์พืช - สัตว์ ค่าแรงงานและอื่นๆ โดยไม่รวมค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

5.8 **พนักงานพัฒนาธุรกิจ** หมายถึง พนักงาน ร.ก.ส. ที่ปฏิบัติงานด้านสินเชื่อ

5.9 **พนักงานการเงิน** หมายถึง พนักงาน ร.ก.ส. ที่ปฏิบัติงานด้านบัญชีการเงิน

5.10 **ในรอบปีบัญชี** หมายถึง ระยะเวลาในการปีบัญชีเป็นรอบระยะเวลาบัญชีตั้งแต่วันที่ 1 เมษายนถึง 31 มีนาคม ของปีถัดไป

5.11 **จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ** หมายถึง จำนวนเงินกู้ที่เกษตรกรได้รับอนุมัติสินเชื่อจากร.ก.ส. ตามแผนการผลิต

5.12 **ความสามารถในการชำระคืนเงินกู้** หมายถึง การที่เกษตรกรนำเงินมาชำระคืนให้แก่ ร.ก.ส. ตามกำหนดระยะเวลาในหนังสือกู้เงิน

5.13 **การใช้สินเชื่อ** หมายถึง เกษตรกรมีแผนการลงทุนประกอบอาชีพทางการเกษตรและกิจกรรมอื่น และได้รับอนุมัติสินเชื่อพร้อมนำเงินที่ได้รับไปใช้จ่ายในการประกอบอาชีพทางการเกษตรและกิจกรรมอื่นตามระเบียบการให้กู้ยืมของ ธ.ก.ส.

5.14 **การชำระคืนเงินกู้** หมายถึง การที่เกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส.สาขาสมุทรสงคราม นำเงินสดมาชำระคืนเงินกู้กับธนาคาร ภายในระยะเวลาที่ธนาคารกำหนด

5.15 **สินเชื่อที่มีคุณภาพ** หมายถึง การให้สินเชื่อตรงกับความต้องการของเกษตรกรและเกษตรกรสามารถนำไปดำเนินการประกอบอาชีพทางการเกษตร จนกระทั่งสามารถมีรายได้ที่เพียงพอกับการชำระคืนเงินกู้ได้ครบถ้วนตามระยะเวลาที่กำหนด

5.16 **ความเพียงพอของเงินกู้** หมายถึง การที่เกษตรกรลูกค้าได้รับอนุมัติเงินกู้ตามแผนการผลิตเพียงพอและเหมาะสมกับแผนการผลิตของเกษตรกรลูกค้า

5.17 **การใช้เงินกู้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์** หมายถึง การที่เกษตรกรลูกค้าใช้เงินกู้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในหนังสือกู้เงินหรือรายงานเบิกเงินกู้ตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป หากเกษตรกรลูกค้าใช้เงินกู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้น้อยกว่าร้อยละ 70 แต่ยังคงนำเงินกู้ส่วนที่เหลือไปใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพอย่างอื่น ซึ่งเมื่อรวมการใช้เงินกู้ทั้งหมดแล้วเกษตรกรลูกค้ายังคงใช้เงินกู้ตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป ให้ถือว่าใช้เงินกู้ถูกต้อง โดยให้เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์การใช้เงินกู้ให้เป็นไปตามการใช้เงินกู้ที่แท้จริง

5.18 **การใช้เงินกู้ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์** หมายถึง การที่เกษตรกรลูกค้าใช้เงินกุน้อยกว่าร้อยละ 70 ตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในหนังสือกู้เงินหรือรายงานเบิกเงินกู้ ซึ่งจะต้องให้เกษตรกรลูกค้าชำระหนี้ในส่วนที่มีได้นำไปประกอบอาชีพทั้งหมด และให้เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ของการใช้เงินกู้ให้เป็นไปตามการใช้เงินกู้ที่แท้จริง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเรื่อง “การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสมุทรสงคราม” คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

6.1 สาขาสมุทรสงคราม สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของเกษตรกรลูกค้า

6.2 ธ.ก.ส. สามารถนำผลการวิจัยมากำหนดกรอบการพิจารณาการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรลูกค้าอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกำหนดกลยุทธ์ในการป้องกันการเกิดปัญหาหนี้ค้างชำระและใช้เป็นข้อสังเกตในการดำเนินงานด้านสินเชื่อของธนาคารต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเพื่อเป็นการปูพื้นฐานหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะวิจัย เพื่อนำการทบทวนวรรณกรรมมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ตัวแปรของการศึกษา และการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย รวมทั้งเพื่อการวิเคราะห์และการอภิปรายผลการศึกษาต่อไป ทั้งนี้ การวิจัยเรื่อง การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสมุทรสงคราม มีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็นประเด็นๆ ได้ทั้งหมด 7 ประเด็น ดังนี้

1. ความหมายของสินเชื่อและสินเชื่อการเกษตร
2. ความสำคัญของสินเชื่อการเกษตร
3. ระเบียบการให้กู้ยืมของ ธ.ก.ส.
4. ปัญหาการให้กู้ยืมเงินและการชำระคืนเงินกู้
5. สภาพทั่วไปของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
6. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของสินเชื่อและสินเชื่อการเกษตร

นักวิชาการหลายท่านให้คำจำกัดความของสินเชื่อและสินเชื่อการเกษตร ไว้ดังนี้ ประเสริฐ โยมจันทร์ (2527: 43) ให้แนวคิดเกี่ยวกับเครดิตหรือสินเชื่อว่า มีความหมายเช่นเดียวกับการกู้ยืม ซึ่งทางการเงินมักใช้สองคำนี้พร้อมๆ กันเสมอแล้วแต่ใครจะชอบใช้มากกว่ากัน แต่ว่าเครดิตจะเป็นเชิงวิชาการที่สั้นและง่ายในการใช้มากกว่า

สุณี ศักกรนันท์ (2540: 25) กล่าวถึงความหมายของสินเชื่อว่า สินเชื่อมาจากคำว่า เครดิต (credit) มาจากภาษาละติน รากศัพท์เดิมคือ credere แปลว่า ความไว้วางใจ (to trust) ดังนั้นสินเชื่อจึงหมายถึง ความสามารถในการกู้ยืมเงินหรือความสามารถในการซื้อสินค้าเป็นเงิน โดยมีคำมั่นสัญญาว่าจะชำระคืนในอนาคต

กลุ่มพัฒนาสินเชื่อการเกษตร (2523: 47) ให้ความหมายของสินเชื่อการเกษตรว่า หมายถึง การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่เกษตรกรผู้ประกอบการ การประมงและการเลี้ยงสัตว์ โดยให้ผู้ที่ จะได้รับสินเชื่อ คือ เกษตรกรทั้งที่เป็นเอกชนและนิติบุคคล กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ ที่มีสมาชิก ทั้งหมดเป็นเกษตรกร

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สินเชื่อ หมายถึง ความสามารถในการกู้ยืมเงิน โดยมีกำหนด ชำระคืนในอนาคตที่แน่นอนตามสัญญาเงินกู้ และสินเชื่อการเกษตร หมายถึง ความสามารถในการ กู้ยืมเงินเพื่อนำไปลงทุนสำหรับการประกอบการเกษตร

2. ความสำคัญของสินเชื่อการเกษตร

จรัญ ไทยานนท์ และคนอื่น (ม.ป.ป: 28) กล่าวถึง ความสำคัญของสินเชื่อการเกษตรว่า การทำการเกษตรก็เหมือนกับธุรกิจอื่นๆ ที่ต้องอาศัยเงินทุน นอกเหนือจากที่ดิน แรงงานและปัจจัย การผลิตอื่นๆ แต่ส่วนใหญ่เกษตรกรในประเทศไทยเป็นเกษตรกรที่มีฐานะยากจนและขาดแคลน เงินทุน ซึ่งการขาดแคลนเงินทุนนี้ย่อมจะส่งผลทำให้ผลตอบแทนในการเกษตรต่ำ เพราะผลผลิต ต่อไร่ของเกษตรกรต่ำนั่นเอง ทั้งนี้ เนื่องจากเกษตรกรไม่มีเงินทุนหรือมีเงินทุนไม่เพียงพอที่จะซื้อ ปัจจัยการผลิตใหม่มาใช้ เช่น เมล็ดพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช และอื่นๆ ซึ่งปัจจัยการผลิตสมัยใหม่และเทคนิคการผลิตใหม่เหล่านั้นจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการผลิต การขาดแคลนเงินทุนสามารถแก้ไขได้โดยการให้สินเชื่อการเกษตรแก่เกษตรกรเหล่านั้น การให้ สินเชื่อแก่เกษตรกรเป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะเป็นทางหนึ่งที่จะชดเชยเงินทุนที่ขาดแคลนของเกษตรกร และทำให้เกิดการเพิ่มผลผลิตในหมู่เกษตรกร เมื่อเกษตรกรทุกคนเพิ่มผลผลิตของตน ก็จะทำให้ ผลผลิตมวลรวมของประเทศดีขึ้น ซึ่งจะเป็นแนวทางพัฒนาการเกษตรได้อีกทางและยังเป็นตัวกระตุ้น ให้เกษตรกรหันมาใช้เทคนิคการผลิตใหม่ๆ มากขึ้นด้วย

กลุ่มพัฒนาสินเชื่อการเกษตร (2523: 49) กล่าวถึงบทบาทของสินเชื่อการเกษตรต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจว่า ในประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่ภาคการเกษตรนอกจากจะเป็นแหล่งที่มา ของรายได้ของประชาชาติที่สำคัญแล้ว ยังเป็นแหล่งที่ประชากรกว่า 2 ใน 3 ของประเทศดำรงอยู่ อีกด้วย ดังนั้น ในการพัฒนาประเทศสิ่งที่ได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรกก็คือการเกษตร ซึ่ง จะเป็นไปได้โดยการพยายามเปลี่ยนระบบการผลิตจากแบบดั้งเดิมมาเป็นแบบใหม่แทน ในการทำ การเกษตรแบบใหม่ก็เช่นเดียวกับธุรกิจอื่นๆ กล่าวคือ สิ่งสำคัญในการให้ได้มาซึ่งรายได้ที่พึง ปรารถนานั้นจะต้องประกอบด้วยสัดส่วนของปัจจัยในการผลิตที่เหมาะสม เช่น ที่ดิน ปศุสัตว์

เครื่องมือกล แรงงานและความสามารถในการจัดการสำหรับเงินทุน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ในการที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้ ทูบในที่นี้หมายถึงทั้งเงินสดและสิ่งของ เช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืชและเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรรายใดที่ต้องการจะเพิ่มผลผลิตของตนให้มากขึ้นด้วยการ ผลิตแบบใหม่จะต้องใช้ทุนเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทุนนี้จะหาได้ 2 ทาง คือ จากเงินออมและจากการกู้ยืม ในกรณีที่เกษตรกรไม่มีเงินทุนเพียงพอหรือขาดแคลนเงินทุน การเพิ่มผลผลิตก็อาจไม่บรรลุผล ตามที่ต้องการได้ ซึ่งวิธีแก้ไขปัญหาคาดแคลนเงินทุนคือการจัดระบบการให้กู้ยืมเงินหรือ สินเชื่อการเกษตร ให้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ เมื่อทำได้ดังนี้แล้วการพัฒนาการเกษตร ก็อาจสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ฉะนั้นสินเชื่อการเกษตรจึงเป็นปัจจัยสำคัญมากอย่างหนึ่งต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สินเชื่อการเกษตร เป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการผลิตทางการเกษตร เพราะการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะชดเชยเงินทุนที่ขาดแคลนของเกษตรกร ซึ่งเงินทุนนั้นจะหาได้ 2 ทาง คือ จากเงินออมและเงินกู้ยืม

3. ระเบียบการให้กู้ยืมของ ธ.ก.ส.

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2547: 1-15) กำหนดระเบียบการให้กู้ยืม ตามข้อบังคับธนาคาร ในคู่มือการปฏิบัติงานสินเชื่อด้านเกษตรกร เล่ม 2 ว่าด้วยการให้กู้ยืม สรุปได้ ดังนี้

3.1 วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน ต้องเป็นวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

3.1.1 เป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพหรือฟื้นฟูการประกอบอาชีพเกษตรกรรวม อาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม หรืออาชีพอย่างอื่นเพื่อเพิ่มรายได้ การพัฒนาความรู้ หรือการ พัฒนาคุณภาพชีวิต

3.1.2 เป็นค่าลงทุนในการประกอบอาชีพหรือฟื้นฟูการประกอบอาชีพเกษตรกรรวม อาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม หรืออาชีพอย่างอื่นเพื่อเพิ่มรายได้ การพัฒนาความรู้ หรือการ พัฒนาคุณภาพชีวิต

3.1.3 รอการขายผลิตผล

3.1.4 ชำระหนี้ภายนอก

3.1.5 เป็นค่าใช้จ่ายหรือค่าลงทุนในการดำเนินกิจการตามโครงการที่เป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนการประกอบเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการดำเนินการร่วมกับผู้ประกอบการ โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ ธ.ก.ส.

3.2 ระยะเวลาของการชำระเงินกู้ จะพิจารณากำหนดระยะเวลาการชำระเงินกู้ของผู้กู้ ดังนี้

3.2.1 เงินกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่าย ให้กำหนดชำระเงินคืนต้นเงินและดอกเบี้ย เป็นไปตามที่มาแห่งรายได้ โดยคำนึงถึงรอบการผลิตหรือรอบการบริการ รายได้ จำนวนของเงินกู้ และความสามารถชำระหนี้ของผู้กู้ โดยปกติให้ชำระเสร็จภายในสิบสองเดือนนับแต่วันกู้ เว้นแต่มีเหตุพิเศษไม่เกินสิบแปดเดือนนับแต่วันกู้

3.2.2 เงินกู้เพื่อเป็นค่าลงทุน ให้กำหนดชำระคืนต้นเงินและดอกเบี้ยเป็นรายงวดตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงอายุการใช้ประโยชน์ของสินทรัพย์ที่ใช้เงินกู้ จำนวนของเงินกู้ รายได้และความสามารถชำระหนี้ของผู้กู้ โดยปกติให้ชำระเสร็จไม่เกินสิบห้าปีนับแต่วันกู้ เว้นแต่มีเหตุพิเศษไม่เกินยี่สิบปีนับแต่วันกู้ ทั้งนี้ จะกำหนดให้มีระยะเวลาที่ผู้กู้ยังไม่ต้องชำระต้นเงินก็ได้ตามที่เห็นสมควรแต่ไม่เกินห้าปีแรก

3.2.3 เงินกู้เพื่อรอการขายผลิตผล กำหนดให้ชำระคืนต้นเงินและดอกเบี้ยให้เสร็จภายในหกเดือนนับแต่วันกู้

3.2.4 เงินกู้เพื่อชำระหนี้สินภายนอก กำหนดชำระคืนต้นเงินและดอกเบี้ยเป็นรายงวดตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงจำนวนเงินกู้ รายได้ และความสามารถชำระหนี้ของผู้กู้ โดยปกติให้ชำระเสร็จไม่เกินสิบปีนับแต่วันกู้ เว้นแต่มีเหตุพิเศษไม่เกินสิบสองปีนับแต่วันกู้

3.3 จำนวนขั้นสูงของเงินกู้ จะพิจารณากำหนดจำนวนเงินกู้ของผู้กู้แต่ละราย ตามวัตถุประสงค์ของการกู้ โดยคำนึงถึงความต้องการใช้เงินกู้ตามแผนงาน รายได้ ความสามารถชำระหนี้ การชำระหนี้เงินกู้งวดก่อนๆ ของผู้กู้ และหลักประกันเงินกู้ โดยจำนวนเงินกู้ของผู้กู้แต่ละราย ในเวลาใดเวลาหนึ่งรวมกันต้องไม่เกินสิบห้าล้านบาท เว้นแต่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการ ธ.ก.ส. เป็นรายๆ ไป

3.4 หลักประกันเงินกู้ มีดังต่อไปนี้

3.4.1 มือสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้จำนองต่อเจ้าหน้าอื่นอันจำนองเป็นประกัน โดยได้รับการสอบสวนและพิจารณาเป็นที่พอใจว่า อสังหาริมทรัพย์นั้นมีราคาตลาดตามที่ประเมินไว้ไม่น้อยกว่าสองเท่าของจำนวนเงินกู้

3.4.2 มีหลักทรัพย์รัฐบาลไทยหรือเงินฝากในธนาคารนี้เป็นประกัน โดยจำนวนเงินกู้ต้องไม่เกินร้อยละแปดสิบแห่งค่าของหลักทรัพย์ หรือเงินฝากที่เป็นประกัน

3.4.3 มีลูกค้าประจำสาขาหรือบุคคลอื่นซึ่งได้รับการสอบสวนและพิจารณาแล้ว เห็นสมควรทำหนังสือรับรองรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วม โดยจำนวนเงินกู้ของผู้กู้แต่ละรายต้องไม่เกิน หนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

3.4.4 มีลูกค้าประจำสาขาหรือบุคคลอื่นซึ่งได้รับการสอบสวนและพิจารณาแล้ว เห็นสมควรให้เป็นผู้ค้ำประกันอย่างน้อยสองคน โดยจำนวนเงินกู้ที่ใช้บุคคลค้ำประกัน ดังกล่าว ของผู้กู้แต่ละรายในเวลาใดเวลาหนึ่งต้องไม่เกินหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

3.4.5 มีหลักประกันอื่นตามที่ผู้จัดการกำหนดเป็นประกัน โดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการ ธ.ก.ส.

3.5 มูลเหตุหนี้ค้ำชำระ

การที่ลูกค้าไม่ชำระหนี้เงินกู้แก่ธนาคารตามกำหนดชำระคืน อาจมีมูลเหตุแตกต่างกัน โดยธนาคารกำหนดมูลเหตุที่ทำให้เกิดหนี้ค้ำชำระที่สำคัญๆ ไว้ดังนี้

3.5.1 **มูลเหตุจากปัจจัยภายนอก** ผลผลิตได้รับความเสียหายเนื่องจากภัยธรรมชาติ หรือภัยพิบัติ ได้แก่ ฝนแล้ง น้ำท่วม เกิดโรคระบาด ราคาผลิตผลตกต่ำ

3.5.2 **มูลเหตุจากปัจจัยภายในตัวลูกค้า** ได้แก่ การมีหนี้สินภายนอก มีค่าใช้จ่าย ฉุกเฉินในครัวเรือน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ถูกหลอกลวงไปทำงานต่างประเทศ หรือมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ เป็นต้น

3.6 มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรลูกค้า

3.6.1 **การเลื่อนชำระหนี้** กำหนดให้ชำระหนี้ในปีถัดไปและคิดดอกเบี้ยในอัตราปกติ สำหรับกรณีเกษตรกรประสบภัยธรรมชาติ (น้ำท่วม ฝนแล้ง) หรือภัยพิบัติ ต้องดำเนินการก่อน ถึงกำหนดชำระ

3.6.2 **การผ่อนผันเวลาชำระหนี้** ผ่อนผันให้ชำระหนี้ในปีถัดไป ผ่อนผันได้ 5 ครั้ง (5 ปี) คิดดอกเบี้ยค่าปรับเพิ่มอีกเพียงร้อยละ 1 สำหรับกรณีเกษตรกรประสบภัยธรรมชาติ (น้ำท่วม ฝนแล้ง) หรือภัยพิบัติหรือราคาผลิตผลตกต่ำ มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน ดำเนินการภายใน 90 วัน หลังวันถึงกำหนดชำระ

3.6.3 **โครงการนาที่ทอง** เกษตรกรที่มีหนี้ค้ำชำระเดิมแล้วสามารถชำระหนี้ ได้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนด ธนาคารจะคืนดอกเบี้ยค่าปรับให้ทุกราย

3.6.4 **โครงการให้สินเชื่อกู้ฟื้นฟู** กรณีที่เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงแผนการผลิต ไม่เป็นไปตามแผนเดิม หรือประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจ รายได้จากอาชีพอื่นๆ ลดลง ทำให้ ไม่สามารถชำระหนี้ธนาคารได้ตามกำหนดเดิม เมื่อชำระหนี้ธนาคารแล้ว ธนาคารจะให้สินเชื่อใหม่ โดยมีการขยายเวลาชำระหนี้ให้สอดคล้องกับความสามารถชำระหนี้ของเกษตรกรไม่เกิน 15 ปี

3.6.5 โครงการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ สำหรับกรณีเกษตรกรประสบภัยธรรมชาติ (น้ำท่วมหรือฝนแล้ง) หรือภัยพิบัติ หรือประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจ ทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ธนาคารได้ มีภาระหนักทั้งเรื่องต้นทุนค้ำชำระและดอกเบี้ยค้ำชำระ ธนาคารจะทำสัญญาเงินกู้ใหม่เป็น 2 สัญญา คือ สัญญาต้นทุนเดิม 1 สัญญา (โดยลดดอกเบี้ยลงมาเป็นดอกเบี้ยปกติ ไม่คิดดอกเบี้ยค่าปรับ) และ สัญญาดอกเบี้ยที่ค้ำชำระ โดยไม่มีดอกเบี้ย (คิดดอกเบี้ยร้อยละ 0.00 บาท) กำหนดชำระหนี้ตามความสามารถของเกษตรกรไม่เกิน 20 ปี ทั้ง 2 สัญญา พร้อมกับให้เงินกู้เพิ่มเพื่อการผลิต (หากเกษตรกรมีความจำเป็น)

4. ปัญหาการให้กู้ยืมเงินและการชำระคืนเงินกู้

4.1 สาเหตุของการไม่ชำระหนี้ของเกษตรกร กลุ่มพัฒนาสินเชื่อการเกษตร (2523: 51) ศึกษาสาเหตุของการไม่ชำระหนี้ของเกษตรกร พบว่า เกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

4.1.1 เกษตรกรใช้เงินกู้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ แต่นำไปใช้ในการบริโภค หรือค่าใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตผล

4.1.2 เกิดความล้มเหลวในการผลิต เนื่องจากภัยธรรมชาติและราคาผลผลิตตกต่ำ

4.1.3 การให้กู้เงินปริมาณมากกว่ารายได้ เนื่องจากขาดข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้กู้

4.1.4 เกษตรกรบิดพลิ้วไม่ชำระหนี้ ซึ่งมีสาเหตุมาจาก

- 1) เกษตรกรเห็นว่า ธ.ก.ส. เป็นหน่วยงานของรัฐบาลมีหน้าที่ช่วยเหลืออยู่แล้ว
- 2) เกิดจากความบกพร่องในการทวงถามหนี้
- 3) อัตราดอกเบี้ยต่ำ เกษตรกรจึงนำเงินไปชำระหนี้อื่นๆ ก่อน
- 4) เกษตรกรจัดการเงินไม่เป็น ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร ทองโรจน์ อ่อนจันทร์ (2526: 38) ได้จำแนกปัญหาเกี่ยวกับการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร ดังนี้

4.2.1 **สถาบันที่ให้สินเชื่อ** เป็นปัญหาที่เกษตรกรขาดแหล่งเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ โดยเฉพาะสถาบันการเงินต่างๆ นอกจากนั้นสถาบันการเงินต่างๆ ยังใช้วิธีการซับซ้อนและล่าช้า

4.2.2 **ตัวเกษตรกร** ขาดหลักประกันในการกู้เงินจากสถาบันทางการเงิน ทำให้ได้รับเงินไม่เพียงพอกับการที่จะนำไปผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น เกษตรกรยังใช้เงินกู้ในทางที่ผิด ทำให้ไม่สามารถใช้คืนเงินได้ตามกำหนด โดยนำเงินกู้ไปใช้ในทางที่ไม่เกิดผลประโยชน์ ออกเลย เช่น กู้มาใช้บริโภค หรือนำมาใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ

4.3 ปัญหาสินเชื่อกฎการเกษตร พืชไร่ (2527: 32) ได้สรุปปัญหาสินเชื่อกฎการเกษตร ดังนี้

4.3.1 ปัญหาด้านการชำระคืนอันเนื่องจากการขยายตัวของสินเชื่อกฎการเกษตร

4.3.2 ปัญหาด้านทุนการให้กู้ยืมสูง

4.3.3 ปัญหาการใช้เงินกู้ที่ไม่มีประสิทธิภาพหรือการใช้เงินกู้ไปในทางที่ไม่ก่อให้เกิดเพิ่มผลผลิต

4.3.4 ปัญหาการกระจายสินเชื่อกฎการเกษตร ซึ่งจะตกไปอยู่ในเกษตรกรที่มีฐานะดี

4.4 การชำระคืนเงินกู้ไม่ได้ตามกำหนด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2547: 39-43) ระบุในคู่มือการปฏิบัติงานสินเชื่อกฎการเกษตรกรเล่ม 3 ว่าด้วยการดำเนินงานหลังการให้กู้เงิน ระบุว่า การชำระคืนเงินกู้ไม่ได้ตามกำหนด เกิดขึ้นเนื่องจากมูลเหตุ ดังนี้

4.4.1 มูลเหตุจากตัวลูกค้ายู้ ได้แก่

1) ลูกค้าย้าย

2) ลูกค้ายกเลิกธุรกิจ ทุพพลภาพ หรือป่วยเรื้อรังจนเป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตร

3) ลูกค้าเลิกประกอบอาชีพการเกษตร

4) ลูกค้าไปเสียจากภูมิลำเนาหรือย้ายถิ่นที่อยู่

5) ลูกค้าบวชแล้วไม่สึก

6) ลูกค้าต้องโทษจำคุก

7) ลูกค้ามีหนี้สินภายนอกมาก

8) ลูกค้าถูกศาลสั่งยึดทรัพย์ขาดทอดตลาด

9) ลูกค้าโอนทรัพย์สินให้ผู้อื่น

10) ลูกค้าให้ผู้อื่นกู้ยืมเงิน

11) ลูกค้าไม่ได้ใช้เงินกู้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

12) ลูกค้ามีพฤติกรรมไม่พึงชอบเล่นการพนัน

13) ลูกค้ามีเจตนาบิดพลิ้วไม่ยอมชำระหนี้

14) ลูกค้ามีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินเกิดขึ้นในครัวเรือน เช่น ค่ารักษาพยาบาล

15) ลูกค้าไม่พอใจพนักงานธนาคาร

16) ลูกค้าขายข้าวเปลือกที่จำนำแล้วมีเงินเหลือไม่เพียงพอชำระหนี้เงินกู้

จำนำข้าวเปลือก

17) ลูกค้าเก็บข้าวเปลือกที่จำนำไว้บริโภคหรือทำพันธุ์ เนื่องจากการผลิตข้าว

ฤดูใหม่เสียหาย

4.4.2 มูลเหตุจากปัจจัยภายนอก ได้แก่

- 1) หลังจากกู้เงินแล้วไม่สามารถดำเนินการผลิตได้ เนื่องจาก
  - ถูกทางการเวนคืนที่ดิน
  - เจ้าของที่ดินไม่ให้เช่าที่ดิน
- 2) ผลผลิตได้รับความเสียหายเนื่องจากภัยธรรมชาติหรือภัยพิบัติ คือ
  - ฝนแล้ง
  - น้ำท่วม
  - ลมพายุหรือवादภัย
  - ศัตรูพืชหรือสัตว์รบกวน
  - เป็นโรคระบาด
  - ถูกไฟไหม้
  - ถูกโจรปล้นหรือถูกลักขโมย
  - ถูกกั้นแก๊สทำลายผลผลิต
- 3) ขายผลผลิตไม่ได้หรือขายได้น้อย เนื่องจาก
  - ไม่สามารถขนไปขายได้
  - ไม่มีผู้รับซื้อ
  - ราคาตกต่ำ
- 4) ทรัพย์สินได้รับความเสียหาย เนื่องจาก
  - ถูกไฟไหม้
  - ถูกโจรปล้นหรือถูกลักขโมย
  - ภัยสงคราม

4.4.3 มูลเหตุจากพนักงานธนาคาร ได้แก่

- 1) พนักงานธนาคารทุจริตโดยไม่อยู่ในความรับผิดชอบของธนาคาร
- 2) พนักงานธนาคารเบียดเบียนลูกค้าหรือกู้ยืมเงินลูกค้า
- 3) พนักงานธนาคารประพฤติดนไม่เหมาะสม เช่น ใช้อำนาจไม่สุภาพ
- 4) ลูกค้าไม่ได้รับความสะดวกในการชำระหนี้เงินกู้

4.5 สาเหตุที่สินเชื่อการเกษตรที่ไม่สามารถกระจายไปถึงมือเกษตรกรอย่างทั่วถึง
 กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร (2534: 29) ระบุว่า สินเชื่อการเกษตรไม่สามารถกระจาย
 ไปถึงมือเกษตรกรอย่างทั่วถึง เนื่องจากประสบปัญหาต่างๆ ดังนี้

4.5.1 ปัญหาระเบียบกฎหมายข้อบังคับ

4.5.2 ปัญหาการให้บริการของสถาบันการเงินไม่ทั่วถึง

4.5.3 ปัญหาสถาบันการเงินขาดแคลนเงินทุนดำเนินการต้นทุนต่ำ

4.5.4 ปัญหาความเสี่ยงของสถาบันการเงิน เพราะการให้สินเชื่อการเกษตรเป็นธุรกิจที่เสี่ยง เนื่องจากผู้ประกอบการคือตัวเกษตรกรเองส่วนใหญ่จะขาดความรู้ขั้นพื้นฐาน จนไม่สามารถนำความรู้และวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ในการประกอบอาชีพ และที่สำคัญผลผลิตไม่คงที่ เนื่องจากพื้นฐานการเพาะปลูกพืชเกษตรของไทยขึ้นอยู่กับธรรมชาติ

4.6 รายละเอียดจำนวนเกษตรกรลูกค้าและต้นทุนกู้ยืมเป็นหนี้ด้านเกษตรกร

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสมุทรสงคราม “รายงานผลการดำเนินงานจำนวนเกษตรกรลูกค้าและต้นทุนกู้ยืมเป็นหนี้ด้านเกษตรกร ปีบัญชี 2548” (รายงาน CIS ณ วันที่ 31 มีนาคม 2549)

ตารางที่ 2.1 จำนวนเกษตรกรลูกค้าและต้นทุนกู้ยืมเป็นหนี้ด้านเกษตรกร ณ วันที่ 31 มีนาคม 2549

ตำบล	จำนวนเกษตรกรลูกค้า (ราย)			ต้นทุนกู้ยืมเป็นหนี้ (ล้านบาท)		
	ปกติ	ค้างชำระ	รวม	ปกติ	ค้างชำระ	รวม
1. คลองโคน	225	70	295	74.23	7.59	81.82
2. บางขันแตก	67	25	92	19.71	1.43	21.14
3. บางจะเกร็ง	68	39	107	37.28	3.41	40.69
4. แม่กลอง	117	155	272	42.07	9.05	51.12
5. แหลมใหญ่	115	97	212	30.87	4.71	35.58
6. บางแก้ว	309	305	614	105.54	14.86	120.40
7. ลาดใหญ่	109	156	265	70.52	15.03	85.55
8. บ้านปรก	34	11	45	3.65	0.32	3.97
9. ท้ายหาด	5	4	9	4.83	0.09	4.92
10. นางตะเคียน	54	95	149	32.30	7.99	40.29
11. คลองเขิน	31	18	49	11.21	0.56	11.77
รวม	1,134	975	2,109	432.21	65.04	497.25

ที่มา : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสมุทรสงคราม (2549) รายงานผลการดำเนินงานจำนวนเกษตรกรลูกค้าและต้นทุนกู้ยืมเป็นหนี้ด้านเกษตรกร ปีบัญชี 2548 ณ วันที่ 31 มีนาคม 2549

ผลการดำเนินงานด้านสินเชื่อของ ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม ปีปัจจุบันและย้อนหลัง 3 ปีบัญชี ตั้งแต่ปีบัญชี 2545 ปีบัญชี 2546 ปีบัญชี 2547 และปีบัญชี 2548 สัดส่วนของหนี้ค้างชำระ ต่อต้นเงินกู้คงเป็นหนี้รวมคิดเป็นร้อยละ 18.95 15.29 17.62 และ 13.08 ตามลำดับ ซึ่งจากสัดส่วนของหนี้ค้างชำระดังกล่าวเป็นเหตุให้ ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม ยังต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระอยู่ โดยจะต้องดำเนินการให้มีสัดส่วนหนี้ค้างชำระลดลงกว่าเดิม

5. สภาพทั่วไปของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

5.1 ความเป็นมา สภาพทั่ว อาณาเขต ลักษณะภูมิประเทศและเขตการปกครอง จังหวัดสมุทรสงคราม (www.samutsongkhram.go.th) ระบุถึง ความเป็นมา อาณาเขต ลักษณะภูมิประเทศและเขตการปกครอง สรุปได้ดังนี้

5.1.1 ความเป็นมา จังหวัดสมุทรสงครามแต่เดิมเรียกเมืองแม่กลอง มีข้อสันนิษฐานว่า คนกลุ่มแรกที่เข้ามาเป็นชาวแม่กลอง (เดิม) จากจังหวัดอุทัยธานี อพยพมาตั้งบ้านเรือนในที่นี้ เนื่องจากแม่น้ำกำแพงเพชรตื่นเงิน การทำมาหากินของราษฎรฝืดเคือง จึงพากันอพยพ มาหาทำเลที่อยู่ใหม่ เรียกหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นใหม่ว่าบ้านแม่กลองตามชื่อบ้านเดิมของตน หรืออีกตำนานว่าด้วยเรื่องกลองใหญ่ซึ่งชาวบ้านเล่าขานกันว่ามีกลองใบใหญ่ลอยมาติดหน้าวัดใหญ่และชาวบ้านช่วยกันเก็บไว้ที่วัด ซึ่งยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ที่วัดใหญ่จนปัจจุบัน กลองใบนี้เป็นกลองขนาดใหญ่มาก จึงเรียกว่าแม่กลอง

5.1.2 อาณาเขต จังหวัดสมุทรสงครามมีอาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสาคร ทิศใต้ ติดทะเลอ่าวไทยและจังหวัดเพชรบุรี ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสมุทรสาคร และทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดราชบุรี

5.1.3 ลักษณะภูมิประเทศและเขตการปกครอง พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มริมทะเล สภาพของดินเป็นดินเหนียวปนทราย เดิมเคยมีป่าโกงกาง ไม้แสมตามชายฝั่งทะเลและมีป่าจากตามปากแม่น้ำ แต่ได้มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเกือบทั้งหมด มีแม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่าน คือ แม่น้ำแม่กลอง และมีลำคลองใหญ่กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ จึงทำให้เกิดความสะดวกในด้านการคมนาคมทางน้ำ และการประกอบอาชีพด้านกสิกรรม จังหวัดสมุทรสงคราม แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม อำเภออัมพวาและอำเภอบางคนที มี 5 เทศบาล 36 ตำบล และ 284 หมู่บ้าน มีพื้นที่ทั้งสิ้น 416,707 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 0.08 ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีประชากรทั้งสิ้น 204,406 คน ลักษณะการประกอบอาชีพ คือ

ประมง และเกษตรกรรม โดยมีพืชหลักที่สำคัญ ได้แก่ ส้มโอ มะพร้าว กัญชง และลิ้นจี่ เป็นต้น รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี เมื่อปี 2544 ชาวสมุทรสงครามมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี 44,392 บาท (ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

5.2 การวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT analysis) ได้มีการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม ภายในและภายนอกของจังหวัดสมุทรสงคราม (www.samutsongkhram.go.th) ดังนี้

5.2.1 การวิเคราะห์ภายใน (inside out)

1) จุดแข็ง (strength)

(1) อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดี และวิถีชีวิตสงบเรียบง่าย

(2) เป็นเมืองศูนย์กลางอาหารทะเลสด

(3) เป็นเมืองผลไม้ปลอดสารพิษ

(4) ดำดองเป็นเวนิชตะวันออกแห่งสุดท้ายของประเทศ

(5) มีคอนฮอยหลอดแห่งเดียวที่มีชื่อเสียงของประเทศ

2) จุดอ่อน (weakness)

(1) ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

(2) การคมนาคม (ถนน) ทั้งภายในและภายนอกไม่สะดวก

(3) ขาดแคลนแรงงานในภาคประมง

(4) ขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคที่มีคุณภาพดี

5.2.2 การวิเคราะห์ภายนอก (outside in)

1) โอกาส (opportunity)

(1) ทรัพยากรธรรมชาติที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประเทศ ครัวโลก และการท่องเที่ยว

(2) โลกอนาคตมีความสนใจในสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(3) เป็นจังหวัดที่การพัฒนาและความเจริญสามารถกระจายทั่วถึงครอบคลุมทั้งจังหวัด เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็ก

2) อุปสรรค (threat)

(1) มีแรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้จดทะเบียน ครอบงุมภาคประมงและอุตสาหกรรมแปรรูป ก่อปัญหาด้านความมั่นคงปลอดภัยและโรคติดต่อ

(2) มีมลภาวะทางน้ำจากจังหวัดใกล้เคียง

(3) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มแม่น้ำไม่สอดคล้องกับระบบนิเวศ

6. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

6.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (structural-functional theory) สาระสำคัญของทฤษฎี มีดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2549: 16)

6.1.1 สังคมทุกสังคมจะต้องมีโครงสร้าง ซึ่งประกอบด้วยหน่วยต่างๆ

6.1.2 แต่ละหน่วยต่างทำหน้าที่ประสานกัน

6.1.3 แต่ละหน่วยต่างปฏิบัติหน้าที่เพื่อความคงอยู่ของสังคม

6.1.4 แต่ละหน่วยต่างยึดระบบค่านิยมเป็นแนวในการปฏิบัติหน้าที่

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2536: 51) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ดังนี้

1. **สมมติฐานของทฤษฎี** คือ สังคมเป็นเสมือนสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง สิ่งมีชีวิตนี้จะมีส่วนประกอบหลายอย่าง แต่ละอย่างมีหน้าที่เฉพาะที่จะต้องปฏิบัติเพื่อการคงอยู่ของส่วนรวมคือตัวสิ่งมีชีวิตนั้น สังคมมนุษย์ก็เป็นเช่นนั้น ทุกส่วนของสังคมมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ ส่วนต่างๆ เหล่านั้นของสังคมรวมกันเป็น โครงสร้างของสังคม จึงได้ชื่อว่าทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่วิวัฒนาการของทฤษฎีคือมารวมเอาความคิดของระบบเข้าไปด้วย โดยระบุว่าโครงสร้างของสังคมอาจจัดเป็นระบบได้หลายระบบ แต่ละระบบก็จะมีหน้าที่ต่างๆ กัน แล้วรวมเอาความคิดเกี่ยวกับสมดุล (equilibrium) เข้ามาด้วย โดยระบบต่างๆ ของสังคมจะปฏิบัติหน้าที่อย่างสอดคล้องกันทำให้เกิดดุลยภาพหรือสังคมเกิดความมั่นคงอยู่ได้ แต่สังคมก็ไม่ได้อยู่นิ่งหรือคงอยู่กับที่ มีการเติบโต เจริญก้าวหน้าหรือยุบหดเสื่อมโทรมลงได้ ทั้งที่ยังมีดุลยภาพอยู่ ดุลยภาพอย่างนี้ เรียกว่าดุลยภาพเคลื่อนที่ (moving equilibrium)

2. **ความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม** ขึ้นอยู่กับหน้าที่และโครงสร้าง ถ้าโครงสร้างเพิ่มส่วนประกอบมากขึ้น ส่วนประกอบเหล่านั้นจะปฏิบัติหน้าที่แตกต่างหรือเฉพาะเรื่องเฉพาะด้านไม่เหมือนกับส่วนที่แยกออกมา ก็เรียกว่าสังคมมีความเจริญเติบโต ถ้าส่วนต่างๆ ของโครงสร้างหดหายไปโดยไม่ปฏิบัติหน้าที่อันจำเป็น สังคมนั้นก็เสื่อมลง

ตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ จะเห็นได้ว่า ธ.ก.ส. มีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรและมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมโดยรวม เกษตรกรในฐานะผู้ผลิตหากไม่สามารถอยู่ได้ สมาชิกในสังคมหรือในส่วนอื่นๆ ในสังคมก็จะถูกกระทบและไม่สามารถอยู่ได้ ก่อให้เกิดความสมดุล (equilibrium) การปรับตัว (adaptation) เพื่อการอยู่รอดและบรรลุจุดมุ่งหมาย (goal attainment) ในเรื่องความสุขอันเกิดจากการบูรณาการ (integration) ในสังคมได้ การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายนั้นจึงต้องเริ่มดูที่บทบาทของ ธ.ก.ส. ว่า ธ.ก.ส. ได้มีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกรในด้านการผลิตหรือไม่ นอกเหนือจากการนำบทบาทหน้าที่

ทางด้านกาให้กู้เงิน เพื่อเป็นต้นทุนการผลิตแก่เกษตรกรแล้ว การดำเนินกิจกรรมแทรกแซง เพื่อพัฒนาปรับปรุงและหาแนวทางลดหนี้ค้างของเกษตรกร จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาปรับปรุง ระบบของธนาคาร ให้ทำหน้าที่ทั้งสนับสนุนเกษตรกรและในส่วนการบริหารจัดการของธนาคาร ให้ดีขึ้น เพื่อให้เกิดความสมดุลของทุกฝ่ายอันนำไปสู่การอยู่รอดของสมาชิกสังคม

6.2 ทฤษฎีปรัวรัตนนิยม (exchange theory) สาระสำคัญของทฤษฎีมี ดังนี้
(สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2549: 25)

6.2.1 มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการจำเป็น (need) หลายอย่างในการดำรงชีวิต

6.2.2 มนุษย์ติดต่อสัมพันธ์กัน เพื่อสนองความต้องการจำเป็นของตน

6.2.3 การแลกเปลี่ยนสิ่งของกัน แต่ละคนต้องการมูลค่าสูงสุด สำหรับสิ่งของ
ของตนเอง

6.2.4 ความสัมพันธ์แลกเปลี่ยน จะดำรงอยู่ตราบที่คู่สัมพันธ์คิดว่าตนได้กำไร
หรือการแลกเปลี่ยนมีความสำคัญ

Homans อ้างถึงใน ธนพรรณ ธานี (2540: 48) ได้อธิบายทฤษฎีการแลกเปลี่ยน เพื่อที่จะ
อธิบายการจัดระเบียบทางสังคม จะมองกิจกรรม ซึ่งมีแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับทฤษฎีนี้ ดังนี้

1. กิจกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มีเป้าหมายจะได้รับรางวัล
2. รางวัล หมายถึง สิ่งใดๆ ที่บุคคลได้รับหรือการกระทำใดๆ ที่จะไปสู่การได้รับ
รางวัลโดยตรง ซึ่งบุคคลเห็นว่ามีคุณค่าและประโยชน์
3. ค่านิยม หมายถึง คิกริ อำนาจความสามารถหรือการตอบสนองที่จะสู่การกระทำ
ซึ่งบุคคลต้องการไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของตนหรือการกระทำที่นำไปสู่บุคคลโดยตรง
4. ความรู้สึก หมายถึง การกระทำที่บุคคลมีความรู้สึก ต่อในลักษณะที่ชอบไม่ชอบ
หรือยอมรับไม่ยอมรับ
5. การกระทำระหว่างกัน หมายถึง พฤติกรรมต่างๆ ที่บุคคลกระทำต่อกัน เพื่อ
จะได้มาซึ่งรางวัลและหลีกเลี่ยงการลงโทษ
6. บรรทัดฐาน หมายถึง ความมีบุคคล ใช้ติดต่อสื่อสารชนิดต่างๆ ในกิจกรรมต่างๆ
ที่ควรจะเกิดขึ้นหรือไม่ควรเกิดขึ้นในสถานการณ์หนึ่งๆ
7. ปริมาณ หมายถึง จำนวนหน่วยต่างๆ ของกิจกรรมหนึ่งๆ (ไม่ว่าจะได้รับรางวัล
หรือการลงโทษ) ได้แสดงออกและหรือได้รับชั่วระยะเวลาเฉพาะเวลาใดเวลาหนึ่ง
8. ต้นทุน หมายถึง กิจกรรมที่กำลังจะได้รับรางวัล หรือได้รับการลงโทษ

9. การลงทุน หมายถึง กิจกรรมในอดีตของบุคคล ซึ่งมีความชำนาญ การศึกษา ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและลักษณะทางสังคม อาทิ เพศ อาชีพ ซึ่งถูกนำไปใช้ในสถานการณ์ และถูกประเมินผล โดยบุคคลหนึ่งๆ กับคนที่เขากระทำต่อกันด้วย

10. กำไร หมายถึง รางวัลโดยลดต้นทุนและการลงทุนสำหรับการจัดการกับกิจกรรมหนึ่งๆ

11. การกระจายอย่างยุติธรรม หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคำนวณ ต้นทุนและการลงทุน ว่ามีกำไรที่ยุติธรรมจากบุคคลต่างๆ ในการแลกเปลี่ยนระหว่างกันหรือไม่

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2536: 53) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีปรัวรรคนิยม ดังนี้

1. **สมมติฐานของทฤษฎี** คือ มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการหลายอย่างในชีวิต แต่ตัวเองไม่สามารถที่จะสนองความต้องการของตนด้วยตนเองได้ทั้งหมด จะต้องอาศัยผู้อื่นมาช่วย สนองความต้องการเหล่านั้นด้วยจึงจะครบ นอกจากนั้นมนุษย์แต่ละคนยังต้องการผลตอบแทนจากการแลกเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ระหว่างกันให้มากที่สุดที่จะทำได้ เมื่อมนุษย์ต้องการสิ่งต่างๆ จากผู้อื่น จึงต้องเข้าสู่สัมพันธ์หรือติดต่อกับผู้อื่น และเนื่องจากแต่ละคนต้องการผลประโยชน์ตอบแทนมากที่สุดจากสิ่งที่ตนนำไปแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น จึงจำต้องสร้างกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนในการแลกเปลี่ยนที่ดีมีความยุติธรรมขึ้น ความต้องการกันและกันจึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน กฎระเบียบที่ร่วมกันสร้างขึ้นจะควบคุมความประพฤติของกันและกัน กฎระเบียบที่อำนวยประโยชน์สูงสุด จะช่วยรักษาสัมพันธ์ภาพให้ดำรงอยู่ได้นานและมั่นคง

2. **สิ่งที่ใช้ในการแลกเปลี่ยน** อาจเป็นวัตถุสิ่งของ เช่น ข้าวปลาอาหาร ของใช้ เครื่องมือ เครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องประดับ หรือเครื่องกีฬาันทนาการ และสิ่งที่ไม่เป็น วัตถุสิ่งของ เช่น ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ ความห่วงใย ความปรารถนาดี มิตรภาพ ความสุข ทางกายทางใจ ความสบายกายสบายใจ และสบายสมอง ความรู้ความคิด ข่าวสาร ข้อมูลและ คำปรึกษา มนุษย์ทุกคนต้องการสิ่งเหล่านี้ทุกอย่าง ของที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุเหล่านี้ มีความสำคัญ ต่อมนุษย์ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน จึงเป็นสิ่งที่บังคับให้มนุษย์ต้องติดต่อกันและดำรงความสัมพันธ์เอาไว้ ตราบเท่าที่ความสัมพันธ์ยังอำนวยประโยชน์มากที่สุด

3. **ความสัมพันธ์ทางสังคม** ตามแนวทฤษฎีนี้มีได้ตั้งแต่ระหว่างมนุษย์สองคนซึ่งให้ และรับผลตอบแทนต่อกันโดยตรง ไปจนถึงระหว่างคนหลายคน ซึ่งการให้และรับเป็นไปโดยอ้อม ความสัมพันธ์ซับซ้อนและเข้าใจได้ยาก แต่บุคคลที่อยู่ในความสัมพันธ์ก็มีความเชื่อศรัทธา จึงได้ คงอยู่ในความสัมพันธ์และปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม เพราะคาดว่าจะได้รับผลตอบแทน จากความสัมพันธ์นั้น สังคมจึงดำรงอยู่ได้

ตามทฤษฎีปฏิวัติกรรม จะเห็นได้ว่า

1. ความสัมพันธ์ระหว่าง ธ.ก.ส. กับเกษตรกรลูกค้า อยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนสิ่งของกัน ระหว่างผู้ให้บริการ คือ ธ.ก.ส. และผู้รับบริการ คือ เกษตรกรลูกค้า ซึ่ง แต่ละฝ่ายก็ต้องการประโยชน์สูงสุดในการแลกเปลี่ยนกัน ด้านเกษตรกรลูกค้าต้องการกู้เงินให้ได้ จำนวนมากและเสียดอกเบี้ยน้อยที่สุด ส่วน ธ.ก.ส. ต้องยึดหลักเกณฑ์ในการปล่อยเงินกู้ โดยต้อง พิจารณาจากหลักประกัน ประวัติการชำระหนี้ และกำหนดอัตราดอกเบี้ย ให้ธนาคารมีรายได้ที่จะ ดำเนินธุรกิจต่อไป ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็รักษาผลประโยชน์ของตนเอง แต่ทั้ง 2 ฝ่าย ต่างก็มีเป้าหมาย และความพอใจร่วมกัน คือ เกษตรกรลูกค้ามีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และ ธ.ก.ส. มีรายได้จากดอกเบี้ย ที่เกษตรกรลูกค้ากู้เงินไป

2. การพัฒนาปรับปรุงลดหนี้ค้างชำระของเกษตรกร จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ ร่วมกันทั้งสองฝ่ายจึงจะได้ผลเต็มที่และสามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี การดำเนินการโดยให้ เกษตรกรเสียผลประโยชน์ หรือแม้กระทั่งไม่ทราบหรือไม่เห็นประโยชน์จากการชำระหนี้ ย่อม เป็นไปได้ยากกว่าการทำให้ทั้งสองฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ ธนาคารและเกษตรกรต่างสามารถแลกเปลี่ยน ผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน กิจกรรมหลักที่ทางธนาคารได้ทำตามทฤษฎีปฏิวัติกรรม คือ การ สนับสนุนส่งเสริมทางการผลิต แนะนำการตลาด การให้ความรู้ด้านต่างๆ และอื่นๆ

6.3 ทฤษฎีสถิตภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย (development potential diffusion theory) ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) สถิตภาพการพัฒนา ซึ่งเป็นส่วนที่อธิบายว่า ทำให้ เกิดการพัฒนาสังคม ในส่วนนี้ประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การสังคม และภาวะผู้นำ และ 2) การแพร่กระจายนวัตกรรม คือ การติดต่อกับโลกภายนอก ซึ่งอธิบาย การพัฒนาว่าเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะสังคมด้อยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาที่สูงขึ้น ทฤษฎีสถิตภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย มีตัวเชื่อม คือ การฝึกอบรม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2539: 10)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2539: 56) ได้สรุปทฤษฎีสถิตภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายว่า สังคมจะพัฒนาได้ ต้องมีเหตุปัจจัย 6 ประการ ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติทำให้เกิดการพัฒนา เมื่อมีทรัพยากรธรรมชาติมาก จะทำให้เกิดทรัพย์สินเงินทอง ที่สามารถนำไปใช้จ่ายยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นได้

2. ทรัพยากรมนุษย์ทำให้เกิดการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะมนุษย์ ในวัย แรงงานก่อให้เกิดการพัฒนา ยังมีคนในวัยแรงงานมากเพียงใด ก็ยิ่งทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้น เพียงนั้น เหตุผลก็คือ คนในวัยแรงงานมีกำลังแรงงานที่สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตได้

เช่น เพิ่มการศึกษา ทำให้สุขภาพอนามัยแข็งแรง จิตใจมั่นคงเข้มแข็ง เป็นต้น ปัจจัยนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้

3. **องค์การสังคมทำให้เกิดการพัฒนา** การร่วมแรงร่วมใจกันทำให้สามารถทำงานใหญ่ได้ การรวมกันเป็นองค์กรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้ช่วยกันคิด จึงเกิดความรอบคอบ ไม่บกพร่องหรือบกพร่องน้อยที่สุด จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้อีกทางหนึ่ง

4. **ภาวะผู้นำทำให้เกิดการพัฒนา** ผู้นำสามารถรวมคนได้จำนวนมาก กลายเป็นกลุ่มคนจำนวนมาก จึงทำงานใหญ่หรืองานปริมาณมากได้ นอกจากนั้นด้วยบารมีผู้นำ ทำให้คนที่มารวมตัวทำงาน ทำงานอย่างทุ่มเทเพื่อผู้นำ จึงทำให้เกิดผลดีแก่การพัฒนา

5. **การติดต่อทำให้เกิดการพัฒนา** การติดต่อ หมายถึง การติดต่อระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนที่ด้อยพัฒนา จะทำให้ชุมชนที่ด้อยพัฒนา ได้รับประโยชน์จากชุมชนที่พัฒนาแล้ว เพราะการติดต่อทำให้เกิดการถ่ายทอด การเรียนรู้ การรับเอาความรู้ ความชำนาญ สินค้าและเทคโนโลยี จากสังคมที่เจริญมาใช้หรือมาผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ สินค้าขึ้นมาในสังคมด้อยพัฒนา ทำให้สังคมด้อยพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย

6. **การฝึกอบรมทำให้เกิดการพัฒนา** การฝึกอบรมทำให้เกิดความรู้ ความชำนาญในด้านต่างๆ สูงขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ที่ดีมีการศึกษา ย่อมเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพและก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา

ตามทฤษฎีศึกษภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย จะเห็นว่า

1. **เกษตรกรลูกค้า** จะมีความรู้ความเข้าใจในงาน ธ.ก.ส. ตลอดจนความรู้ทางการตลาด การผลิตและการเกษตร เกษตรกรลูกค้าจะต้องมีการติดต่อกัน ระหว่างหมู่บ้านและระหว่างกลุ่มเกษตรกรลูกค้าด้วยกัน เช่น การศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากพนักงาน ธ.ก.ส. ที่ออกไปประชุมกลุ่มลูกค้าหรือจากเอกสารเผยแพร่ความรู้ที่ทางธนาคารจัดทำขึ้น

2. **กลุ่มเกษตรกรลูกค้า** มีหัวหน้ากลุ่มคอยประสานงานระหว่าง ธ.ก.ส. กับลูกค้าและประสานงานระหว่างลูกค้าในกลุ่มเอง หากหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้นำที่ดีก็จะช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ภายในกลุ่มได้ดี และถ้าสมาชิกภายในกลุ่มร่วมแรงร่วมใจกันด้วยแล้ว ผลดีจะเกิดกับตัวเกษตรกรลูกค้าเอง เมื่อเกษตรกรลูกค้ามีความรู้ความเข้าใจ มีการติดต่อประสานงาน มีความร่วมมือช่วยเหลือกัน จะสามารถพัฒนาการผลิตให้ได้ผลดี มีการวางแผนการตลาดที่ดี ส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น และผลที่ตามมาคือ สามารถชำระหนี้ ธ.ก.ส. ได้ตามกำหนด ซึ่งจะเกิดประโยชน์กับเกษตรกรลูกค้าเอง ก็จะเสียดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำ

3. ช.ก.ส. ได้ดำเนินการโดยตรงภายใต้กรอบแนวคิดนี้ ได้แก่ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเอกสารและความรู้ต่างๆ ไปสู่เกษตรกร เพื่อให้เกิดการแพร่กระจายของข้อมูลองค์ความรู้และเทคโนโลยีทางการผลิต รวมทั้งการตลาด

7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรลูกค้า ช.ก.ส.

7.1.1 ศรีทธา อินทรพรหม (2542: 51-52) ได้ศึกษาบทบาทของ ช.ก.ส. ด้านการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 100 ราย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.0) เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-5 คน มีแรงงานในการประกอบอาชีพในครัวเรือน 1-2 คน สมาชิกในครัวเรือนมีรายได้จากแหล่งอื่นนอกจากอาชีพหลักของครัวเรือนถึงร้อยละ 46.6 อาศัยอยู่ในพื้นที่ทำกินเป็นเวลาต่ำกว่า 10 ปี และมีรายได้อยู่ระหว่าง 100,000 - 200,000 บาทต่อปี

7.1.2 ดำรงชัย เดชาธิดม และคณะ (2544: 36) ได้ศึกษาปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรลูกค้ามีหนี้ค้างชำระกับ ช.ก.ส. : กรณีศึกษาเกษตรกรลูกค้า ช.ก.ส. สาขาสุโขทัย จำนวน 250 ราย พบว่า เกษตรกรลูกค้าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 40-59 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือน 3-5 คน มีเครื่องจักรกลการเกษตรพื้นฐานในการเตรียมดินและขนพาหนะ มีต้นทุนคงเป็นหนี้ต่ำกว่า 50,000 บาท หลักประกันเงินกู้ที่ใช้มากที่สุดคือ การรับรองรับผิดชอบลูกหนี้ร่วม โดยมีวัตถุประสงค์ในการขอกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตและเพื่อการลงทุนในการประกอบอาชีพ

7.1.3 จิระศักดิ์ สานิตเทศ (2546: 42-45) ได้ศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานโครงการปรับปรุงโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร : ศึกษาเฉพาะกรณีเกษตรกรลูกค้า ช.ก.ส. อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 96 ราย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.1) เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 50-59 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพระหว่าง 30-39 ปี มีลักษณะการผลิตเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย โดยมีการประกอบอาชีพบนที่ดินของตนเองร้อยละ 54.2 มีขนาดพื้นที่เฉลี่ย 34.9 ไร่ มีที่ดินของตนเองต่ำสุด 5 ไร่และสูงสุด 100 ไร่ ไม่มีเกษตรกรรายใดที่เช่าที่ดินผู้อื่นเพียงอย่างเดียว

7.1.4 สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการพระจอมเกล้าลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (2550: 68-129) ได้ศึกษาการติดตามผลและการศึกษาแนวทางการพัฒนาผู้เข้าร่วมโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนใน 4 ภูมิภาคหลักของประเทศไทย ได้แก่

ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ รวมจำนวน 5,000 ราย พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนทุกภูมิภาคมากกว่าครึ่งเป็นเพศชาย มีอายุประมาณ 45-48 ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด อาชีพหลักของผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกร ผู้เข้าร่วมโครงการมีความต้องการสร้างเครือข่ายสมาชิกคิดเป็นร้อยละ 75.5 สาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการคิดเป็นร้อยละ 79 ไม่ต้องการสร้างเครือข่ายสมาชิกมาจากปัจจัยส่วนตัว ได้แก่ มีอายุมาก สุขภาพไม่แข็งแรง และมีโรคประจำตัว เป็นต้น ข้อเสนอในการพัฒนาผู้เข้าร่วมโครงการควรพัฒนาในด้านการส่งเสริมความรู้ ด้านการตลาด ด้านการขอกู้เงิน และด้านการรวมกลุ่มของผู้เข้าร่วมโครงการ เช่น การสร้างเครือข่ายพัฒนาตนเองจะเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและมีโอกาสพบปะเพื่อนสมาชิกในกลุ่มอาชีพเดียวกัน ซึ่งการจัดให้มีการรวมกลุ่มด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและความสามัคคีในชุมชน ส่วนข้อเสนอในการสร้างเครือข่ายควรมีการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน โดยการจัดประชุม สัมมนา จัดฝึกอบรม แลกเปลี่ยนศึกษาดูงานระหว่างกัน ตั้งสภากาแฟเพื่อเป็นแหล่งที่ให้ความรู้แก่เกษตรกร ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการประสบความสำเร็จ ได้แก่ ตั้งใจทำงานที่รับผิดชอบอยู่ให้สำเร็จ ศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา มีความมุ่งมั่นเพียร อดออม ประหยัด ไม่ยุ่งเกี้ยวบายมุข ทำกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยง มีการบริหารจัดการที่ดี พึ่งพาตนเองเป็นหลักก่อน และมีใจรักในอาชีพที่ทำอยู่

7.2 การใช้เงินกู้

7.2.1 ยุวดี พุทธระกูล (2539: 103) ได้ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สินเชื่อของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ที่ปลูกข้าวในจังหวัดบุรีรัมย์และร้อยเอ็ด จำนวน 79 ครัวเรือน พบว่า

1) ครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างในจังหวัดบุรีรัมย์และร้อยเอ็ด ประมาณร้อยละ 61.90 และ 82.76 ตามลำดับ มีวัตถุประสงค์ในการกู้เงินเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช เมล็ดพันธุ์ เป็นต้น ในสัดส่วนมากที่สุด สำหรับวัตถุประสงค์ในการกู้เงินเพื่อซื้อเครื่องมือ และอุปกรณ์การเกษตรมีสัดส่วนรองลงมา ประมาณร้อยละ 28.57 และ 8.62 ตามลำดับ ส่วนวัตถุประสงค์อื่นๆ ได้แก่ เพื่อซื้อปศุสัตว์ และจ้างแรงงานในการเกษตร มีสัดส่วนไม่มากนัก

2) ครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์และร้อยเอ็ด คิดเป็นร้อยละ 47.62 และ 68.97 ตามลำดับ มีการนำเงินกู้ไปใช้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การกู้เงิน โดยมีการนำเงินกู้ในจำนวนมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 70 ของจำนวนเงินกู้ทั้งหมดไปซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร ซื้อที่ดิน ซื้อปศุสัตว์ ซื้อปัจจัยการผลิตและจ้างแรงงานในการเกษตร ในขณะที่เดียวกันมีครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์และร้อยเอ็ด คิดเป็นร้อยละ 52.38 และ 31.04 ตามลำดับ ที่มีการนำเงินกู้จำนวนน้อยกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนเงินกู้ทั้งหมดไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ ที่มีให้

การผลิต โดยมีพฤติกรรมใช้เงินกู้ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การกู้ ได้แก่ ใช้จ่ายในครอบครัว ชำระหนี้เก่า และซ่อมแซมที่อยู่อาศัย เป็นต้น

7.2.2 ศรัทธา อินทรพรหม (2542: 36-53) ได้ศึกษาบทบาทของ ธ.ก.ส. ด้านการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 100 ราย ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ว่า

1) บทบาทของ ธ.ก.ส. ด้านการให้สินเชื่อ พบว่า ในปี 2541 การกู้เงินของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไป คือ เกษตรกรร้อยละ 62.1 กู้เงินนอกระบบ และร้อยละ 37.9 เกษตรกรกู้เงินในระบบเพิ่มขึ้น โดยแหล่งเงินกู้ในระบบสัดส่วนการกู้เงินของ ธ.ก.ส. เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 21.0 รองลงมาร้อยละ 15.0 กู้เงินจากญาติพี่น้อง ส่วนธนาคารพาณิชย์ บริษัทขายสินค้าเงินผ่อน มีเกษตรกรกู้เงินเพียงร้อยละ 1.0 เท่านั้น

2) คุณลักษณะของผู้กู้ตามแหล่งเงินกู้ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่กู้เงินมีรายได้ต่ำกว่า 50,000 บาท จะกู้เงินจาก ธ.ก.ส. (ร้อยละ 48.0) และรายได้มากกว่า 50,000 บาทขึ้นไป จะกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ (ร้อยละ 52.0)

3) คุณลักษณะของสินเชื่อ พบว่า คุณลักษณะของสินเชื่อที่เกษตรกรกู้เงินได้ ร้อยละ 46.1 ส่วนใหญ่กู้เงินต่ำกว่า 50,000 บาท โดยร้อยละ 85.1 เป็นการกู้เงินจากญาติพี่น้อง และร้อยละ 12.8 เป็นเงินกู้จาก ธ.ก.ส. แต่หากจำนวนเงินกู้ตั้งแต่ 50,000 - 100,000 บาท ร้อยละ 65.6 เป็นวงเงินจาก ธ.ก.ส. สำหรับวัตถุประสงค์การกู้เงิน ร้อยละ 57.8 กู้เงินเพื่อทำนา ในสัดส่วนวัตถุประสงค์การทำงานร้อยละ 25.4 เกษตรกรกู้จาก ธ.ก.ส. และร้อยละ 48.0 เกษตรกรเสียดอกเบี้ยให้แหล่งเงินกู้ อยู่ระหว่างร้อยละ 10.00 - 16.00 บาทต่อปี เฉลี่ยอัตราดอกเบี้ยของ ธ.ก.ส. อยู่ที่ 12.96 บาทต่อปี อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบกับธนาคารพาณิชย์อัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยร้อยละ 16.50 บาทต่อปี ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยต่ำสุดจะอยู่ระหว่าง 0.00 - 4.96 บาทต่อปี เป็นแหล่งเงินกู้จากญาติพี่น้อง

7.3 การชำระคืน

7.3.1 วิฑูร วัชพันธ์ (2542: 60-62) ได้ศึกษาการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกร อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยสุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ครัวเรือน พบว่า

1) เกษตรกรบางรายเป็นลูกหนี้หลายแห่งโดยเป็นลูกหนี้ร้านค้าในหมู่บ้าน สหกรณ์การเกษตร ธ.ก.ส. และอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่ชำระหนี้ได้ตามกำหนด

2) คุณลักษณะของผู้กู้กับการชำระคืนพบว่าเกษตรกรมีแหล่งเงินกู้หลายแห่ง โดยส่วนใหญ่สามารถชำระคืนได้ตามกำหนด

3) คุณลักษณะของเงินกู้กับการชำระคืนพบว่าส่วนใหญ่เกษตรกร จะกู้เงินไม่เกิน 30,000 บาท และส่วนใหญ่สามารถชำระคืนได้เกือบทั้งหมด

7.3.2 เศรษฐศิริ สุรโชติ (2546: 65) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการชำระหนี้คืนของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาบางระจัน จำนวน 444 คน พบว่า ปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการชำระหนี้คืนของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ผลต่างระหว่างรายได้สุทธิภาคการเกษตรและรายได้สุทธินอกภาคการเกษตรกับหนี้ถึงกำหนดชำระและขนาดการผลิต

7.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้เงินกู้และการชำระคืนเงินกู้

7.4.1 ยวดี พุทธระภูท (2539: 103) ได้ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สินเชื่อของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ที่ปลูกข้าวในจังหวัดบุรีรัมย์และร้อยเอ็ด จำนวน 79 ครัวเรือน พบว่า

1) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้เงินกู้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่ เนื้อที่เพาะปลูก และสัดส่วนของรายได้จากกิจกรรมการเกษตรต่อรายได้ทั้งหมด ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์ของครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน และอัตราส่วนผู้ที่ไม่อยู่ในวัยทำงาน

2) การที่ ธ.ก.ส. มีนโยบายให้ลูกค้าใช้เงินกู้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ โดยพิจารณาวงเงินกู้จากจำนวนเนื้อที่เพาะปลูก ในกรณีเช่นนี้ ถ้าครัวเรือนเกษตรกรมีเนื้อที่เพาะปลูกมาก ก็จะกู้เงินไปลงทุนเพื่อการเกษตรได้มาก ดังนั้น จากผลการศึกษานี้จึงเป็นเครื่องยืนยันว่าการพิจารณาพื้นที่เพาะปลูกได้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว

3) การที่เกษตรกรใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์ ซึ่งสัมพันธ์กับอายุของหัวหน้าครัวเรือน และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในครัวเรือน ได้สะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรต้องการกู้เงินไปใช้ในกิจกรรมอื่นๆ ที่จำเป็น ดังนั้น ธ.ก.ส. ควรมีนโยบายการให้สินเชื่อให้ครอบคลุมกิจกรรมอื่นๆ ของครัวเรือน นอกเหนือจากกิจกรรมทางการเกษตรให้มากยิ่งขึ้น เช่น การให้สินเชื่อเพื่อลงทุนค้าขาย การทำหัตถอุตสาหกรรมในครัวเรือน และการทำธุรกิจด้านบริการ เป็นต้น

7.4.2 วิฑูร วัชชพันธ์ (2542: 60-65) ได้ศึกษาการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โดยสุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ครัวเรือน ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า

1) ธ.ก.ส. ควรคงมาตรการติดตามหนี้ไว้ และให้พนักงานไปติดตามหนี้ถึงบ้านลูกค้าให้มากยิ่งขึ้น

2) การให้เงินกู้แก่ลูกค้าควรพิจารณาช่วงการชำระหนี้ให้สอดคล้องกับช่วงที่มีรายได้ เพื่อป้องกันลูกค้านำรายได้ไปใช้ทางอื่นก่อน แล้วกู้เงินจากบุคคลอื่นมาชำระหนี้พร้อมทั้งขอกู้ใหม่ในจำนวนที่สูงขึ้น

3) ควรส่งเสริมให้เกษตรกรจัดทำประกันภัยพืชผลเพื่อบรรเทาปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำหรือเสียหายจากภัยธรรมชาติ

4) ธ.ก.ส. ควรสนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกรรายเล็กและมีรายได้ต่ำให้มากยิ่งขึ้น

5) ธ.ก.ส. ควรขยายการให้สินเชื่อระยะปานกลางและระยะยาวให้มากขึ้น

7.4.3 ศรีทธา อินทรพรหม (2542: 53-54) ได้ศึกษาบทบาทของ ธ.ก.ส. ด้านการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 100 ราย พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการขอสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่า มีขั้นตอนในการให้สินเชื่อค่อนข้างมาก ยุ่งยาก อัตราดอกเบี้ยสูง และวงเงินกู้ให้น้อยไม่เพียงพอต่อการผลิตและได้ให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ธ.ก.ส. ควรมีข้อมูลด้านอาชีพอื่นๆ ในครัวเรือนของเกษตรกรและด้านต่างๆ ให้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเกษตรกรที่ใช้บริการเงินกู้จากแหล่งอื่นในคราวเดียวกันกับ ธ.ก.ส.

2) ด้านคุณลักษณะสินเชื่อ ควรปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยให้เหมาะสมกับประเภทการผลิต สภาพราคาและตลาดของผลผลิต รวมทั้งควรให้มีการลดดอกเบี้ยเมื่อสามารถชำระหนี้ตรงเวลาและมีการกำหนดวงเงินกู้ฉุกเฉินให้แก่เกษตรกรรายที่มีประวัติการชำระหนี้ดีเป็นพิเศษให้สามารถเบิกเงินกู้ฉุกเฉินได้ภายในวันเดียวกัน

3) ด้านการบริการ ธ.ก.ส. ควรให้มีข้อมูลข่าวสารและให้บริการแบบเสมอภาค

4) ควรให้มีสมุดประจำตัวเกษตรกรผู้กู้เงิน เพื่อเกษตรกรที่กู้เงิน ธ.ก.ส. จะได้ทราบจำนวนเงินกู้คงเหลือและระยะเวลาการชำระคืน

5) ควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการให้บริการเกษตรกร เช่น ATM

6) ธ.ก.ส. ควรมีเงินเพิ่มเติมให้แก่เกษตรกรผู้กู้แบบให้เปล่ากับเกษตรกรลูกค้าที่มีประวัติการชำระหนี้ดีและเป็นโครงการที่ธนาคารเห็นว่า มีศักยภาพ มีอนาคตดี โดยให้เกษตรกรนำไปใช้ในการอบรมพัฒนาคุณภาพสินค้าหรือพัฒนาตลาดให้แก่ครัวเรือนที่กู้

7.4.4 สุทธินันท์ บุญมี (2543: 78-83) ได้ศึกษาแนวทางการลดหนี้ค้างของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาสตึก ที่มีหนี้ค้างชำระจำนวน 100 ราย พบว่า สาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ เนื่องจาก

1) กู้เงินจากธนาคารหลายสัญญา

2) กู้เงินจำนวนมากและใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์

3) ขาดความรู้ด้านการลงทุน การตลาดและการเกษตร

4) พนักงานไม่ติดตามอย่างต่อเนื่อง

5) ข้อมูลในการติดตามหนี้ไม่เป็นปัจจุบัน

ค้ำชำระ ดังนี้

- 1) การประชุมกลุ่มเกษตรกรรูกค้าธนาคาร
- 2) ติดตามให้พบตัวลูกค้ำที่ค้ำชำระหนี้
- 3) การจัดทำสื่อเผยแพร่ข่าวสารให้ความรู้
- 4) การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
- 5) ควบคุมวงเงินกู้
- 6) ปรับปรุงหนี้โดยการให้กู้เงินไปลงทุนทางการเกษตรเพิ่มหรือขยาย

ระยะเวลาชำระหนี้

- 7) พัฒนาระบบงานการติดตามหนี้ค้ำ
- 8) จัดประชุมระดมสมองคณะกรรมการติดตามหนี้ค้ำชำระ
- 9) จ่ายเงินกู้ในรูปวัสดุอุปกรณ์การเกษตร
- 10) จ่ายเงินกู้ตามความก้าวหน้าของโครงการ
- 11) ขอความร่วมมือหัวหน้ากลุ่มลูกค้ำติดตามหนี้ค้ำ

7.4.5 ชีรพงษ์ มารรัมย์ (2544: 107-113) ได้ศึกษาสภาพการกู้ยืมและการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรรูกค้า ธ.ก.ส. อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 148 ราย พบว่า

- 1) ปัญหาอุปสรรคการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรรูกค้ามีสาเหตุ ดังนี้
  - (1) เกษตรกรรูกค้าเป็นปัญหาอุปสรรคมากในเรื่อง ค่าใช้จ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิต และเป็นปัญหาอุปสรรคน้อยในเรื่องต้องนำเงินไปชำระหนี้แหล่งเงินกู้อื่นก่อนและค่าใช้จ่ายตามประเพณีสังคม
  - (2) พนักงานธนาคาร เป็นปัญหาอุปสรรคน้อยในเรื่องการบริการชำระหนี้ซ้ำ
  - (3) ผลผลิตได้รับความเสียหายเนื่องจากภัยธรรมชาติหรือภัยพิบัติ เป็นปัญหาอุปสรรคมากในเรื่องหนูและแมลงศัตรูรบกวน และเป็นปัญหาอุปสรรคน้อยในเรื่องฝนแล้งโรคราบาดและน้ำท่วม
  - (4) สาเหตุอื่นๆ ได้แก่ ราคาผลิตผลตกต่ำ สถานที่รับชำระหนี้อยู่ไกล

2) ข้อเสนอแนะ

- (1) การให้เงินกู้แก่เกษตรกรรูกค้า ควรวิเคราะห์รายได้ภาคการเกษตร รายจ่ายภาคการเกษตร รายจ่ายนอกภาคการเกษตร จำนวนหนี้สินอื่นและจำนวนหนี้ถึงกำหนดชำระที่แท้จริงของเกษตรกรรูกค้า เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาให้เงินกู้

(2) ควรจัดให้มีการประกันภัยพืชผลทางการเกษตรและส่งเสริมการประกอบอาชีพการเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพแก่เกษตรกรลูกค้า

7.4.6 เศรษฐศิริ สุรโชติ (2546: 65-69) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการชำระหนี้สินของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาบางระจัน จำนวน 444 คน ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าในการพิจารณาให้สินเชื่อควรให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกร ได้แก่ อายุของเกษตรกร ค่าใช้จ่ายในการบริโภค ภาระหนี้สิน ความเสี่ยงจากขนาดการผลิตลดลง ความเสี่ยงจากภัยพิบัติหรือจากภัยธรรมชาติหรือความเสี่ยงจากราคาผลผลิตตกต่ำ เพื่อให้การให้สินเชื่อเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและหลีกเลี่ยงภาวะหนี้สูญได้มากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปเพื่อนำไปกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสมุทรสงคราม ดังนี้

1. สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

1.1 สภาพทางสังคม ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร (นอกจาก ธ.ก.ส.) การอาศัยอยู่ในพื้นที่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และจำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตร

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้ อาชีพหลัก อาชีพเสริม พื้นที่ทำการเกษตรและลักษณะการถือครองที่ดิน รายได้ในรอบปีบัญชี 2549 รายจ่ายในรอบปีบัญชี 2549 และความเพียงพอของรายได้ต่อค่าใช้จ่าย

2 การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกร ประกอบด้วยตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

2.1 การใช้สินเชื่อ ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้ แหล่งเงินทุน แรงจูงใจที่ขอกู้เงินจาก ธ.ก.ส. วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ การแก้ปัญหาในกรณีที่ไม่สามารถกู้เงินจาก ธ.ก.ส. หรือกู้ได้น้อยกว่าความต้องการ การใช้เงินกู้ การเข้าร่วมประชุมกลุ่มลูกค้า การรับรู้และเข้าใจการชี้แจงของพนักงาน ธ.ก.ส. และ แหล่งในการรับรู้ข่าวสารหรือข้อมูลจาก ธ.ก.ส.

2.2 การชำระคืนเงินกู้ ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้ บุคคลที่ส่งหนังสือเตือนให้ชำระหนี้เงินกู้ของ ธ.ก.ส. ที่มาของแหล่งรายได้ในการชำระหนี้ วิธีการในการชำระคืนเงินกู้ที่ถึงกำหนดแนวทางในการชำระหนี้ ธ.ก.ส. เหตุผลในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. สถานะหนี้ แรงจูงใจในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. มูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดและแนวทางการแก้ไขที่ไม่สามารถชำระหนี้

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ประกอบด้วยตัวแปร
ที่ศึกษา ดังนี้

3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้ ปัญหาในการกู้เงิน
จาก ธ.ก.ส. ความเหมาะสมของวงเงินกู้ หลักประกันและประเภทของเงินกู้ และ อื่นๆ

3.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้ ข้อเสนอแนะ
ด้านองค์กร ด้านพนักงาน ด้านเกษตรกร และอื่นๆ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ เกษตรกรปลูกข้าว ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม จำนวน 2,109 ราย ซึ่งอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จำนวน 11 ตำบล ประกอบด้วย ต.คลองโคน ต.บางขันแตก ต.บางจะเกร็ง ต.แม่กลอง ต.แหลมใหญ่ ต.บางแก้ว ต.ลาดใหญ่ ต.บ้านปรก ต.ท้ายหาด ต.นางตะเคียน และ ต.คลองเขิน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการโดยการคัดเลือกกลุ่มแล้วกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง และสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.2.1 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane (1973: 725-727) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ยอมรับให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 8

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } n &= \frac{2,109}{1 + 2,109 (0.08)^2} \\ &= 145.47 \end{aligned}$$

จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 146 ราย คิดเป็น ร้อยละ 6.92 ของประชากรทั้งหมด

1.2.2 การสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ โดยให้หมายเลขประชากร แล้วกำหนดช่วงในการเลือกตัวอย่าง ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงในการเลือก} &= \frac{\text{จำนวนประชากร}}{\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง}} \\ \text{แทนค่า ช่วงในการเลือก} &= \frac{2,109}{146} \\ &= 14.44 \text{ ปัดขึ้นเป็น } 15 \end{aligned}$$

เลือกตัวอย่างอันดับแรกด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยวิธีจับสลากจาก หมายเลขประชากรที่ศึกษาทั้งหมด เมื่อได้อันดับที่เริ่มต้นแล้วเลือกตัวอย่างต่อไปทุก 15 ช่วงหมายเลข โดยวิธีสุ่มแบบมีระบบ จนครบจำนวน 146 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยกำหนดข้อมูลที่ ต้องการในประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วจึงกำหนดตัวชี้วัดและมาตรวัดในแต่ละ ประเด็นตามกรอบแนวคิดการวิจัย และนำประเด็นตัวชี้วัดและมาตรวัดเหล่านั้นมาสร้างเป็นคำถาม ซึ่งประกอบด้วยคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ใช้ในการประกอบ อาชีพเกษตรกร การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร อาชีพหลัก อาชีพเสริม พื้นที่ทำการเกษตรและ ลักษณะการถือครองที่ดิน รายได้ในรอบปีบัญชี 2549 รายจ่ายในรอบปีบัญชี 2549 และความเพียงพอ ของรายได้ต่อค่าใช้จ่าย

ตอนที่ 2 การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกร แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่

2.1 การใช้สินเชื่อของเกษตรกร ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับ แหล่งเงินทุน แรงจูงใจ ที่ขอกู้เงินจาก ธ.ก.ส. วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ วิธีการแก้ปัญหากรณีที่ไม่สามารถกู้เงินจาก ธ.ก.ส. การใช้เงินกู้ การเข้าร่วมประชุมกลุ่มลูกค้า การรับรู้และเข้าใจการชี้แจง ของพนักงาน ธ.ก.ส. และแหล่งในการรับรู้ข่าวสารจาก ธ.ก.ส.

2.2 การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกร ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับ บุคคลที่ส่งหนังสือเตือนให้ชำระหนี้เงินกู้ ที่มาของแหล่งรายได้ในการชำระหนี้ วิธีการในการชำระคืนเงินกู้ที่ถึงกำหนดแนวทางในการชำระหนี้ เหตุผลในการชำระคืนเงินกู้ สถานะหนี้ แรงจูงใจในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. มูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด และแนวทางการแก้ไขที่ไม่สามารถชำระหนี้

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่

3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับ ปัญหาในการกู้เงิน จาก ธ.ก.ส. ความเหมาะสมของวงเงินกู้ หลักประกันและประเภทของเงินกู้ และ อื่นๆ

3.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ด้านองค์กร ด้านพนักงาน ด้านเกษตรกรและ อื่นๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 จัดทำแผนการออกเก็บรวบรวมข้อมูลเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม

3.2 ประสานงานผู้จัดการ ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม เพื่อนัดหมายเกษตรกรลูกค้า ให้ผู้วิจัยออกไปสัมภาษณ์ตามแผน

3.3 ผู้วิจัยออกไปสัมภาษณ์เกษตรกรลูกค้าตามที่ได้นัดหมายไว้

3.4 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 10 เมษายน 2550 ถึง วันที่ 30 เมษายน 2550 เก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้อง จัดหมวดหมู่ และลงรหัส เพื่อประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสมุทรสงคราม ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของเกษตรกร โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม จำนวน 146 ราย ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 10 เมษายน ถึง 30 เมษายน 2550 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 สภาพทางสังคมของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร (นอกจาก ธ.ก.ส.) และการอาศัยอยู่ในพื้นที่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 สภาพทางสังคมของเกษตรกร

		n=146	
สภาพทางสังคม		จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ			
ชาย		91	62.3
หญิง		55	37.7
อายุ (ปี)			
< 40		5	3.4
40 - 49		35	24.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

			n=146
	สภาพทางสังคม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
	50 - 59	67	45.9
	60 - 69	31	21.2
	> 69	8	5.5
	Min. = 30 Max. = 77 Mean = 54.5 S.D. = 8.7		
ระดับการศึกษา			
	ไม่ได้รับการศึกษา	15	10.3
	ประถมศึกษา	100	68.5
	มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	21	14.4
	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	8	5.5
	ปริญญาตรี	2	1.4
การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร (นอกจาก ธ.ก.ส.)			
	ไม่ได้เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร	45	30.8
	เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร	101	69.2
	กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร	(14)	(9.6)
	กองทุนหมู่บ้าน	(60)	(41.1)
	กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรและกองทุนหมู่บ้าน	(27)	(18.5)
การอาศัยอยู่ในพื้นที่ (ปี)			
	< 30	6	4.1
	30 - 39	19	13.0
	40 - 49	39	26.7
	50 - 59	54	37.0
	60 - 69	22	15.1
	> 69	6	4.1
	Min. = 5 Max. = 77 Mean = 49.6 S.D. = 13.0		

จากตารางที่ 4.1 สภาพทางสังคมของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้

เพศ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเกือบสองในสาม (ร้อยละ 62.3) เป็นเพศชาย และส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 37.7) เป็นเพศหญิง

อายุ เกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45.9) มีอายุระหว่าง 50 – 59 ปี รองลงมา ร้อยละ 24.0 มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 3.4) มีอายุน้อยกว่า 40 ปี อายุเฉลี่ยของเกษตรกร คือ 54.5 ปี โดยเกษตรกรมีอายุน้อยที่สุด 30 ปี และอายุมากที่สุด 77 ปี

ระดับการศึกษา เกษตรกรมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 68.5) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 14.4 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 1.4) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี

การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร (นอกจาก ธ.ก.ส.) เกษตรกรมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 69.2) เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร โดยเกษตรกรมากกว่าสองในห้า (ร้อยละ 41.1) ระบุว่า เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน รองลงมา ร้อยละ 18.5 ระบุว่า เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรและกองทุนหมู่บ้าน เกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 9.6) ระบุว่า เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร และเกษตรกรส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 30.8) ไม่ได้เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร

การอาศัยอยู่ในพื้นที่ เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 37.0) อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาแล้วระหว่าง 50 - 59 ปี รองลงมา ร้อยละ 26.7 อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาแล้วระหว่าง 40 - 49 ปี และมีส่วนน้อยในจำนวนที่เท่ากัน (ร้อยละ 4.1) อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาแล้วน้อยกว่า 30 ปี และมากกว่า 69 ปี เกษตรกรอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาแล้วเฉลี่ย 49.6 ปี โดยเกษตรกรอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาแล้วน้อยที่สุด 5 ปี และมากที่สุด 77 ปี

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดที่ทำกิน หรืออาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกร อาชีพหลัก อาชีพเสริม พื้นที่ทำการเกษตร ลักษณะการถือครองที่ดิน รายได้ รายจ่าย และความเพียงพอของรายได้ต่อค่าใช้จ่าย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางที่ 4.2 และ 4.3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

n=146		
สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด (ราย)		
< 3	4	2.7
3 - 4	100	68.5
5 - 6	36	24.7
7 - 8	5	3.4
> 8	1	0.7
Min. = 2 Max. = 9 Mean = 4.2 S.D. = 1.0		
อาชีพหลัก		
ประมง (จับสัตว์น้ำ)	12	8.2
เลี้ยงกุ้ง	25	17.1
เลี้ยงปลา	7	4.8
เลี้ยงหอย	47	32.2
นาเกลือ	8	5.5
สวนผลไม้ยืนต้น	23	15.8
สวนมะพร้าวเก็บลูก/น้ำตาลมะพร้าว	24	16.4
อาชีพเสริม		
ไม่มีอาชีพเสริม	27	18.5
มีอาชีพเสริม	119	81.5
รับจ้างแรงงาน	(74)	(50.7)
ค้าขาย	(39)	(26.7)
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	(6)	(4.1)

จากตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด เกษตรกรมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 68.5) มีสมาชิกในครัวเรือนที่ทำกินหรืออาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันระหว่าง 3-4 ราย รองลงมา ร้อยละ 24.7

มีสมาชิกในครัวเรือนที่ทำกินหรืออาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันระหว่าง 5-6 ราย และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 0.7) มีสมาชิกในครัวเรือนที่ทำกินหรืออาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันมากกว่า 8 ราย จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย คือ 4.2 ราย โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด น้อยที่สุด 2 ราย และมากที่สุด 9 ราย

อาชีพหลัก เกษตรกรเกือบหนึ่งในสาม (ร้อยละ 32.2) มีอาชีพเลี้ยงหอย รองลงมา ร้อยละ 17.1 มีอาชีพเลี้ยงกุ้ง และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 4.8) มีอาชีพเลี้ยงปลา

อาชีพเสริม เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81.5) มีอาชีพเสริม โดยเกษตรกรเกินครึ่ง (ร้อยละ 50.7) ระบุว่ามีอาชีพเสริมในการรับจ้างแรงงาน รองลงมา ร้อยละ 26.7 ระบุว่ามีอาชีพเสริมในการค้าขาย เกษตรกรที่เหลือ (ร้อยละ 4.1) ระบุว่าไม่มีอาชีพเสริมในการทำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเกษตรกรส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 18.5) ระบุว่าไม่มีอาชีพเสริม

ตารางที่ 4.3 จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตร

n=146

ประเภทแรงงาน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวนแรงงาน (ราย)			
			Min.	Max.	Mean	S.D.
ใช้แรงงานในครอบครัว	97	66.4	1	6	3.3	1.0
ใช้แรงงานในครอบครัวและแรงงาน จ้างประจำ	9	6.2	3	5	3.9	0.6
ใช้แรงงานในครอบครัวและแรงงาน จ้างชั่วคราว	40	27.4	2	5	3.3	0.8

จากตารางที่ 4.3 จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตร ปรากฏผลดังนี้ เกษตรกรสองในสาม (ร้อยละ 66.4) ใช้แรงงานในครอบครัว โดยมีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.3 ราย มีจำนวนแรงงานต่ำสุด 1 ราย และสูงสุด 6 ราย รองลงมา เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 27.4) ใช้แรงงานในครอบครัวและแรงงานจ้างชั่วคราว โดยมีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.3 ราย มีจำนวนแรงงานต่ำสุด 2 ราย และสูงสุด 5 ราย และเกษตรกรส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 6.2) ใช้แรงงานในครอบครัวและแรงงานจ้างประจำ โดยมีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.9 ราย มีจำนวนแรงงานต่ำสุด 3 ราย และสูงสุด 5 ราย

1.3 ลักษณะการถือครองที่ดิน ได้แก่ ที่ดินเป็นของตนเอง เช่าผู้อื่น และของตนเอง และเช่าผู้อื่น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางที่ 4.4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 ลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร

ลักษณะการถือครองที่ดิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)			
			Min.	Max.	Mean	S.D.
ของตนเอง	65	44.5	5	113	9.7	13.2
เช่าผู้อื่น	49	33.6	3	100	19.8	16.8
ของตนเองและเช่าผู้อื่น	32	21.9	6	255	21.8	43.6

n=146

จากตารางที่ 4.4 ลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้ เกษตรกรมากกว่าสองในห้า (ร้อยละ 44.5) มีที่ดินเป็นของตนเอง โดยมีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 9.7 ไร่ มีที่ดินของตนเองต่ำสุด 5 ไร่ และสูงสุด 113 ไร่ รองลงมา เกษตรกรหนึ่งในสาม (ร้อยละ 33.6) เช่าที่ดินผู้อื่น โดยมีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 19.8 ไร่ ที่ดินที่เช่าผู้อื่นต่ำสุด 3 ไร่ และสูงสุด 100 ไร่ และเกษตรกรมากกว่าหนึ่งในห้าเล็กน้อย (ร้อยละ 21.9) มีที่ดินเป็นของตนเองและเช่าผู้อื่น โดยมีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 21.8 ไร่ ซึ่งมีจำนวนที่ดินต่ำสุด 6 ไร่ และสูงสุด 255 ไร่

1.4 รายได้และรายจ่ายของเกษตรกรในรอบปีบัญชี 2549 ได้แก่ รายได้ รายจ่าย และความเพียงพอของรายได้ต่อค่าใช้จ่าย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางที่ 4.5 4.6 และ 4.7 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 รายได้ในรอบปีบัญชี 2549 ของเกษตรกร

รายได้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวนเงิน (บาท)			
			Min.	Max.	Mean	S.D.
รายได้						
ในภาคการเกษตร	29	19.9	50,000	500,000	234,827.60	113,786.20
ในและนอกภาคการเกษตร	117	80.1	58,000	1,200,000	260,743.60	170,315.60
รวม	146	100.0	50,000	1,200,000	255,595.90	160,666.60

n=146

จากตารางที่ 4.5 รายได้ในรอบปีบัญชี 2549 (ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2549 ถึง 31 มีนาคม 2550) ของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้ โดยภาพรวม เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 255,595.90 บาท โดยมีรายได้ต่ำสุด 50,000 บาท และสูงสุด 1,200,000 บาท เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80.1) มีรายได้ในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร โดยมีรายได้เฉลี่ย 260,743.60 บาท มีรายได้ต่ำสุด 58,000 บาท และสูงสุด 1,200,000 บาท รองลงมา เกษตรกรหนึ่งในห้า (ร้อยละ 19.9) มีรายได้เฉพาะในภาคการเกษตรเพียงอย่างเดียว โดยมีรายได้เฉลี่ย 234,827.60 บาท มีรายได้ต่ำสุด 50,000 บาท และสูงสุด 500,000 บาท

ตารางที่ 4.6 รายจ่ายในรอบปีบัญชี 2549 ของเกษตรกร

n=146

รายจ่าย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวนเงิน (บาท)			
			Min.	Max.	Mean	S.D.
รายจ่าย						
ในภาคการเกษตร	146	100.0	25,000	600,000	130,856.20	83,808.80
นอกภาคการเกษตร	52	35.6	5,000	400,000	32,269.20	60,536.20
ในครัวเรือน	146	100.0	15,000	150,000	46,424.70	13,639.10
รวม	146	100.0	55,000	850,000	188,774.00	101,914.50

จากตารางที่ 4.6 รายจ่ายในรอบปีบัญชี 2549 (ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2549 ถึง 31 มีนาคม 2550) ของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้ โดยภาพรวม เกษตรกรมีรายจ่ายเฉลี่ย 188,774.00 บาท โดยมีรายจ่ายต่ำสุด 55,000 บาท และสูงสุด 850,000 บาท เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า

รายจ่ายในภาคการเกษตร เกษตรกรทุกคน (ร้อยละ 100.0) มีรายจ่ายในภาคการเกษตร โดยมีรายจ่ายเฉลี่ย 130,856.20 บาท มีรายจ่ายต่ำสุด 25,000 บาท และสูงสุด 600,000 บาท

รายจ่ายนอกภาคการเกษตร เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 35.6) มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตร โดยมีรายจ่ายเฉลี่ย 32,269.20 บาท มีรายจ่ายต่ำสุด 5,000 บาท และสูงสุด 400,000 บาท

รายจ่ายในครัวเรือน เกษตรกรทุกคน (ร้อยละ 100.0) มีรายจ่ายในครัวเรือน โดยมีรายจ่ายเฉลี่ย 46,424.70 บาท มีรายจ่ายต่ำสุด 15,000 บาท และสูงสุด 150,000 บาท

ตารางที่ 4.7 ความเพียงพอของรายได้ต่อค่าใช้จ่ายของเกษตรกร

n=146		
ความเพียงพอ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ความเพียงพอของรายได้ต่อค่าใช้จ่าย		
เพียงพอ	132	90.4
ไม่มีเงินเก็บออม	(55)	(37.7)
มีเงินเหลือเก็บออม	(77)	(52.7)
ไม่เพียงพอ	14	9.6

จากตารางที่ 4.7 ความเพียงพอของรายได้ต่อค่าใช้จ่ายของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้ เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 90.4) มีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย โดยเกษตรกรเกินครึ่ง (ร้อยละ 52.7) ระบุว่าไม่มีเงินเหลือเก็บออมและเกษตรกรประมาณสองในห้า (ร้อยละ 37.7) ระบุว่าไม่มีเงินเก็บออม และเกษตรกรส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 9.6) มีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย

ตอนที่ 2 การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกร

2.1 การใช้สินเชื่อของเกษตรกร ได้แก่ แหล่งเงินทุน ทั้งในระบบสถาบันการเงิน นอกสถาบันการเงิน และเงินทุนตนเอง แรงจูงใจที่ขอกู้เงิน ธ.ก.ส. ดังตารางที่ 4.8 วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.9 จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ แนวทางการแก้ปัญหา กรณีที่ไม่สามารถกู้เงินจาก ธ.ก.ส. หรือผู้ได้น้อยกว่าความต้องการ และการใช้เงินกู้ ดังตารางที่ 4.10 รวมทั้ง การเข้าร่วมประชุมกลุ่มลูกค้าเพื่อรับฟังคำชี้แจงเรื่องราวต่างๆ จาก ธ.ก.ส. การรับรู้และเข้าใจเรื่องราวของ ธ.ก.ส. ตามที่พนักงานชี้แจง และการได้รับข้อมูล/ข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ เรื่องราวต่างๆ ของ ธ.ก.ส. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางที่ 4.11 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 การใช้สินเชื่อของเกษตรกร

	n=146	
การใช้สินเชื่อ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งเงินทุนของท่าน		
ในระบบสถาบันการเงิน		
ธ.ก.ส.	65	44.5
ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้าน	79	54.1
ธ.ก.ส. และธนาคารพาณิชย์	2	1.4
นอกระบบสถาบันการเงิน		
ไม่ได้กู้	63	43.2
กู้	83	56.8
นายทุนเงินกู้	(12)	(8.2)
ร้านค้า/พ่อค้า	(46)	(31.5)
บิดา/มารดา หรือ เครือญาติ	(5)	(3.4)
เพื่อนบ้าน	(20)	(13.7)
เงินทุนตนเอง		
ไม่ได้ใช้เงินทุนตนเอง	75	51.4
ใช้เงินทุนตนเอง	71	48.6
แรงจูงใจที่ขอกู้เงินจาก ธ.ก.ส.		
ไม่สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินอื่นได้ เนื่องจาก	15	10.3
ขาดหลักประกันหรือมีไม่เพียงพอ		
ต้องการเงินทุนที่เหมาะสมกับการผลิตไปประกอบ	42	28.8
อาชีพการเกษตร		
ต้องการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ	84	57.5
เพื่อนแนะนำ	5	3.4

จากตารางที่ 4.8 การใช้สินเชื่อของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้

แหล่งเงินทุนในระบบสถาบันการเงิน เกษตรกรเกินครึ่ง (ร้อยละ 54.1) ใช้แหล่งเงินทุนจาก ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้าน รองลงมา เกษตรกรเกือบครึ่ง (ร้อยละ 44.5) ใช้แหล่งเงินทุนจาก ธ.ก.ส. และส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 1.4) ใช้แหล่งเงินทุนจาก ธ.ก.ส. และธนาคารพาณิชย์

แหล่งเงินทุนนอกระบบสถาบันการเงิน เกษตรกรเกือบสามในห้า (ร้อยละ 56.8) กู้เงินนอกระบบสถาบันการเงิน โดยเกษตรกรเกือบหนึ่งในสาม (ร้อยละ 31.5) กู้เงินจากร้านค้า/พ่อค้า รองลงมา ร้อยละ 13.7 กู้เงินจากเพื่อนบ้าน และเกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 8.2 และ 3.4) ระบุว่า กู้เงินจากนายทุนเงินกู้ และกู้เงินจากบิดา/มารดาหรือเครือญาติ ตามลำดับ และเกษตรกรส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 43.2) ไม่ได้กู้เงินนอกระบบสถาบันการเงิน

แหล่งเงินทุนตนเอง เกษตรกรเกินครึ่ง (ร้อยละ 51.4) ไม่ได้ใช้เงินทุนของตนเอง ส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 48.6) ใช้เงินทุนตนเอง

แรงจูงใจที่ขอกู้เงินจาก ธ.ก.ส. เกษตรกรเกือบสามในห้า (ร้อยละ 57.5) ต้องการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ รองลงมา เกษตรกรเกือบหนึ่งในสาม (ร้อยละ 28.8) ต้องการเงินทุนที่เหมาะสมกับการผลิตไปประกอบอาชีพการเกษตร และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 3.4) เพื่อนำ

ตารางที่ 4.9 วัตถุประสงค์ในการกู้เงินของเกษตรกร

n=146

วัตถุประสงค์ในการกู้เงิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวนเงิน (บาท)			
			Min.	Max.	Mean	S.D.
เป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตร						
ไม่กู้	11	7.5	0	0	0	0
กู้	135	92.5	30,000	2,700,000	93,333.30	229,392.40
ค่าลงทุนในการประกอบอาชีพการเกษตร						
ไม่กู้	35	24.0	0	0	0	0
กู้	111	76.0	20,000	2,300,000	130,270.30	220,415.80

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

n=146

วัตถุประสงค์ในการกู้เงิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวนเงิน (บาท)			
			Min.	Max.	Mean	S.D.
ชำระหนี้สินนอกระบบ						
ไม่กู้	135	92.5	0	0	0	0
กู้	11	7.5	40,000	70,000	56,363.60	10,269.10
ใช้ในการศึกษาของคน ในครัวเรือน						
ไม่กู้	104	71.2	0	0	0	0
กู้	42	28.8	14,000	70,000	35,452.40	10,039.40

จากตารางที่ 4.9 วัตถุประสงค์ในการกู้เงินของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้

การกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตร เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 92.5) กู้เงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตร โดยมีจำนวนเงินกู้เฉลี่ย 93,333.30 บาท เงินกู้ต่ำสุด 30,000 บาท และสูงสุด 2,700,000 บาท เกษตรกรส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 7.5) ไม่ได้กู้เงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตร

การกู้เพื่อเป็นค่าลงทุนในการประกอบอาชีพการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.0) กู้เงินเพื่อเป็นค่าลงทุนในการประกอบอาชีพการเกษตร โดยมีจำนวนเงินกู้เฉลี่ย 130,270.30 บาท เงินกู้ต่ำสุด 20,000 บาท และสูงสุด 2,300,000 บาท เกษตรกรส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 24.0) ไม่ได้กู้เงินเพื่อเป็นค่าลงทุนในการประกอบอาชีพการเกษตร

การกู้เพื่อชำระหนี้สินนอกระบบ เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 92.5) ไม่ได้กู้เงินเพื่อชำระหนี้สินนอกระบบ เกษตรกรส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 7.5) กู้เงินเพื่อชำระหนี้สินนอกระบบ โดยมีจำนวนเงินกู้เฉลี่ย 56,363.60 บาท เงินกู้ต่ำสุด 40,000 บาท และสูงสุด 70,000 บาท

การกู้เพื่อใช้ในการศึกษาของคนในครัวเรือน เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.2) ไม่ได้กู้เงินเพื่อใช้ในการศึกษาของคนในครัวเรือน เกษตรกรส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 28.8) กู้เงินเพื่อใช้ในการศึกษาของคนในครัวเรือน โดยมีจำนวนเงินกู้เฉลี่ย 35,452.40 บาท เงินกู้ต่ำสุด 14,000 บาท และ สูงสุด 70,000 บาท

ตารางที่ 4.10 จำนวนเงินกู้และการใช้เงินกู้ของเกษตรกร

n=146		
จำนวนเงินกู้และการใช้เงินกู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ความเพียงพอของจำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติในปีบัญชี 2549		
ไม่เพียงพอ	33	22.6
อนุมัติเงินกู้ต่ำกว่าที่ขอกู้	(8)	(5.5)
หลักประกัน ไม่เพียงพอ	(24)	(16.4)
มีค่าใช้จ่ายมาก	(1)	(0.7)
เพียงพอ	113	77.4
แนวทางการแก้ปัญหากรณีที่ไม่สามารถกู้เงินจาก ธ.ก.ส. หรือ กู้ได้น้อยกว่าความต้องการ มีดังนี้		
ลดขนาดการผลิตลง	6	4.1
กู้เงินจากสถาบันการเงินชุมชนเพิ่มเติม	3	2.1
กู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบต่างๆ	18	12.3
ใช้เงินทุนของตนเองเพิ่มเติม	2	1.4
ทำการผลิตเท่าที่มีเงิน	4	2.7
การใช้เงินกู้		
ใช้เงินกู้ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การขอกู้	13	8.9
ใช้เงินกู้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การขอกู้	133	91.1

จากตารางที่ 4.10 จำนวนเงินกู้และการใช้เงินกู้ของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้

จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติในปีบัญชี 2549 (ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2549 ถึง 31 มีนาคม 2550) เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.4) ระบุว่าจำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติในปีบัญชี 2549 เพียงพอกับการผลิต และเกษตรกรประมาณหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 22.6) ระบุว่าไม่เพียงพอกับการผลิต โดยเกษตรกรประมาณหนึ่งในห้า (ร้อยละ 16.4) ระบุว่า สาเหตุมาจากหลักประกันไม่เพียงพอ และเกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 5.5 และ 0.7) ระบุว่า อนุมัติเงินกู้ต่ำกว่าที่ขอกู้ และมีค่าใช้จ่ายมาก ตามลำดับ

กรณีที่ไม่สามารถกู้เงินจาก ธ.ก.ส. หรือกู้ได้น้อยกว่าความต้องการ เกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 12.3 4.1 2.7 2.1 และ 1.4) ระบุว่าไม่มีแนวทางแก้ปัญหา ดังนี้ กู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบต่างๆ ลดขนาดการผลิตลง ทำการผลิตเท่าที่มีเงิน กู้เงินจากสถาบันการเงินชุมชนเพิ่มเติม และใช้เงินทุนของตนเองเพิ่มเติม ตามลำดับ

การใช้เงินกู้ เกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 91.1) ใช้เงินกู้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การขอู้ ส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 8.9) ใช้เงินกู้ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การขอู้

ตารางที่ 4.11 การรับรู้และเข้าใจเรื่องราวของ ธ.ก.ส ของเกษตรกร

n=146		
การรับรู้และเข้าใจเรื่องราวของ ธ.ก.ส	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การเข้าร่วมประชุมกลุ่มลูกค้าในปีบัญชี 2549		
1 ครั้ง	16	11.0
2 ครั้ง	23	15.8
3 ครั้ง	98	67.0
4 ครั้ง	1	0.7
> 4 ครั้ง	8	5.5
Min. = 1 Max. = 7 Mean = 2.8 S.D. = 1.0		
การรับรู้และเข้าใจเรื่องราวของ ธ.ก.ส. ตามที่พนักงานชี้แจง		
ทราบและเข้าใจชัดเจน	54	37.0
ทราบแล้วเข้าใจพอสมควร	79	54.1
ทราบแต่ไม่เข้าใจ	13	8.9
การได้รับข้อมูล/ข่าวสารการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่างๆ ของ ธ.ก.ส.		
พนักงาน ธ.ก.ส.	83	56.8
หัวหน้ากลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.	17	11.6
ลูกค้า ธ.ก.ส.	5	3.4
พนักงาน ธ.ก.ส. และ หัวหน้ากลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.	41	28.1

จากตารางที่ 4.11 การรับรู้และเข้าใจเรื่องราวของ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้

การเข้าร่วมประชุมกลุ่มลูกค้าในปีบัญชี 2549 เกษตรกรมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 67.0) เข้าร่วมประชุมปีละ 3 ครั้ง รองลงมา ร้อยละ 15.8 เข้าร่วมประชุมปีละ 2 ครั้งและมีส่วนน้อย (ร้อยละ 0.7) เข้าร่วมประชุมปีละ 4 ครั้ง มีเกษตรกรเข้าร่วมประชุมเฉลี่ยปีละ 2.8 ครั้ง เกษตรกรเข้าร่วมประชุม น้อยที่สุด 1 ครั้ง และมากที่สุด 7 ครั้ง

การรับรู้และเข้าใจเรื่องราวของ ธ.ก.ส. ตามที่พนักงานชี้แจง เกษตรกรเกินครึ่ง (ร้อยละ 54.1) ทราบและเข้าใจพอสมควร เกษตรกรประมาณสองในห้า (ร้อยละ 37.0) ทราบและ เข้าใจชัดเจน และส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 8.9) ทราบแต่ไม่เข้าใจ

การรับข้อมูล/ ข่าวสารการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่างๆ ของ ธ.ก.ส. เกษตรกรเกินครึ่ง (ร้อยละ 56.8) ได้รับข้อมูล/ ข่าวสารการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่างๆ ของ ธ.ก.ส. จากพนักงาน ธ.ก.ส. รองลงมา ร้อยละ 28.1 ได้รับข้อมูล/ ข่าวสารการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่างๆ ของ ธ.ก.ส. จาก พนักงาน ธ.ก.ส. และหัวหน้ากลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 3.4) ได้รับข้อมูล/ ข่าวสาร การประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่างๆ ของ ธ.ก.ส. จาก ลูกค้า ธ.ก.ส.

2.2 การชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร ได้แก่ การตรวจสอบการใช้เงินกู้ภายหลัง การรับเงินกู้ และการได้รับหนังสือเตือนให้ชำระหนี้เงินกู้ ดังตารางที่ 4.12 แหล่งเงินในการ ชำระหนี้ ธ.ก.ส. วิธีการในการชำระคืนเงินกู้ที่ถึงกำหนด แนวทางในการชำระหนี้ ธ.ก.ส. เหตุผล ในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. และแรงจูงใจสำคัญที่สุดในการชำระคืนเงินกู้จาก ธ.ก.ส. ดังตารางที่ 4.13 สถานะหนี้ และในรอบระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมาไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดจำนวนกี่ครั้ง ดังตารางที่ 4.14 มูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ดังตารางที่ 4.15 รวมทั้ง แนวทางแก้ไข กรณีไม่สามารถชำระหนี้ได้ และเหตุผลที่ยืมเงินจากแหล่งอื่นมาชำระหนี้ ดังตารางที่ 4.16 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.12 การดำเนินการก่อนการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร

		n=146	
การดำเนินการก่อนการชำระคืนเงินกู้		จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การตรวจสอบการใช้เงินกู้			
มี		145	99.3
ไม่มี		1	0.7

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

n=146		
การดำเนินการก่อนการชำระคืนเงินกู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การได้รับหนังสือเตือนให้ชำระหนี้เงินกู้		
พนักงาน ธ.ก.ส.	63	43.2
หัวหน้ากลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.	81	55.5
ลูกค้าในกลุ่ม	2	1.4

จากตารางที่ 4.12 การดำเนินการก่อนการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้ การตรวจสอบการใช้เงินกู้ เกษตรกรเกือบทุกคน (ร้อยละ 99.3) แจ้งว่ามีการตรวจสอบการใช้เงินกู้จากพนักงานพัฒนาธุรกิจหัวหน้ากลุ่ม ส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 0.7) แจ้งว่าไม่มีการตรวจสอบการใช้เงินกู้ การได้รับหนังสือเตือนให้ชำระหนี้เงินกู้ เกษตรกรเกินครึ่ง (ร้อยละ 55.5) ได้รับหนังสือเตือนให้ชำระหนี้เงินกู้จากหัวหน้ากลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. รองลงมา เกษตรกรเกือบครึ่ง (ร้อยละ 43.2) ได้รับหนังสือเตือนจากพนักงาน ธ.ก.ส. และส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 1.4) ได้รับหนังสือเตือนจากลูกค้าในกลุ่ม

ตารางที่ 4.13 การชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร

n=146		
การชำระคืนเงินกู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งรายได้ในการชำระหนี้ ธ.ก.ส.		
รายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร	34	23.3
รายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร และ รายได้อื่นๆ นอกภาคการเกษตร	63	43.2
รายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตรและรายได้จากบุตร	19	13.0
รายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตรและ บิดา/มารดา หรือ เครือญาติ	2	1.4
รายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร รายได้อื่นๆ นอกภาคการเกษตร และรายได้จากบุตร	28	19.2

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

n=146		
การชำระคืนเงินกู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
วิธีการในการชำระคืนเงินกู้ที่ถึงกำหนด		
ชำระหนี้จากแหล่งเงินกู้อื่นที่คิดดอกเบี้ยสูงก่อน	47	32.2
ชำระหนี้แก่พ่อค้าที่รับซื้อผลิตผลก่อน	26	17.8
ชำระหนี้ให้กับ ธ.ก.ส. ก่อนแหล่งเงินกู้อื่น	71	48.6
ชำระหนี้ตามแหล่งเงินกู้ที่ถึงกำหนดก่อน	1	0.7
ชำระหนี้ทุกที่แต่ชำระบางส่วน	1	0.7
แนวทางในการชำระหนี้ ธ.ก.ส.		
ชำระหนี้บางส่วนในทุกสัญญา โดยทยอยชำระแต่ไม่ครบตามจำนวนที่เป็นหนี้	59	40.4
ชำระหนี้บางส่วนในบางสัญญา โดยทยอยชำระแต่ไม่ครบตามจำนวนที่เป็นหนี้	3	2.1
ชำระหนี้ทุกสัญญาที่มีหนี้ถึงกำหนดชำระคืนเงินกู้	84	57.5
เหตุผลในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส.		
สมาชิกในกลุ่มแนะนำ	10	6.8
คู่สมรสแนะนำ	5	3.4
การติดตามทวงถามของพนักงาน	108	74.0
เป็นความรับผิดชอบของตนเอง	23	15.8
แรงจูงใจสำคัญที่สุดในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส.		
ต้องการรักษาประวัติในการชำระหนี้เงินกู้ เนื่องจากจะทำให้เสียดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่ถูกลงและกลัวเสียดอกเบี้ยค่าปรับในอัตราที่สูงขึ้นจากการเป็นหนี้ค้างชำระ	108	74.0
เกรงว่าจะไม่สามารถกู้เงินได้ตามความประสงค์ที่ต้องการขอกู้	38	26.0

จากรายที่ 4.13 การชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้

แหล่งรายได้ในการชำระหนี้ ธ.ก.ส. เกษตรกรมากกว่าสองในห้าเล็กน้อย (ร้อยละ 43.2) มีรายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตรและรายได้อื่นๆ นอกภาคการเกษตร รองลงมา เกษตรกรประมาณหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 23.3) มีรายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 1.4) มีรายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตรและบิดา/มารดาหรือเครือญาติ

วิธีการในการชำระคืนเงินกู้ที่ถึงกำหนด เกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 48.6) ชำระหนี้ให้ ธ.ก.ส. ก่อนแหล่งเงินกู้อื่น รองลงมา เกษตรกรประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 32.2) ชำระหนี้จากแหล่งเงินกู้ที่คิดดอกเบี้ยสูงก่อน และมีส่วนน้อยในจำนวนที่เท่ากัน (ร้อยละ 0.7) ชำระหนี้ตามแหล่งเงินกู้ที่ถึงกำหนดก่อนและชำระหนี้ทุกที่แต่ชำระบางส่วน

แนวทางในการชำระหนี้ ธ.ก.ส. เกษตรกรประมาณสามในห้า (ร้อยละ 57.5) ชำระหนี้ทุกสัญญาที่มีหนี้ถึงกำหนดชำระคืนเงินกู้ รองลงมา เกษตรกรสองในห้า (ร้อยละ 40.4) ชำระหนี้บางส่วนในทุกสัญญา โดยทยอยชำระแต่ไม่ครบตามจำนวนที่เป็นหนี้ และส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 2.1) ชำระหนี้บางส่วนในบางสัญญา โดยทยอยชำระแต่ไม่ครบตามจำนวนที่เป็นหนี้

เหตุผลในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74.0) ชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. จากการติดตามทวงถามของพนักงาน รองลงมา ร้อยละ 15.8 เป็นความรับผิดชอบของตนเอง และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 3.4) ชำระตามที่คู่สมรสแนะนำ

แรงจูงใจสำคัญที่สุดในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74.0) ต้องการรักษาประวัติในการชำระหนี้เงินกู้ เนื่องจากจะทำให้เสียดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่ถูกลงและกลัวเสียดอกเบี้ยค่าปรับในอัตราที่สูงขึ้นจากการเป็นหนี้ค้างชำระ และส่วนที่เหลือ เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสี่เล็กน้อย (ร้อยละ 26.0) เกรงว่าจะไม่สามารถกู้เงินได้ตามความประสงค์ที่ต้องการขอกู้

ตารางที่ 4.14 สถานะหนี้ของเกษตรกร

n=146		
สถานะหนี้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
สถานะหนี้		
เป็นหนี้ปกติ (ชำระได้ตามกำหนดทุกสัญญา)	90	61.7
เป็นหนี้โอนคาบในปีบัญชี	31	21.2
เป็นหนี้ค้างชำระ (หนี้โอนคาบยกมาค้ำปีบัญชี)	25	17.1

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

n=146		
สถานะหนี้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การชำระหนี้ไม่ได้ตามกำหนดในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา		
ชำระไม่ได้ตามกำหนด	56	38.4
1 ครั้ง	(29)	(19.9)
2 ครั้ง	(27)	(18.5)
ชำระได้ตามกำหนด	90	61.6

จากตารางที่ 4.14 สถานะหนี้ของเกษตรกร ปรากฏผลดังนี้

สถานะหนี้ เกษตรกรเกือบสองในสาม (ร้อยละ 61.7) เป็นหนี้ปกติ รองลงมา ร้อยละ 21.2 เป็นหนี้โอนคาบในปีบัญชี และส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 17.1) เป็นหนี้ค้างชำระ

การชำระหนี้ไม่ได้ตามกำหนดในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรประมาณสองในสาม (ร้อยละ 61.6) ระบุว่าชำระหนี้ได้ตามกำหนดในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา และเกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 38.4) ระบุว่าชำระหนี้ไม่ได้ตามกำหนดในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา โดยเกษตรกรเกือบหนึ่งในห้า (ร้อยละ 19.9 และ 18.5) ระบุว่าชำระหนี้ไม่ได้ตามกำหนดในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา จำนวน 1 ครั้ง และ 2 ครั้ง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 มูลเหตุที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด

n=146		
มูลเหตุที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด		
ปัญหาด้านการผลิต		
ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น	15	10.3
ประสบภัยแล้ง	3	2.1
ประสบโรคระบาด	10	6.9
น้ำเสีย	2	1.4

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

	n=146	
มูลเหตุที่เกษตรกร ไม่สามารถชำระหนี้ได้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น และ น้ำเสีย	5	3.4
ปัจจัยการผลิตและค่าจ้างแรงงานมีราคาสูงขึ้น	12	8.2
ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น และ ประสบโรคระบาด	4	2.7
ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น และ น้ำเสีย	4	2.7
ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น ขาดเครื่องทุ่นแรง ในการผลิต และ ประสบโรคระบาด	1	0.7
ปัญหาด้านการตลาด		
ราคาผลผลิตตกต่ำ	41	28.1
ถูกเอาเปรียบเรื่องราคา	2	1.4
ราคาผลผลิตตกต่ำ และ ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต	8	5.5
ราคาผลผลิตตกต่ำ และ ถูกเอาเปรียบเรื่องราคา	5	3.4
ปัญหาจากตัวเกษตรกร		
ขาดความรู้เรื่องการจัดการผลผลิต	1	0.7
ต้องนำเงินไปชำระหนี้แหล่งอื่นก่อน	25	17.1
มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน	1	0.7
ต้องนำเงินไปชำระหนี้แหล่งอื่นก่อน และมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน	28	19.2
ขาดความรู้เรื่องการจัดการผลผลิต ต้องนำเงินไปชำระหนี้แหล่งอื่นก่อนและมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน	1	0.7
ปัญหาจากตัวพนักงาน		
พนักงานพัฒนาธุรกิจ		
พุดจาไม่สุภาพ เรียบร้อย	12	8.2
ไม่ยิ้มแย้มแจ่มใส	14	9.6
บริการล่าช้า	10	6.8
ไม่ตรงต่อเวลา	2	1.4

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

n=146		
มูลเหตุที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
พนักงานการเงิน		
พุดจาไม่สุภาพ เรียบร้อย	6	4.1
ไม่อึดแน่นแจ่มใส	21	14.4
บริการล่าช้า	11	7.5
ไม่ตรงต่อเวลา	0	0
ปัญหาอื่นๆ		
กลัวว่าชำระหนี้แล้วจะไม่ได้กู้กลับคืน	3	2.0
รอความช่วยเหลือจากรัฐบาลตามแนวทางการแก้ไข	1	0.7
ปัญหาความยากจน		
เข้าใจว่ารัฐบาลจะปลดหนี้ให้และเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูฯ	34	23.3

จากตารางที่ 4.15 มูลเหตุที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ปรากฏผล ดังนี้

ปัญหาด้านการผลิต เกษตรกรเกือบสองในห้า (ร้อยละ 38.4) ประสบปัญหาด้านการผลิต โดยเกษตรกรประมาณหนึ่งในสิบ (ร้อยละ 10.3 8.2 และ 6.9) แต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้มีสาเหตุมาจากปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น ปัจจัยการผลิต และค่าจ้างแรงงานมีราคาสูงขึ้น และประสบโรคระบาด ตามลำดับ และเกษตรกรส่วนน้อยที่ประสบปัญหา (ร้อยละ 1.4 และ 0.7) ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้มีสาเหตุมาจากน้ำเสีย และปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น ขาดเครื่องทุ่นแรงในการผลิตและประสบโรคระบาด ตามลำดับ

ปัญหาด้านการตลาด เกษตรกรเกือบสองในห้า (ร้อยละ 38.4) ประสบปัญหาด้านการตลาด โดยเกษตรกรมากกว่าหนึ่งในห้า (ร้อยละ 28.1) แต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้มีสาเหตุมาจากราคาผลผลิตตกต่ำ และเกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 5.5 3.4 และ 1.4) ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้มีสาเหตุมาจากราคาผลผลิตตกต่ำและไม่มีตลาดรองรับผลผลิต ราคาผลผลิตตกต่ำและถูกเอาเปรียบเรื่องราคา และถูกเอาเปรียบเรื่องราคา ตามลำดับ

ปัญหาจากตัวเกษตรกร เกษตรกรเกือบสองในห้า (ร้อยละ 38.4) ประสบปัญหาจากตัวเกษตรกร โดยเกษตรกรเกือบหนึ่งในห้า (ร้อยละ 19.2 และ 17.1) แต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้มีสาเหตุมาจากต้องนำเงินไปชำระหนี้แห่งอื่นก่อนและมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน และต้องนำเงินไปชำระหนี้แห่งอื่นก่อน ตามลำดับ และเกษตรกรส่วนน้อยในจำนวนที่เท่ากัน (ร้อยละ 0.7) ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้มีสาเหตุมาจากขาดความรู้เรื่องการจัดการผลผลิต มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน และขาดความรู้เรื่องการจัดการผลผลิต ต้องการนำเงินไปชำระหนี้แห่งอื่นก่อนและมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน

ปัญหาจากพนักงานพัฒนาธุรกิจ เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 26.0) ประสบปัญหาจากพนักงานพัฒนาธุรกิจ โดยเกษตรกรประมาณหนึ่งในสิบ (ร้อยละ 9.6 8.2 และ 6.8) แต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่ชำระหนี้มีสาเหตุมาจากพนักงานพัฒนาธุรกิจไม่ขี้มเข้มแจ่มใส พูดยาไม่สุภาพเรียบร้อย และบริการล่าช้า ตามลำดับ เกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 1.4) ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่ชำระหนี้มีสาเหตุมาจากพนักงานพัฒนาธุรกิจไม่ตรงต่อเวลา

ปัญหาจากพนักงานการเงิน เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 26.0) ประสบปัญหาจากพนักงานการเงิน โดยเกษตรกรประมาณหนึ่งในห้า (ร้อยละ 14.4) แต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่ชำระหนี้มีสาเหตุมาจากพนักงานการเงินไม่ขี้มเข้มแจ่มใส และเกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 4.1) ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่ชำระหนี้มีสาเหตุมาจากพนักงานการเงินพูดยาไม่สุภาพเรียบร้อย

ปัญหาอื่นๆ เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 26.0) ประสบปัญหาอื่นๆ โดยเกษตรกรเกือบหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 23.3) แต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่ชำระหนี้มีสาเหตุมาจากการเข้าใจว่ารัฐบาลจะปลดหนี้ให้และเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 2.0 และ 0.7) ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่ชำระหนี้มีสาเหตุมาจากการกลัวว่าชำระหนี้แล้วจะไม่ได้กู้กลับคืน และ รอคอยความช่วยเหลือจากรัฐบาลตามแนวทางการแก้ไข ปัญหาความยากจน ตามลำดับ

ตารางที่ 4.16 แนวทางแก้ไขกรณีที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้

n=146		
แนวทางแก้ไข	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
กรณีไม่สามารถชำระหนี้ได้ มีแนวทางแก้ไขดังนี้		
แจ้งพนักงานขอผิด/ผ่อนชำระหนี้เงินกู้	19	13.0
ไม่ส่งคืน	1	0.7
ยืมเงินจากแหล่งการเงินอื่นไปส่งแล้วขอกู้คืน	3	2.1
รอมตราการช่วยเหลือของรัฐบาล	33	22.6
เหตุผลที่ยืมเงินจากแหล่งการเงินอื่นมาชำระหนี้		
ยังไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตได้เมื่อถึงงวดการชำระหนี้	1	0.7
ผลผลิตได้รับความเสียหาย	2	1.4

จากตารางที่ 4.16 แนวทางแก้ไขกรณีที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้ ปรากฏผลดังนี้

แนวทางแก้ไขกรณีไม่สามารถชำระหนี้ได้ เกษตรกรเกือบสองในห้า (ร้อยละ 38.4) รอมตราการแก้ไขกรณีไม่สามารถชำระหนี้ได้ โดยเกษตรกรเกินหนึ่งในห้า (ร้อยละ 22.6) รอมตราการช่วยเหลือของรัฐบาล รองลงมา ร้อยละ 13.0 แจ้งพนักงานขอผิด/ผ่อนชำระหนี้เงินกู้ และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 2.1 และ 0.7) ยืมเงินจากแหล่งการเงินอื่นไปส่งแล้วขอกู้คืน และไม่ส่งเงินคืน ตามลำดับ เหตุผลที่ยืมเงินจากแหล่งการเงินอื่นมาชำระหนี้ เกษตรกรส่วนน้อยที่ประสบปัญหา (ร้อยละ 1.4 และ 0.7) ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้มีสาเหตุมาจากผลผลิตได้รับความเสียหาย และยังไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตได้เมื่อถึงงวดการชำระหนี้ ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้

ความพึงพอใจในการให้บริการด้านต่างๆ ของธนาคาร ความเพียงพอของเงินกู้ ความเหมาะสมของหลักประกัน ขั้นตอนในการขอกู้เงิน ปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบต่อภาระการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรทั้งสิ้น ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องนี้จึงต้องการทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรในประเด็นต่างๆ ดังนี้

3.1 ปัญหาของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกษตรกรในด้านปัญหาเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ได้แก่ ปัญหาในการกู้เงินจาก ธ.ก.ส. ความเหมาะสมของวงเงินกู้/หลักประกัน/ประเภทเงินกู้ และการให้บริการของพนักงานพัฒนาธุรกิจ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางที่ 4.17 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.17 ปัญหาของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้

n=146		
ปัญหาเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ปัญหาในการกู้เงินจาก ธ.ก.ส.		
กู้ได้น้อยกว่าความต้องการของกู้	28	19.2
หลักเกณฑ์การกู้เงินประเภทต่างๆ มีความยุ่งยาก	8	5.5
ต้องหากลุ่มเข้าจึงจะกู้เงินได้	2	1.4
มีหลายขั้นตอนมาก	9	6.1
ใช้เวลานานกว่าจะได้กู้เงิน	6	4.1
ความเหมาะสมของวงเงินกู้/หลักประกัน/ประเภทของเงินกู้		
เหมาะสมดีมาก	23	15.7
เหมาะสม	100	68.5
ไม่แน่ใจ	1	0.7
น่าจะปรับปรุงบ้างบางอย่าง เช่น การลดหย่อน	22	15.1
หลักประกันเงินกู้		
การให้บริการของพนักงานพัฒนาธุรกิจ		
ไม่แนะนำลูกค้า	33	22.6
ไม่เอาใจใส่ลูกค้า	17	11.6
พนักงานแนะนำแล้วแต่ลูกค้าไม่เข้าใจ	2	1.4

จากตารางที่ 4.17 ปัญหาของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ปรากฏผลดังนี้

ปัญหาในการกู้เงินจาก ธ.ก.ส. เกษตรกรเกือบหนึ่งในห้า (ร้อยละ 19.2) ระบุว่าปัญหาในการกู้เงินเกิดจากกู้ได้น้อยกว่าความต้องการของกู้ และเกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 6.1 5.5 4.1 และ 1.4)

ระบุว่าปัญหาในการกู้เงินเกิดจากการดำเนินงานมีหลายขั้นตอนมาก หลักเกณฑ์การกู้เงินประเภทต่างๆ มีความยุ่งยาก ใช้เวลานานกว่าจะได้กู้เงิน และต้องหากู้เงินได้ ตามลำดับ

ความเหมาะสมของวงเงินกู้/หลักประกัน/ประเภทของเงินกู้ เกษตรกรมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 68.5) เห็นว่าวงเงินกู้/หลักประกัน/ประเภทของเงินกู้มีความเหมาะสมดี รองลงมาในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 15.7 และ 15.1) เห็นว่าเหมาะสมดีมาก และน่าจะปรับปรุงบ้างบางอย่าง เช่น การลดหย่อนหลักประกันเงินกู้ และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 0.7) ไม่แน่ใจ

การให้บริการของพนักงานพัฒนาธุรกิจ เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในห้า (ร้อยละ 22.6) เห็นว่าพนักงานพัฒนาธุรกิจไม่แนะนำลูกค้า รองลงมา ร้อยละ 11.6 เห็นว่าพนักงานพัฒนาธุรกิจไม่เอาใจใส่ลูกค้า และส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 1.4) เห็นว่าพนักงานพัฒนาธุรกิจแนะนำแล้วแต่ลูกค้าไม่เข้าใจ

3.2 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกษตรกรในด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ได้แก่ ข้อเสนอแนะด้านองค์กร ด้านพนักงาน และด้านเกษตรกร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางที่ 4.18 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.18 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้

n=146		
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. ด้านองค์กร		
1.1 ควรลดหย่อนหลักประกันในการขอเงินกู้ เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น	27	18.5
1.2 ควรลดขั้นตอนในการขอสินเชื่อประเภทต่างๆ จากธนาคารให้ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น	10	6.8
1.3 ธนาคารควรพิจารณาความต้องการใช้เงินกู้ที่แท้จริงและความจำเป็นในการใช้เงินทุน	14	9.6
1.4 ธ.ก.ส. ควรกำหนดพื้นที่และประเภทการผลิตในการให้สินเชื่อโดยคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพิ่มสูงขึ้นตามความเสี่ยงของแต่ละพื้นที่และประเภทการผลิต	3	2.1

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

	n=146	
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1.5 การกำหนดแนวทางพิจารณาเงินกู้กับเกษตรกรลูกค้า นอกจาก ธนาคารจะพิจารณาจากขนาดพื้นที่ทำการเกษตรแล้ว ควรนำปัจจัย ความเสี่ยงในเรื่อง โอกาสการประสบภัยธรรมชาติ รายได้สุทธิ ภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกร มาพิจารณาร่วมด้วย รวมทั้งควรส่งเสริมการลดความเสี่ยงดังกล่าว ด้วยการ สนับสนุนประกันสุขภาพและการประกันภัยพืชผลการเกษตร	3	2.1
1.6 ธนาคารควรให้ความสำคัญกับการตรวจสอบการใช้เงินกู้ ของเกษตรกรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การกู้เงิน และ ควรสนับสนุนด้านการตลาด	9	6.2
1.7 ควรมีการบันทึกรายละเอียดการทำเกษตร และบัญชีฟาร์ม เช่น รายได้ รายจ่าย การลงทุนของครัวเรือน เพื่อเป็นข้อมูล สถิติ และใช้วิเคราะห์กำหนดทางเลือกใหม่ๆ	4	2.7
1.8 ธนาคารควรให้ความช่วยเหลือเกษตรกรลูกค้าในการป้องกัน และแก้ไขหนี้ค้างชำระด้วยการเลื่อนกำหนดชำระหนี้ การผิดผ่อน เวลาชำระหนี้ โครงการนาที่ทอง (ลดดอกเบี้ยค่าปรับ เมื่อชำระ หนี้ค้างได้หมด) การให้สินเชื่อฟื้นฟูการผลิตที่ได้รับความเสียหาย และการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ เป็นต้น	3	15.8
1.9 ธนาคารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรลูกค้ามีอาชีพ เสริม โดยการให้ความรู้และศึกษาดูงาน เพื่อให้เกษตรกรลูกค้า มีรายได้เพิ่มขึ้นและนำเงินมาชำระหนี้ให้กับธนาคาร	21	14.4
1.10 ควรมีการลดดอกเบี้ยเงินกู้ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่มีฐานะ ยากจนให้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้เพิ่มขึ้น	32	21.9
2. ด้านพนักงาน		
2.1 ควรเพิ่มเติมความรู้ให้กับพนักงานอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง เพื่อจะได้ให้คำแนะนำในการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสม แก่เกษตรกรลูกค้า	51	34.9

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

	n=146	
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
2.2 ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มในการขายผลผลิตของเกษตรกรลูกค้า เพื่อสร้างอำนาจต่อรองและเพิ่มรายได้ จะได้มีเงินเพียงพอ ในการชำระหนี้ได้ตามกำหนด	95	65.1
3. ด้านเกษตรกร		
3.1 ควรเลือกพื้นที่ทำการเกษตรให้มีความเสี่ยงจากการประสบภัยธรรมชาติให้ต่ำที่สุดหรือควรมีการประกันความเสี่ยงด้วยการ จัดทำประกันภัยพืชผลการเกษตรที่รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุน	43	29.5
3.2 ควรเลือกขนาดพื้นที่ทำการผลิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับ ขนาดของครัวเรือน เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการผลิต	9	6.2
3.3 ควรมีการวางแผนการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้อง กับรายได้ของครัวเรือนพร้อมทั้งควรมีการออมเงินไว้ส่วนหนึ่ง เพื่อสำรองไว้เมื่อมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน	45	30.8
3.4 ควรให้อำนาจหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้กำหนดวงเงินกู้ของสมาชิก ในกลุ่มและดำเนินการอย่างเคร่งครัด	49	33.6

จากตารางที่ 4.18 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ปรากฏผลดังนี้

ด้านองค์กร เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในห้าเล็กน้อย (ร้อยละ 21.9) เสนอแนะว่า ควรมีการ ลดดอกเบี้ยเงินกู้ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่มีฐานะยากจนให้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน ได้เพิ่มขึ้น เกษตรกรประมาณหนึ่งในห้า (ร้อยละ 18.5) เสนอแนะว่า ควรลดหย่อนหลักประกันในการขอกู้เงิน เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น และมีเกษตรกรส่วนน้อยในจำนวนที่เท่ากัน (ร้อยละ 2.1) เสนอแนะว่า ธ.ก.ส. ควรกำหนดพื้นที่และประเภทการผลิตในการให้สินเชื่อ โดยคิดอัตราดอกเบี้ย เงินกู้เพิ่มสูงขึ้นตามความเสี่ยงของแต่ละพื้นที่และประเภทการผลิต และการกำหนดแนวทางพิจารณา วงเงินกู้กับเกษตรกรลูกค้า นอกจากธนาคารจะพิจารณาจากขนาดพื้นที่ทำการเกษตรแล้ว ควรนำ ปัจจัยความเสี่ยงในเรื่องโอกาสการประสบภัยธรรมชาติ รายได้สุทธิ ภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ของเกษตรกร มาพิจารณาร่วมด้วย รวมทั้งควรส่งเสริมการลดความเสี่ยงดังกล่าวด้วยการสนับสนุน ประกันสุขภาพและการประกันภัยพืชผลการเกษตร

ด้านพนักงาน เกษตรกรเกือบสองในสาม (ร้อยละ 65.1) เสนอแนะว่า ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มในการขายผลผลิตของเกษตรกรลูกค้าเพื่อสร้างอำนาจต่อรองและเพิ่มรายได้ จะได้มีเงินเพียงพอในการชำระหนี้ได้ตามกำหนด และเกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสามเล็กน้อย (ร้อยละ 34.9) เสนอแนะว่า ควรเพิ่มเติมความรู้ให้กับพนักงานอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง เพื่อจะได้ให้คำแนะนำในการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมแก่เกษตรกรลูกค้า

ด้านเกษตรกร เกษตรกรหนึ่งในสาม (ร้อยละ 33.6) เสนอแนะว่า ควรให้อำนาจหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้กำหนดวงเงินกู้ของสมาชิกในกลุ่มและดำเนินการอย่างเคร่งครัด รองลงมา ร้อยละ 30.8 เสนอแนะว่า ควรมีการวางแผนการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับรายได้ของครัวเรือน พร้อมทั้งควรมีการออมเงินไว้ส่วนหนึ่งเพื่อสำรองไว้เมื่อมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน และมีส่วนน้อย (ร้อยละ 6.2) เห็นควรเลือกขนาดพื้นที่ทำการผลิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับขนาดของครัวเรือน เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการผลิต

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร สาขาสมุทรสงคราม สามารถสรุปการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

จากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีฐานะความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างยากจน ไม่มีเงินทุนเป็นของตนเอง ในการประกอบอาชีพ เกษตรกรจึงต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนทั้งในระบบและนอกระบบสถาบันการเงิน ธ.ก.ส. นับได้ว่าเป็นแหล่งเงินทุนขนาดใหญ่ของเกษตรกร ที่มุ่งเน้นการให้สินเชื่ออย่างมีคุณภาพ โดยมีการติดตาม กำกับและแนะนำอย่างสม่ำเสมอ แต่เกษตรกรลูกค้าก็ยังคงมีภาระหนี้สินที่เป็น หนี้ค้างชำระอยู่เป็นจำนวนมากในหลายพื้นที่รวมทั้งจังหวัดสมุทรสงคราม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือก ศึกษาการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ทราบข้อมูลที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการวางแผนและการปฏิบัติงาน การให้สินเชื่ออย่างมีคุณภาพและเหมาะสมต่อไป ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการ ดำเนินการวิจัยและผลการวิจัย โดยสรุปดังต่อไปนี้

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย มีดังนี้

1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม

1.1.2 เพื่อศึกษาการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม

1.1.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ เป็นเกษตรกรปลูกค้า ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม จำนวน 2,109 ราย ซึ่งอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จำนวน 11 ตำบล ประกอบด้วย ต.คลองโคน ต.บางขันแตก ต.บางจะเกร็ง ต.แม่กลอง ต.แหลมใหญ่ ต.บางแก้ว ต.ลาดใหญ่ ต.บ้านปรก ต.ท้ายหาด ต.นางตะเคียน และ ต.คลองเงิน

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีลักษณะเป็นคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยมีการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อหาความถูกต้อง แล้วปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด ร้อยละ 100.0

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรเกือบสองในสามเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ยของเกษตรกร 54.5 ปี และมากกว่าสองในสามจบการศึกษาชั้นประถมศึกษา รวมทั้งนอกจากเป็นสมาชิก ธ.ก.ส. แล้ว เกษตรกรมากกว่าสองในห้าเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เกษตรกรอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาแล้วเฉลี่ย 49.6 ปี

1.3.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร เกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.2 ราย เกษตรกรเกือบหนึ่งในสามมีอาชีพหลักในการเลี้ยงหอย เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพเสริม โดยเกษตรกรเกินครึ่งมีอาชีพเสริมในการรับจ้างแรงงาน เกษตรกรสองในสามใช้แรงงานในครอบครัวในการประกอบอาชีพเกษตรและมีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.3 ราย เกษตรกรมากกว่าสองในห้ามีที่ดินเป็นของตนเอง โดยมีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 9.7 ไร่ ในรอบปีบัญชี 2549 (ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2549 ถึง 31 มีนาคม 2550) โดยภาพรวมเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 255,595.90 บาท และมีรายจ่ายเฉลี่ย 188,774.00 บาท เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย

1.3.3 การใช้สินเชื่อของเกษตรกร เกษตรกรเกินครึ่งใช้แหล่งเงินทุนจาก ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้าน เกษตรกรเกือบสามในห้ากู้เงินนอกระบบสถาบันการเงิน เกษตรกรเกินครึ่งไม่ได้ใช้เงินทุนของตนเองในการประกอบอาชีพ แรงจูงใจที่ขอกู้เงินจาก ธ.ก.ส. เกษตรกรเกือบสามในห้าต้องการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เกษตรกรเกือบทั้งหมดกู้เงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตร โดยมีจำนวนเงินกู้เฉลี่ย 93,333.30 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่กู้เงินเพื่อเป็นค่าลงทุน

ในการประกอบอาชีพการเกษตร โดยมีจำนวนเงินกู้เฉลี่ย 130,270.30 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่า จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติในปีบัญชี 2549 เพียงพอกับการผลิต เกษตรกรเกือบทั้งหมดใช้เงินกู้ ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การขอกู้ เกษตรกรมากกว่าสองในสามเข้าร่วมประชุมปีละ 3 ครั้ง การรับรู้ และเข้าใจเรื่องราวของ ธ.ก.ส. ตามที่พนักงานชี้แจง เกษตรกรเกินครึ่งทราบและเข้าใจพอสมควร เกษตรกรเกินครึ่งได้รับข้อมูล/ข่าวสารการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่างๆ ของ ธ.ก.ส. จากพนักงาน ธ.ก.ส.

1.3.4 การชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร

1) การดำเนินการก่อนการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร เกษตรกร เกือบทุกคนแจ้งว่า มีการตรวจสอบการใช้เงินกู้จากพนักงานพัฒนาธุรกิจ/หัวหน้ากลุ่ม เกษตรกร เกินครึ่งได้รับหนังสือเตือนให้ชำระหนี้เงินกู้จากหัวหน้ากลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.

2) การชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร เกษตรกรมากกว่าสองในห้าเล็กน้อย มีรายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตรและรายได้อื่นๆ นอกภาคการเกษตร เกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่ง ชำระหนี้ให้ ธ.ก.ส. ก่อนแหล่งเงินกู้อื่น แนวทางในการชำระหนี้ ธ.ก.ส. เกษตรกรประมาณสามในห้า ชำระหนี้ทุกสัญญาที่มีหนี้ถึงกำหนดชำระคืนเงินกู้ เกษตรกรส่วนใหญ่ชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. จากการ ติดตามทวงถามของพนักงาน แรงจูงใจสำคัญที่สุดในการชำระคืนเงินกู้ เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการ รักษาประวัติในการชำระหนี้เงินกู้ เนื่องจากจะทำให้เสียดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่ถูกลงและกลัวเสีย ดอกเบี้ยค่าปรับในอัตราที่สูงขึ้นจากการเป็นหนี้ค้างชำระ

3) สถานะหนี้ของเกษตรกร เกษตรกรเกือบสองในสามเป็นหนี้ปกติ เกษตรกรประมาณสองในสามระบุว่าชำระหนี้ได้ตามกำหนดในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา

4) มูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด

(1) ปัญหาด้านการผลิต เกษตรกรประมาณหนึ่งในสิบแต่เป็นเกษตรกร ส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหาระบุว่ามูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้มีสาเหตุมาจาก ปัจจัยการผลิตและ ค่าจ้างแรงงานมีราคาสูงขึ้น รวมทั้งประสบปัญหาเรื่องโรคระบาดต่างๆ ตามลำดับ

(2) ปัญหาด้านการตลาด เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในห้าแต่เป็นเกษตรกร ส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้มีสาเหตุมาจากราคาผลผลิตตกต่ำ

(3) ปัญหาจากตัวเกษตรกร เกษตรกรเกือบหนึ่งในห้าแต่เป็นเกษตรกร ส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้มีสาเหตุมาจากต้องนำเงินไป ชำระหนี้แหล่งเงินทุนอื่นก่อน และมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน ตามลำดับ

(4) ปัญหาจากพนักงานพัฒนาธุรกิจ เกษตรกรประมาณหนึ่งในสิบ แต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่ชำระหนี้มีสาเหตุมาจากพนักงานพัฒนาธุรกิจให้บริการโดยไม่เข้มแข็งเต็มที่ พุดจาไม่สุภาพเรียบร้อย และบริการล่าช้า ตามลำดับ

(5) ปัญหาจากพนักงานการเงิน เกษตรกรประมาณหนึ่งในห้าแต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่ชำระหนี้มีสาเหตุมาจากพนักงานการเงินให้บริการโดยไม่เข้มแข็งเต็มที่

(6) ปัญหาอื่นๆ เกษตรกรเกือบหนึ่งในสี่แต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่ชำระหนี้มีสาเหตุมาจากเข้าใจว่ารัฐบาลจะปลดหนี้ให้และเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

5) แนวทางแก้ไขกรณีไม่สามารถชำระหนี้ได้ เกษตรกรเกินหนึ่งในห้า รอมมาตรการช่วยเหลือจากรัฐบาลและเกษตรกรเกินหนึ่งในสิบแจ้งพนักงานขอคัด/ผ่อนชำระหนี้เงินกู้ เกษตรกรส่วนน้อยที่ประสบปัญหา ระบุว่าเหตุผลที่ยืมเงินจากแหล่งการเงินอื่นมาชำระหนี้เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหายและยังไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตได้เมื่อถึงงวดการชำระหนี้

1.3.5 ปัญหาเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ผลการศึกษาพบว่า

1) การกู้เงินจาก ธ.ก.ส. เกษตรกรเกือบหนึ่งในห้า กู้ได้น้อยกว่าความต้องการขอกู้

2) ความเหมาะสมของวงเงินกู้/หลักประกัน/ประเภทของเงินกู้ เกษตรกรมากกว่าสองในสามเห็นว่ามีความเหมาะสมดี

3) การให้บริการของพนักงานพัฒนาธุรกิจ เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในห้า เห็นว่าพนักงานพัฒนาธุรกิจไม่แนะนำลูกค้า

1.3.6 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ ผลการศึกษาพบว่า

1) ด้านองค์กร เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในห้าเล็กน้อยเสนอแนะว่า ควรมีการลดดอกเบี้ยเงินกู้ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่มีฐานะยากจนให้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้เพิ่มขึ้น และเกษตรกรประมาณหนึ่งในห้าเสนอแนะว่า ควรลดหย่อนหลักประกันในการขอกู้เงิน เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น

2) ด้านพนักงาน เกษตรกรเกือบสองในสามเสนอแนะว่า ธ.ก.ส. ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มในการขายผลผลิตของเกษตรกรลูกค้าเพื่อสร้างอำนาจต่อรองและเพิ่มรายได้ จะได้มีเงินเพียงพอในการชำระหนี้ได้ตามกำหนด และเกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสามเล็กน้อยเสนอแนะว่า ควรเพิ่มเติมความรู้ให้กับพนักงานอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง เพื่อจะได้ให้คำแนะนำในการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมแก่เกษตรกรลูกค้า

3) **ด้านเกษตรกร** เกษตรกรหนึ่งในสามเสนอแนะว่า ควรให้อำนาจหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้กำหนดวงเงินกู้ของสมาชิกในกลุ่มและดำเนินการอย่างเคร่งครัด เกษตรกรเกือบหนึ่งในสามเสนอแนะว่า ควรมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับรายได้ของครัวเรือน พร้อมทั้งควรมีการออมเงินไว้ส่วนหนึ่งเพื่อสำรองไว้เมื่อมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร และการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วย การใช้สินเชื่อของเกษตรกร การชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับชำระคืนเงินกู้ มีสิ่งสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 สภาพทางสังคมของเกษตรกร

เกษตรกรมีอายุโดยเฉลี่ย 54.5 ปี และอยู่ในพื้นที่นี้มาแล้วเฉลี่ย 49.6 ปี ถือได้ว่าเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำการเกษตรมาแล้วอย่างเพียงพอ ประกอบกับเป็นคนในพื้นที่ทำให้การประกอบอาชีพของเกษตรกรมีความมั่นคง มีความรู้และความเข้าใจสภาพสังคมในชุมชนของตนเอง สามารถที่จะปรับตัวอยู่ในสังคมและชุมชนได้เป็นอย่างดี เมื่อมาพิจารณาในด้านการศึกษาพบว่าเกษตรกรมากกว่าสองในสามจบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาองค์ความรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการยอมรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการพัฒนาการเกษตรของตนเอง ดังนั้น จึงควรมีการกระตุ้นเกษตรกร โดยการจัดให้มีการอบรมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับระดับการศึกษาและสภาพการผลิตของเกษตรกร

2.2 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำกินหรืออาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันเฉลี่ย 4.2 ราย แสดงให้เห็นว่าขนาดของครัวเรือนเกษตรกรเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งสมาชิกในครัวเรือนจะประกอบไปด้วย บิดา มารดา และบุตร ทำให้อาจจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานในการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในเรื่องนี้ที่พบว่า เกษตรกรหนึ่งในสามใช้แรงงานในครอบครัว แรงงานจ้างประจำ และแรงงานจ้างชั่วคราว ในการประกอบอาชีพเกษตร และมีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.3 ราย ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.3

เกษตรกรประมาณสองในสามประกอบอาชีพประมง ได้แก่ เลี้ยงหอย เลี้ยงกุ้ง จับสัตว์น้ำ และเลี้ยงปลา เกษตรกรประมาณหนึ่งในสามประกอบอาชีพปลูกไม้ผล ได้แก่ สวน มะพร้าวเก็บลูก/น้ำตาลมะพร้าว และสวนผลไม้ยืนต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของเกษตรกร

จะเกี่ยวข้องกับอาชีพทางทะเลเป็นหลัก โดยอาชีพดังกล่าวเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงสูงทั้งในด้านการผลิตและการตลาด เกษตรกรจึงควรมีการผลิตมากกว่าหนึ่งอย่าง โดยเป็นการทำการเกษตรแบบผสมผสาน นำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต รู้จักประมาณตน ตั้งใจเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีการรวมกลุ่มเครือข่าย ใช้ความรู้แก้ไขปัญหาและควรมีอาชีพเสริมด้วย เพื่อลดความเสี่ยงในการผลิตทางการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในเรื่องนี้ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพเสริม โดยเกษตรกรเกินครึ่งมีอาชีพเสริมในการรับจ้างแรงงานตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.2

เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีการบริหารจัดการที่ดีในการลดความเสี่ยงในการผลิต ส่งผลให้ลดความเสี่ยงในด้านรายได้ลง โดยไม่ต้องพึ่งพารายได้ด้านใดด้านหนึ่งแต่เพียงด้านเดียว ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.5 เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกรและกลไกทางการตลาด ส่งผลให้เกษตรกรเกินครึ่งมีเงินเหลือเก็บออม ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.7

2.3 การใช้สินเชื่อของเกษตรกร

แหล่งเงินทุนในระบบสถาบันการเงินถือได้ว่าเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญ ซึ่งเกษตรกรเกือบทั้งหมดใช้แหล่งเงินทุนจาก ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่าแหล่งเงินทุนดังกล่าวมีความสำคัญกับเกษตรกรรากหญ้าในการพัฒนาสังคมและชุมชนให้มีความมั่นคงและเข้มแข็ง ขณะเดียวกันเกษตรกรเกือบสามในห้ากู้เงินนอกระบบสถาบันการเงิน แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีหนี้สินหลายทาง ส่งผลให้เกษตรกรอาจมีปัญหานี้สินในอนาคต หากรายได้ของเกษตรกรมีไม่เพียงพอในการชำระหนี้ จะต้องถูกฟ้องร้องบังคับคดีและยึดทรัพย์สิน ท้ายที่สุดจะเป็นปัญหาให้รัฐบาลเข้ามาแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรเหล่านั้นอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.8

เกษตรกรเกือบสามในห้าต้องการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ แสดงให้เห็นว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการตัดสินใจเลือกที่จะขอกู้เงินจากสถาบันการเงินต่างๆ รวมทั้งยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจกู้เงินด้วย เช่น ต้องการเงินทุนที่เหมาะสมกับการผลิตไปประกอบอาชีพการเกษตร ไม่สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินอื่นได้เนื่องจากขาดหลักประกันหรือมีไม่เพียงพอ และเพื่อนแนะนำ ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.8

เกษตรกรเกือบทั้งหมดกู้เงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพทางการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่กู้เงินเพื่อเป็นค่าลงทุนในการประกอบอาชีพการเกษตร เกษตรกรเกือบหนึ่งในสามกู้เงินเพื่อใช้จ่ายในการศึกษาของคนในครัวเรือน และเกษตรกรน้อยกว่าหนึ่งในสิบกู้เงินเพื่อชำระหนี้สินนอกระบบ แสดงให้เห็นถึงการให้บริการสินเชื่อของ ธ.ก.ส. ที่มีความหลากหลายตอบสนอง

ความต้องการพื้นฐานของเกษตรกรในทุกประเภทของกิจกรรมที่เกี่ยวพันซึ่งกันและกัน โดยเงินกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายการเกษตรจะเป็นเงินกู้เพื่อจัดหาปัจจัยการผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นของใช้สิ้นเปลือง ค่าจ้างแรงงาน และการเสริมสภาพคล่องในการดำเนินงาน ส่วนเงินกู้เพื่อการลงทุนจะเป็นเงินกู้เพื่อการลงทุนในสินทรัพย์ การจัดหาเครื่องมือและเครื่องจักรกลการเกษตรซึ่งเป็นสินทรัพย์ถาวร โดยการดำเนินการดังกล่าวของ ธ.ก.ส. จะทำให้เกษตรกรได้รับการช่วยเหลือทางการเกษตรอย่างครบวงจร ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.9

เกษตรกรประมาณหนึ่งในสี่ได้รับอนุมัติเงินกู้ไม่เพียงพอต่อการผลิต โดยมีสาเหตุมาจาก หลักประกันไม่เพียงพอ อนุมัติเงินกู้ต่ำกว่าที่ขอกู้ และมีค่าใช้จ่ายมาก เกษตรกรจึงแก้ปัญหาด้วยวิธีการดังนี้ กู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบต่างๆ ลดขนาดการผลิตลง ทำการผลิตเท่าที่มีเงินกู้เงินจากสถาบันการเงินชุมชนเพิ่มเติม และใช้เงินทุนของตนเองเพิ่มเติม ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อเกษตรกรได้รับอนุมัติเงินกู้ไม่เพียงพอต่อการผลิตแล้ว ส่วนใหญ่เกษตรกรต้องไปหาแหล่งเงินทุนอื่นเพิ่มเติม ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินหลายทาง เมื่อถึงกำหนดชำระหนี้ เกษตรกรอาจตัดสินใจนำรายได้ที่มียูไปชำระหนี้แหล่งทุนอื่นก่อน โดยยังไม่นำเงินมาชำระหนี้ ธ.ก.ส. ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.10

เกษตรกรเกือบหนึ่งในสิบไม่เข้าใจเรื่องราวของ ธ.ก.ส. ตามที่พนักงานชี้แจง แม้จะเป็นเกษตรกรส่วนน้อยแต่ถือได้ว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญอย่างมาก หากเกษตรกรเหล่านั้นไปสื่อสารเรื่องราวของ ธ.ก.ส. ที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงแก่บุคคลภายนอกแล้ว อาจทำให้บุคคลภายนอกเชื่อตามที่เกษตรกรเหล่านั้นชี้แจง ฉะนั้น พนักงานจะต้องกลับมาทบทวนหาสาเหตุว่าเพราะเหตุใดเกษตรกรจึงไม่เข้าใจ ซึ่งจากการจำแนกข้อมูลแล้วพบว่า เกษตรกรเหล่านั้นเกือบทั้งหมดเป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 50-65 ปี และส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่ไม่ค่อยเข้าใจอยู่ในวัยสูงอายุ ดังนั้น พนักงานจะต้องเข้าไปพูดคุยกับเกษตรกรเหล่านั้นเป็นกลุ่มย่อยและลำดับการพูดคุยเป็นขั้นตอนง่ายๆ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความเป็นกันเอง แสดงออกถึงความรู้สึกและความจริงใจ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เกษตรกรซักถามหากไม่เข้าใจหรือใช้การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยจัดตั้งสภากาแฟเพื่อเป็นแหล่งที่ให้ความรู้แก่เกษตรกรและเป็นที่พบปะแลกเปลี่ยนกัน ติดต่อกันของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ (สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการ พระจอมเกล้าลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง 2550: 126) ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ ธ.ก.ส. และเกษตรกรลูกค้ามีความใกล้ชิดกันช่วยลดช่องว่างระหว่างกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน ลดข้อสงสัยและความไม่เข้าใจที่เกิดขึ้นของเกษตรกร รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมการสร้างผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งด้วย

2.4 การชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร

2.4.1 การดำเนินการก่อนการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร

เกษตรกรเกือบทุกคนได้รับการตรวจสอบการใช้เงินกู้ แสดงให้เห็นว่ามีการติดตามการใช้เงินกู้ของเกษตรกรอย่างเข้มข้น และเกษตรกรเกินครึ่งได้รับหนังสือเตือนจากหัวหน้ากลุ่มลูกค้า แสดงให้เห็นว่า ธ.ก.ส. ให้หัวหน้ากลุ่มเป็นเครือข่ายและเป็นตัวกลางในการติดต่อประสานงานกับเกษตรกรลูกค้า ซึ่งเป็นการลดช่องว่างระหว่าง ธ.ก.ส. และเกษตรกรลูกค้าให้มีความใกล้ชิดกัน รวมทั้งยังมีการวางแผนการออกติดตามและเยี่ยมเยียนเกษตรกรลูกค้าอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตามโอกาสและความจำเป็น

2.4.2 การชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร

เกษตรกรประมาณหนึ่งในสี่มีแหล่งรายได้ในการชำระหนี้ ธ.ก.ส. จากรายได้การประกอบอาชีพการเกษตรแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีรายได้อื่นเสริม ทำให้มีความเสี่ยงในการชำระหนี้ หากการผลิตประสบความเสียหาย เกษตรกรเกือบครึ่งชำระหนี้ให้ ธ.ก.ส. ก่อนแหล่งเงินกู้อื่น เกษตรกรประมาณสามในห้ามีแนวทางในการชำระหนี้โดยชำระหนี้ทุกสัญญาที่มีหนี้ถึงกำหนดชำระคืนเงินกู้ เกษตรกรส่วนใหญ่ชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. จากการติดตามทวงถามของพนักงานและเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการรักษาประวัติในการชำระหนี้เงินกู้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการที่เกษตรกรได้รับหนังสือเตือนแล้วไม่ได้หมายความว่าเกษตรกรเหล่านั้นจะชำระหนี้ได้ตามกำหนด การที่เกษตรกรจะชำระหนี้ได้ตามกำหนดมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ การติดตามทวงถามของพนักงานและความต้องการรักษาประวัติในการชำระหนี้เงินกู้ เพราะเกษตรกรกลัวที่จะเสียดอกเบี้ยค่าปรับในอัตราที่สูงขึ้นจากการเป็นหนี้ค้างชำระ

2.4.3 สถานะหนี้ของเกษตรกร

เกษตรกรเกือบสองในห้าเป็นหนี้โอนคาบในปีบัญชีและเป็นหนี้ค้างชำระ ซึ่งถือว่ามีหนี้ค้างชำระอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง ดังนั้น จึงควรมีการวางแผนในการติดตามหนี้ค้างชำระที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนี้โอนคาบในปีบัญชี ซึ่งเป็นหนี้ที่เพิ่งค้างชำระใหม่ๆ หากได้มีการจำแนกมูลเหตุหนี้และมีวางแผนการติดตามหนี้ค้างชำระที่ดีแล้ว จะทำให้ ธ.ก.ส. มีโอกาสที่จะได้รับการชำระหนี้ค่อนข้างสูงมาก แต่ทั้งนี้จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและทันเหตุการณ์หรือติดตามในช่วงเวลาที่เกษตรกรมีรายได้ทั้งจากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร

2.4.4 มูลเหตุที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด

1) ปัญหาด้านการผลิต เกษตรกรประมาณหนึ่งในสี่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา มีปัญหาจากปัจจัยการผลิตและค่าจ้างแรงงานที่มีราคาค่อนข้างสูง รวมทั้งการเกิดโรคระบาด ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาพื้นฐานของเกษตรกรทั่วไปที่รัฐบาลจะต้องเข้ามาดูแลอย่าง

ใกล้ชิด โดยผ่านหน่วยงานของรัฐบาลเอง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น ขณะเดียวกันเกษตรกรก็ต้องช่วยเหลือตนเองด้วยการตั้งกลุ่มอาชีพ โดยเป็นการรวมตัวของผู้มีอาชีพเหมือนกันหรือมีปัญหาคล้ายๆ กัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งจะต้องมีการสร้างเครือข่ายในการเชื่อมโยงกับกลุ่มเกษตรกรอื่นๆ เพื่อจะได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น กลุ่มอาชีพต่างๆ จะต้องร่วมกันซื้อปัจจัยการผลิตให้ได้ปริมาณมากๆ จะได้มีอำนาจต่อรองในเรื่องราคา หรือประสานกับสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเกษตรให้กับสมาชิกกลุ่มอาชีพ มีการลงแขกเพื่อเอาแรงกัน ซึ่งเป็นการช่วยเหลือกันด้านแรงงาน เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรเป็นครัวเรือนขนาดเล็ก มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยเพียง 4.2 ราย และสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มใช้สารสมุนไพรหรือสารจากธรรมชาติในการกำจัดโรคระบาด ซึ่งจะเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและลดค่าใช้จ่ายในการผลิตด้วย

2) *ปัญหาด้านการตลาด* เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในห้าแต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาจากราคาผลผลิตตกต่ำ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทยมาเป็นเวลานานไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้ โดยรัฐบาลมักจะแก้ไขปัญหาด้วยการรับจำนำผลผลิตทางการเกษตร เพื่อพยุงและแทรกแซงราคาผลผลิตให้สูงขึ้น โดยจะทยอยนำผลผลิตที่รับจำนำออกมาขายในตลาดช่วงที่ปริมาณผลผลิตดังกล่าวมีไม่มากนัก ซึ่งก็จะทำให้ขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น

ในการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ซึ่งควรจะมีการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ เช่น การสำรวจและพยากรณ์ความต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ การกำหนดนโยบายการผลิตทางการเกษตรเป็นแผนระยะสั้นและระยะยาวที่ชัดเจนและทันต่อเหตุการณ์ การตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรที่ง่ายต่อการเข้าถึงหรือติดต่อสื่อสาร เป็นต้น เพื่อจะได้นำมากำหนดเป็นนโยบายให้แก่ละพื้นที่ดำเนินการตามแผนงานที่ได้วางไว้ ซึ่งจะช่วยให้สามารถควบคุมปริมาณและคุณภาพในการผลิตอย่างได้ผล แต่ในขณะที่เดียวกันจะต้องมีการสนับสนุนแหล่งเงินทุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และการสนับสนุนความรู้ทางวิชาการควบคู่กันไป เพื่อจูงใจให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจและเชื่อมั่นที่จะดำเนินการผลิตตามแผน จะได้ประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ แต่หากเกษตรกรรายใดไม่ให้ความร่วมมือดังกล่าว หากเกิดปัญหาด้านการผลิต เช่น ราคาผลผลิตตกต่ำหรือปัญหาเกิดโรคระบาด เป็นต้น รัฐบาลไม่ควรให้ความช่วยเหลือเกษตรกรเหล่านั้น ควรปล่อยให้ไปตามกลไกทางการตลาดเป็นผู้กำหนดราคา โดยรัฐบาลไม่ต้องเข้าไปแทรกแซงราคาผลผลิต

3) ปัญหาจากตัวเกษตรกร เกษตรกรเกือบหนึ่งในห้าแต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหา ต้องนำเงินไปชำระหนี้แห่งอื่นก่อนและมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน จะเห็นได้ว่าการที่เกษตรกรมีหนี้สินหลายทางได้ส่งผลถึงการชำระหนี้เงินกู้ของเกษตรกรโดยตรง ซึ่งปกติเกษตรกรมักจะเลือกชำระหนี้จากแหล่งเงินกู้อื่นที่คิดดอกเบี้ยสูงก่อนอยู่แล้ว ดังนั้น การให้สินเชื่อของธนาคารจึงควรให้เพียงพอกับการผลิตของเกษตรกร เพื่อป้องกันมิให้เกษตรกรไปก่อหนี้สินภายนอกอีก ซึ่งจะทำให้เป็นหนี้หลายทาง

4) ปัญหาจากพนักงานพัฒนาธุรกิจ เกษตรกรประมาณหนึ่งในสิบแต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาจากพนักงานไม่อึดอ้มแจ่มใส พูดยาไม่สุภาพเรียบร้อย และบริการล่าช้า ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาทางอ้อมเรื่องความพึงพอใจที่ส่งผลให้เกษตรกรไม่ชำระหนี้ตามกำหนด จึงควรมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างทันที เนื่องจากเป็นการแก้ไขปัญหาที่มีต้นทุนไม่มากนัก โดยจะต้องใส่ใจในการให้บริการอย่างจริงจัง ด้วยการปลูกฝังค่านิยมการให้บริการให้อยู่ในจิตวิญญาณของพนักงานทุกท่าน เนื่องจากพนักงานพัฒนาธุรกิจถือได้ว่าเป็นประตูด่านแรกที่เกษตรกรลูกค้าได้พบปะตั้งแต่ขั้นตอนการขอขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าและการขอกู้เงิน หากไม่สร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาใช้บริการแล้ว ลูกค้าอาจไปใช้บริการที่อื่นที่สามารถให้บริการในธุรกรรมต่างๆ ที่คล้ายกับ ธ.ก.ส. ได้ ดังนั้น ผู้บริหารธนาคารและพนักงาน ธ.ก.ส. ทุกคนจะต้องให้ความสำคัญกับปัญหานี้ในลำดับต้นๆ รวมทั้งมีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมในการให้บริการกลับมาใช้ใหม่ โดยการปรับรูปแบบให้ทันสมัยขึ้น

5) ปัญหาจากพนักงานการเงิน เกษตรกรประมาณหนึ่งในห้าแต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาจากพนักงานไม่อึดอ้มแจ่มใส ซึ่งปัญหาดังกล่าวคล้ายกับปัญหาของพนักงานพัฒนาธุรกิจ ซึ่งจะต้องเน้นการปลูกฝังค่านิยมในการให้บริการให้อยู่ในใจและจิตวิญญาณของพนักงานทุกท่าน เพื่อสร้างความพึงพอใจและความประทับใจให้กับเกษตรกรลูกค้าที่มาใช้บริการให้กลับมาใช้บริการอีก ซึ่งพนักงานการเงินถือได้ว่าเป็นประตูด่านที่สองที่เกษตรกรลูกค้าได้พบปะในการรับเงินกู้ การชำระคืนเงินกู้ การฝากเงิน หรือการรับบริการเกี่ยวกับธุรกรรมทางการเงินอื่นๆ กับธนาคาร ซึ่งถือได้ว่าการให้บริการของพนักงานเป็นหน้าตาของธนาคาร

6) ปัญหาอื่นๆ เกษตรกรเกือบหนึ่งในสี่แต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหา ระบุว่ามูลเหตุที่ไม่ชำระหนี้มีสาเหตุมาจากการเข้าใจว่ารัฐบาลจะปลดหนี้ให้และเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ดังนั้น เป็นหน้าที่ของพนักงาน ธ.ก.ส. ที่เกี่ยวข้องจะต้องทำความเข้าใจและให้ความรู้ในสิ่งที่ถูกต้องแก่เกษตรกรลูกค้าเหล่านั้น เพื่อให้เกษตรกรใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกทางเลือกด้วยตนเอง โดยไม่มีการบังคับแต่อย่างใด

2.5 ปัญหาเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้

เกษตรกรเกือบหนึ่งในห้ามีปัญหาในการกู้เงินได้น้อยกว่าความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ระบุว่า เกษตรกรประมาณหนึ่งในสี่ได้รับอนุมัติเงินกู้ไม่เพียงพอต่อการผลิต และเกษตรกรประมาณหนึ่งในห้าระบุว่า สาเหตุมาจากเกษตรกรมีหลักประกันไม่เพียงพอ ซึ่งทำให้เกษตรกรมากกว่าหนึ่งในสิบแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบต่างๆ ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.10 แสดงให้เห็นว่าหากต้องการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องมีการร่วมกันแก้ปัญหามาตรฐานและตัวเกษตรกรลูกค้าเอง โดยพนักงานจะต้องชี้แจงให้เกษตรกรลูกค้าเข้าใจว่าในการพิจารณาสินเชื่อ ธนาคารจำเป็นต้องมีเกณฑ์ในการพิจารณาให้กู้เงินเพื่อลดความเสี่ยงในการให้สินเชื่อของธนาคารเอง ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวเป็นสากลที่ใช้ในการพิจารณาให้สินเชื่อโดยทั่วไป ได้แก่

- 2.5.1 พิจารณาจากตัวลูกค้านี้ผู้ขอกู้ จะต้องมีความตั้งใจจริงและความน่าเชื่อถือ
- 2.5.2 มีความสามารถในการชำระหนี้ได้ตามกำหนด
- 2.5.3 มีเงินทุนของตนเองในการสมทบไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 (กรณีเป็นเงินกู้เพื่อเป็นค่าลงทุนในการผลิต)
- 2.5.4 มีหลักประกันที่มั่นคง ซึ่งหลักประกันถือได้ว่าเป็นแหล่งชำระคืนแหล่งที่สอง หากลูกค้าไม่สามารถชำระหนี้ได้ โดยจะต้องพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงของมูลค่าของหลักประกันเป็นตัวประกอบด้วย
- 2.5.5 วัตถุประสงค์ของการนำเงินกู้ไปใช้
- 2.5.6 สภาพแวดล้อมในการผลิต โดยควรมีการผลิตที่มีความแตกต่าง มีความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงการพิจารณาปัจจัยที่มีผลกระทบทั้งด้านการผลิตและด้านการตลาด เป็นต้น

ดังนั้น หากเกษตรกรลูกค้าได้เข้าใจหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการให้สินเชื่อดังกล่าวข้างต้นแล้ว และสามารถดำเนินการได้ตามหลักเกณฑ์ ปัญหาที่เกษตรกรต้องไปกู้ยืมแหล่งเงินทุนนอกระบบ เนื่องจากได้รับอนุมัติเงินกู้ไม่เพียงพอต่อการผลิตน่าจะลดลงตามลำดับ ซึ่งการขอลดหย่อนหลักประกันของเกษตรกรเป็นการแก้ไขปัญหาก็หลายเหตุ ต้นเหตุของปัญหาแท้จริงอยู่ที่ตัวของเกษตรกรเอง ที่จะต้องสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือให้ธนาคารเห็นว่าเกษตรกรลูกค้ามีความสามารถในการดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์การขอกู้เงิน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีความสามารถชำระคืนเงินกู้ได้เมื่อถึงกำหนดเวลาชำระหนี้

3. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสมุทรสงคราม มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ด้านองค์กร

1) แหล่งเงินทุนในระบบสถาบันการเงิน เกษตรกรเกือบทั้งหมดใช้แหล่งเงินทุนจาก ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้าน ขณะเดียวกันเกษตรกรเกือบสามในห้ากู้เงินนอกระบบสถาบันการเงิน แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีหนี้หลายทาง ส่งผลถึงการชำระหนี้เงินกู้ของเกษตรกรโดยตรง ซึ่งปกติเกษตรกรมักจะเลือกชำระหนี้จากแหล่งเงินกู้อื่นที่คิดดอกเบี้ยสูงก่อนอยู่แล้ว ดังนั้น การให้สินเชื่อของธนาคารจึงควรให้เพียงพอกับการผลิตของเกษตรกร เพื่อป้องกันมิให้เกษตรกรไปก่อหนี้สินภายนอกอีก ซึ่งจะให้เป็นหนี้หลายทาง

2) เกษตรกรเกือบสามในห้ามีแรงจูงใจที่ขอกู้เงินจาก ธ.ก.ส. เนื่องจากต้องการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ แสดงให้เห็นว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้จาก ธ.ก.ส. อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าสถาบันการเงินอื่นๆ ดังนั้น ธนาคารควรที่จะรักษาระดับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและเน้นรูปแบบการให้บริการที่ตรงกับความต้องการและตอบสนองผู้ใช้บริการในทุกระดับ

3) ธนาคารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรลูกค้ามีอาชีพเสริม โดยการให้ความรู้ ศึกษาดูงาน และการกระตุ้นให้มีการอบรมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพการผลิตของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรลูกค้ามีรายได้เพิ่มขึ้น

4) การที่เกษตรกรจะชำระหนี้ได้ตามกำหนดนั้นมียอดประกอบที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ การติดตามทวงถามของพนักงาน และความต้องการรักษาประวัติในการชำระหนี้เงินกู้ เนื่องจากเกษตรกรกลัวเสียดอกเบี้ยค่าปรับในอัตราที่สูงขึ้นจากการเป็นหนี้ค้างชำระ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าลักษณะการให้สินเชื่อของธนาคารแก่เกษตรกรลูกค้าที่มีการกำกับและแนะนำเป็นสิ่งที่ดี ช่วยให้เกษตรกรลูกค้านำเงินกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้เงินให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ โดยพนักงานจะมีการออกไปตรวจสอบ ควบคุมการใช้เงินกู้ของเกษตรกรลูกค้าให้เป็นไปตามแผนงาน ตามเวลาที่เหมาะสม และในกรณีที่เกษตรกรลูกค้าประกอบอาชีพเกษตรแล้วมีปัญหาอุปสรรคจะได้ให้คำแนะนำแก้ไขต่อไป ทำให้เกษตรกรลูกค้าและพนักงานมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรลูกค้ามีความไว้วางใจในตัวพนักงานและพยายามชำระหนี้ให้ได้ตามกำหนด ดังนั้น ธนาคารจึงควรมีการให้สินเชื่อแบบกำกับและแนะนำต่อไป

3.1.2 ด้านพนักงาน

1) เกษตรกรเกือบหนึ่งในสิบไม่เข้าใจเรื่องราวของ ธ.ก.ส. ตามที่พนักงานชี้แจง แม้จะเห็นว่าเป็นเกษตรกรส่วนน้อยแต่มีความสำคัญมาก ดังนั้น พนักงานจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ทบทวนหาสาเหตุว่าเพราะเหตุใดเกษตรกรจึงไม่เข้าใจ โดยใช้วิธีการเข้าไปพูดคุยกับเกษตรกรเหล่านั้นเป็นกลุ่มย่อยและลำดับการพูดคุยเป็นขั้นตอนง่ายๆ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย แสดงออกถึงความรู้สึกและความจริงใจ มีความเป็นกันเอง เปิดโอกาสให้ซักถามหากไม่เข้าใจ

(2) การใช้เครือข่ายเกษตรกรในการชี้แจงทำความเข้าใจเพิ่มเติม ในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อให้เกษตรกรที่ไม่เข้าใจเกิดความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นจากการสื่อสารระหว่างกันเอง หรือการให้หัวหน้ากลุ่มลูกค้าเป็นเครือข่ายและเป็นตัวกลางในการติดต่อประสานงานระหว่างธนาคารกับเกษตรกรลูกค้า ซึ่งจะช่วยลดช่องว่างระหว่างธนาคารและเกษตรกรลูกค้าให้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น

2) เกษตรกรเกือบสองในห้าเป็นหนี้ โอนคาบในปีบัญชีและเป็นหนี้ค้างชำระ ซึ่งถือว่าสาขาสหุทธสงครามีหนี้ค้างชำระอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง ดังนั้น จึงควรมีการวางแผนที่ดีในการติดตามหนี้ค้างดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนี้โอนคาบในปีบัญชี ซึ่งเป็นหนี้ที่เพิ่งค้างชำระใหม่ๆ หากได้มีการจำแนกมูลเหตุหนี้และมีวางแผนการติดตามหนี้ค้างชำระที่ดีแล้ว โอกาสที่จะได้รับการชำระหนี้คืนมีค่อนข้างสูงมาก แต่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและติดตามในช่วงเวลาที่เกษตรกรมีรายได้ ทั้งรายได้จากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร

3) เกษตรกรเกือบหนึ่งในสี่แต่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหาไม่ชำระหนี้ เนื่องจากเข้าใจว่ารัฐบาลจะปลดหนี้ให้และเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของพนักงาน ธ.ก.ส. ที่เกี่ยวข้องจะต้องทำความเข้าใจและให้ความรู้ในสิ่งที่ถูกต้องแก่เกษตรกรลูกค้าและให้เกษตรกรลูกค้าเป็นผู้ตัดสินใจในการเลือกทางเลือกด้วยตัวเอง โดยไม่มีการบังคับแต่อย่างใด

4) สนับสนุนและส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรลูกค้าในการขายผลผลิต เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในเรื่องราคาและรายได้ของเกษตรกร ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานของเกษตรกรทั่วไปที่รัฐบาลจะต้องเข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิด โดยผ่านหน่วยงานของรัฐบาลเอง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น ขณะเดียวกันเกษตรกรก็ต้องช่วยเหลือตนเอง ด้วยการตั้งกลุ่มอาชีพ โดยเป็นการรวมตัวของผู้มีอาชีพเหมือนกันหรือมีปัญหาคล้ายๆ กัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายในการเชื่อมโยงกับกลุ่มเกษตรกรอื่นๆ เพื่อจะได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้นจะต้องมีการรวมกันซื้อให้ได้

ปริมาณมาก ๆ จะได้อำนาจในการต่อรองเรื่องราคา หรือประสานกับสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาด
 ลูกค้า ธ.ก.ส. (สกต.) เพื่อจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเกษตรให้กับสมาชิก มีการลงแขกเพื่อเอาแรงกัน
 ซึ่งเป็นการช่วยเหลือกันค้ำแรงงาน เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรเป็นครัวเรือนขนาดเล็กมีสมาชิก
 เฉลี่ยเพียง 4.2 ราย และสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มใช้สารสมุนไพรหรือสารจากธรรมชาติในการกำจัด
 โรคระบาด ซึ่งจะเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและลดค่าใช้จ่ายในการผลิตด้วย

5) สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับพนักงานอย่างเหมาะสมและ
 ต่อเนื่อง เช่น ความรู้ในงานที่ปฏิบัติ ความรู้เกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่นที่ปฏิบัติงาน เพื่อสามารถ
 ให้คำแนะนำที่เหมาะสมในการเลือกประกอบอาชีพและการแก้ไขปัญหาด้านการตลาดของเกษตรกร
 ซึ่งนับได้ว่ามีความสำคัญมาก โดยเฉพาะปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำ และควรมีความรู้ลึกไปถึง
 การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ได้แก่ การสำรวจและพยากรณ์ความต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศ
 และต่างประเทศ การกำหนดนโยบายการผลิตทางการเกษตรทั้งระยะสั้นและระยะยาว การตั้งหน่วยงาน
 ที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรที่ง่ายต่อการเข้าถึงและการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น
 เพื่อกำหนดนโยบายให้แต่ละพื้นที่ดำเนินการผลิตตามแผนงานที่ได้วางไว้ ซึ่งจะทำให้สามารถควบคุม
 ปริมาณและคุณภาพในการผลิตอย่างได้ผล แต่ในขณะเดียวกันจะต้องมีการสนับสนุนแหล่งเงินทุน
 สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และการสนับสนุนความรู้ทางด้านวิชาการควบคู่กันไป เพื่อจูงใจให้เกษตรกร
 เกิดความเชื่อมั่นที่จะดำเนินการตามนโยบายการผลิตทางการเกษตรที่กำหนดไว้ ซึ่งจะทำให้การ
 ดำเนินการประสบผลสำเร็จ หากเกษตรกรรายใดไม่ให้ความร่วมมือดังกล่าว เมื่อเกิดปัญหาราคา
 ผลผลิตตกต่ำ รัฐบาลไม่ควรเข้าไปช่วยเหลือเกษตรกรเหล่านั้น ควรปล่อยให้ไปไปตามกลไก
 ทางการตลาดเป็นผู้กำหนดราคา โดยที่รัฐบาลไม่ต้องเข้าไปแทรกแซงราคาผลผลิต

6) ปัญหาจากพนักงานพัฒนาธุรกิจและพนักงานการเงินที่ให้บริการ โดยไม่
 ยิ้มแย้มแจ่มใส ควรมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทันที โดยต้องใส่ใจในการให้บริการอย่างจริงใจและ
 ต่อเนื่อง มีการอบรมให้ความรู้วัฒนธรรมในการให้บริการ เช่น กล่าวสวัสดีเมื่อลูกค้ามาใช้บริการและ
 กล่าวขอบคุณเมื่อให้บริการแก่ลูกค้าเสร็จแล้ว หรือให้คำแนะนำเมื่อลูกค้าที่มาใช้บริการไม่เข้าใจและ
 ปฏิบัติได้ไม่ถูกต้อง การปลุกฝังค่านิยมในการให้บริการดังกล่าวควรให้อยู่ในจิตวิญญาณของ
 พนักงานทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานพัฒนาธุรกิจถือได้ว่าเป็นประตูด่านแรกที่เกษตรกรลูกค้า
 ได้พบปะตั้งแต่ขั้นตอนการขอขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้าและการขอกู้เงิน หากไม่สร้างความประทับใจ
 และความพึงพอใจให้แก่เกษตรกรลูกค้าผู้มาใช้บริการแล้วลูกค้าอาจจะหนีหายไปใช้บริการที่อื่น
 และไม่กลับมาใช้บริการอีก ดังนั้น ผู้บริหารธนาคารควรให้ความสำคัญกับปัญหานี้ในลำดับต้นๆ

3.1.3 ด้านเกษตรกร

1) เปิดโอกาสให้เกษตรกรลูกค้าหรือหัวหน้ากลุ่มมีส่วนร่วมในการกำหนดวงเงินกู้ของสมาชิกในกลุ่ม ภายใต้หลักเกณฑ์การให้สินเชื่อของธนาคาร โดยพนักงานจะต้องชี้แจงให้เกษตรกรลูกค้าเข้าใจว่า ในการพิจารณาให้สินเชื่อ ธนาคารจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงในการให้สินเชื่อของธนาคาร ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์สากลที่ใช้ในการพิจารณาสินเชื่อโดยทั่วไป หากเกษตรกรลูกค้าได้เข้าใจหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการให้สินเชื่อแล้ว ปัญหาที่เกษตรกรต้องไปกู้ยืมหนี้สินนอกระบบกรณีที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ไม่เพียงพอกับการผลิตน่าจะลดลงตามลำดับ และกรณีที่เกษตรกรขอลดหย่อนหลักประกันในการกู้เงินเป็นการแก้ไขปัญหาก็ที่ปลายเหตุ ต้นเหตุของปัญหาอยู่ที่ตัวของเกษตรกรเอง ที่จะต้องสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือให้ธนาคารเห็นว่า เกษตรกรสามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์การขอเงินได้อย่างเหมาะสมและสามารถชำระคืนหนี้เงินกู้ได้เมื่อถึงกำหนดเวลาชำระหนี้

2) มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินกู้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับรายได้ของครัวเรือน รวมทั้ง มีการออมเงินไว้ส่วนหนึ่งเพื่อสำรองไว้ใช้เมื่อมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน

3) มีการเลือกพื้นที่ทำการเกษตรให้เหมาะสมกับการผลิต หรือมีการประกันความเสี่ยงด้วยการจัดทำประกันภัยพืชผลทางการเกษตรที่รัฐบาลมีนโยบายให้การสนับสนุน

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการวิจัยเชิงลึกในเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการชำระคืนเงินกู้ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้ประกอบการพิจารณาปรับเกษตรกรขึ้นทะเบียนเป็นลูกค้า ซึ่งจะเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ธนาคารลดปัญหาหนี้ค้างชำระ ยกเว้นเหตุอันเกิดจากภัยธรรมชาติหรือเหตุอื่นที่ไม่สามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงได้

3.2.2 ควรวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการวางแผนการใช้จ่ายเงินกู้อย่างมีประสิทธิภาพของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายและมีเงินเหลือเก็บออมไว้เป็นค่าใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร (2534) “การศึกษาปัญหาหนี้สินของเกษตรกรและสินเชื่อเกษตรกรและแนวทางแก้ไข” กรุงเทพมหานคร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กลุ่มพัฒนาสินเชื่อการเกษตร (2523) *สินเชื่อการเกษตรในประเทศไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
- จรัญ ไทยานนท์และคนอื่น (ม.ป.ป.) “การศึกษาเฉพาะกรณี การให้สินเชื่อการเกษตรและเอกสารสิทธิที่ดินในท้องที่จังหวัดบุรีรัมย์” ขอนแก่น ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- จระศักดิ์ สานิตเทศ (2546) “การประเมินผลการดำเนินงาน โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร ศึกษาเฉพาะกรณีเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จังหวัดสมุทรสงคราม (2542) “วัฒนธรรม พัฒนาการท้าวประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสมุทรสงคราม” สมุทรสงคราม คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ค้นเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2550 จาก <http://www.samutsongkhram.go.th>
- ดำรงชัย เศษาคมและคณะ (2544) “ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรลูกคามีหนี้ค้างชำระกับ ธ.ก.ส. กรณีศึกษาเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสุโขทัย” วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ ภาควิชาพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ทองโรจน์ อ่อนจันทร์ (2526) *เศรษฐศาสตร์การเกษตร* กรุงเทพมหานคร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ชนพรรณี ธานี (2540) “เอกสารประกอบการสอนวิชา แนวคิดและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม” ขอนแก่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (อัครา) หนา
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2540) “นโยบายธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เรื่อง การดำเนินงานสินเชื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพ (เมษายน 2540)” กรุงเทพมหานคร ฝ่ายสินเชื่อบุคคล
- _____ . (2547) “บันทึกที่ 1650/ว53 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2547 เรื่อง คู่มือการปฏิบัติงานด้านเกษตรกร (เล่ม 1-4) ตามข้อบังคับ ฉบับที่ 4

_____ . (2549 ก) นโยบายแผนงานและงบประมาณประจำปีบัญชี 2549 (มกราคม 2549)

กรุงเทพมหานคร กองแผนงานและงบประมาณ ฝ่ายนโยบายและกลยุทธ์

_____ . (2549 ข) ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร “รายงาน Branch Performance Analysis

(BMIS)” ณ 31 มีนาคม 2549 กรุงเทพมหานคร ฝ่ายการบัญชี

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาสมุทรสงคราม (2549) ข้อมูลการดำเนินงาน

“รายงานผลการดำเนินงานจำนวนเกษตรกรลูกค้าและต้นเงินกู้คงเป็นหนี้ด้านเกษตรกร ปีบัญชี

2548 (CIS)” ณ วันที่ 31 มีนาคม 2549 สมุทรสงคราม ธ.ก.ส. สาขาสมุทรสงคราม

ธีรพงษ์ มารรัมย์ (2544) “สภาพการกู้ยืมและการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกรลูกค้าธนาคาร

เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อำเภอหัวขจร จังหวัดบุรีรัมย์” วิทยานิพนธ์ปริญญา

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประเสริฐ โฉมจันทร์ (2527) *ธนกิจการเกษตร* กรุงเทพมหานคร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พิชิต ธาณี (2527) *หลักเศรษฐศาสตร์การเกษตร* เชียงใหม่ ทัพย์เนตรการพิมพ์

ยูวดี พุทธระกูล (2539) “การวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สินเชื่อของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการ

เกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดบุรีรัมย์และร้อยเอ็ด” วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตร

มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิฑูร วัชชพันธ์ (2542) “การศึกษาการชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกร ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอสามชุก

จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี” ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ศรัทธา อินทรพรหม (2542) “บทบาทของ ธ.ก.ส. ด้านการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรศึกษาเฉพาะ

กรณีอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ศาลากลางจังหวัดสมุทรสงคราม (2546) *เอกสารประกอบการประชุมประจำเดือน เรื่องยุทธศาสตร์*

การพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม วันที่ 24 พฤศจิกายน 2546 สมุทรสงคราม สำนักงาน

ศาลากลางจังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

เศรษฐศิริ สุรโชติ (2546) “ปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการชำระหนี้สินของเกษตรกร

กรณีศึกษาเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบางระจัน”

วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- สุณี ศักกรนันท์ (2540) “ลักษณะและบทบาทของการบริหารสินเชื่อ” ใน เอกสารการสอน
ชุดวิชาการบริหารสินเชื่อ หน่วยที่ 1 หน้า 1-15 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
- สุทธินันท์ บุญมี (2543) “แนวทางการลดหนี้ค้างของเกษตรกรลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและ
สหกรณ์การเกษตร” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2536) ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักส่งเสริมและบริการวิชาการพระจอมเกล้าลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง (2550) รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องการติดตามผลและการศึกษา
แนวทางการพัฒนาผู้เข้าร่วมโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน กรุงเทพมหานคร สำนักงาน
บริหารการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน (องค์การมหาชน)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์)

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์)

1. นายศิริศักดิ์ หลงจิตร
ตำแหน่ง ผู้บริหารทีม (หัวหน้ากลุ่มงานสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน)
กองอำนวยการงานสถาบัน ฝ่ายสินเชื่อสถาบัน
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
2. นายชัยสิทธิ์ เจริญผล
ตำแหน่ง ผู้บริหารทีม
กองสนับสนุนการบริหาร ฝ่ายบริหารกลาง
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
3. นายขงยุทธ แสงศิริคุปต์
ตำแหน่ง พนักงานวิเคราะห์งานสินเชื่อ 9
กองธุรกิจสินเชื่อนโยบายรัฐ ฝ่ายกิจการนโยบายรัฐ
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ข

เลขที่แบบสัมภาษณ์ .....

วันที่สัมภาษณ์ ...../...../.....

แบบสัมภาษณ์การวิจัย

การข่าระกินเงินกู้ของเกษตรกรรูดบัตรเครดิตเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

สาขาสมุทรสงคราม

*****

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย/ ลงในช่อง หน้าข้อความหรือกรอกข้อความลงในช่องว่าง
ตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 : สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 เพศ

1 ชาย

2 หญิง

1.2 อายุ ..... ปี (ตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไปนับเป็น 1 ปี)

1.3 ระดับการศึกษาของลูก้า

1 ไม่ได้รับการศึกษา

2 ประถมศึกษา

3 มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า

4 มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

5 ปวส. หรือ อนุปริญญา

6 ปริญญาตรี

7 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

1.4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดที่ทำกินหรืออาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ..... คน

1.5 จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตร ..... คน จำแนกได้ดังนี้

ใช้แรงงานในครอบครัว

..... คน

ใช้แรงงานในครอบครัวและแรงงานจ้างประจำ

..... คน

ใช้แรงงานในครอบครัวและแรงงานจ้างชั่วคราว

..... คน

1.6 การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร (นอกจาก ธ.ก.ส.) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1 สหกรณ์การเกษตร

2 กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

3 กลุ่มเกษตรกร

4 กองทุนหมู่บ้าน

5 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

1.7 อาชีพหลัก

☐ 1 ประมง (จับสัตว์น้ำ)	☐ 2 เลี้ยงกุ้ง
☐ 3 เลี้ยงปลา	☐ 4 เลี้ยงหอย
☐ 5 นาเกลือ	☐ 6 สวนผลไม้ยืนต้น
☐ 7 สวนมะพร้าวเก็บลูก/น้ำตาลมะพร้าว	☐ 8 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

1.8 อาชีพเสริม

☐ 1 ไม่มี	☐ 2 มีอาชีพเสริม ได้แก่
	☐ 2.1 รับจ้างแรงงาน
	☐ 2.2 ค้าขาย
	☐ 2.3 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

1.9 การอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาแล้ว ..... ปี

1.10 พื้นที่ทำการเกษตร ..... ไร่

ลักษณะการถือครองที่ดิน :

☐ ของตนเอง	ไร่
☐ เช่าผู้อื่น	ไร่
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)	ไร่

1.11 รายได้ในรอบปีบัญชี 2549 ของเกษตรกร (ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2549 ถึง 31 มีนาคม 2550)

1.11.1 ในภาคการเกษตร ..... บาท

1.11.2 นอกภาคการเกษตร ..... บาท

1.11.3 รวม ..... บาท

1.12 รายจ่ายในรอบปีบัญชี 2549 ของเกษตรกร (ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2549 ถึง 31 มีนาคม 2550)

1.12.1 ในภาคการเกษตร ..... บาท

1.12.2 นอกภาคการเกษตร ..... บาท

1.12.3 ในครัวเรือน ..... บาท

1.12.4 รวม ..... บาท

1.13 ความเพียงพอของรายได้ต่อค่าใช้จ่ายของเกษตรกร

☐ 1 เพียงพอ (โปรดระบุรายละเอียดเพิ่มเติม)
☐ 1.1 ไม่มีเงินเก็บออม
☐ 1.2 มีเงินเหลือเก็บออม
☐ 2 ไม่เพียงพอ

ตอนที่ 2 : การชำระคืนเงินกู้ของเกษตรกร

2.1 การใช้สินเชื่อของเกษตรกร

2.1.1 แหล่งเงินทุนของท่าน

2.1.1.1 ในระบบสถาบันการเงิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1 ธ.ก.ส.	☐ 2 สหกรณ์การเกษตร
☐ 3 กองทุนหมู่บ้าน	☐ 4 ธนาคารพาณิชย์
☐ 5 อื่นๆ (โปรดระบุ)	

2.1.1.2 นอกสถาบันการเงิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1 นายทุนเงินกู้	☐ 2 ร้านค้า/พ่อค้า
☐ 3 บิดา/มารดา หรือ เครือญาติ	☐ 4 เพื่อนบ้าน
☐ 5 อื่นๆ (โปรดระบุ)	

2.1.1.3 เงินทุนตนเอง

2.1.2 แรงจูงใจที่ขอกู้เงินจาก ธ.ก.ส.

☐ 1 ไม่สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินอื่นได้	☐ 2 ต้องการเงินทุนที่เหมาะสมกับการผลิต
เนื่องจากขาดหลักประกันหรือมีไม่เพียงพอ	ไปประกอบอาชีพการเกษตร
☐ 3 ต้องการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ	☐ 4 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

2.1.3 วัตถุประสงค์ของการกู้เงิน (สะสมในปีบัญชี 2549 ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2549 ถึง 31 มีนาคม 2550)

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1 เป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตร จำนวน	บาท
☐ 2 เป็นค่าลงทุนในการประกอบอาชีพการเกษตร จำนวน	บาท
☐ 3 เป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร จำนวน	บาท
☐ 4 เป็นค่าลงทุนในการประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร จำนวน	บาท
☐ 5 จํานําผลิตผลการเกษตร จำนวน	บาท
☐ 6 ชําระหนี้สินนอกระบบ จำนวน	บาท
☐ 7 ใช้ในการศึกษาของคนในครัวเรือน จำนวน	บาท
☐ 8 เป็นค่ารักษาพยาบาลของคนในครัวเรือน จำนวน	บาท
☐ 9 เป็นค่าใช้จ่ายจำเป็นในชีวิตประจำวันของคนในครัวเรือน จำนวน	บาท
☐ 10 อื่นๆ (โปรดระบุ) จำนวน	บาท

2.1.4 ความเพียงพอของจำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติในปีบัญชี 2549 (ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2549 ถึง 31 มีนาคม 2550)

- 1 เพียงพอ
- 2 ไม่เพียงพอ เนื่องจาก
- 2.1 อนุมัติเงินกู้ต่ำกว่าที่ขอกู้
- 2.2 หลักประกันไม่เพียงพอ
- 2.3 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

2.1.5 กรณีที่ไม่สามารถกู้เงินจาก ธ.ก.ส. หรือกู้ได้น้อยกว่าความต้องการมีแนวทางการแก้ปัญหาอย่างไร

- 1 ยกเลิกโครงการที่จะทำ
- 2 ลดขนาดการผลิตลง
- 3 กู้เงินจากสถาบันการเงินอื่นเพิ่มเติม
- 4 กู้เงินจากสถาบันการเงินชุมชนเพิ่มเติม
- 5 กู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบต่างๆ
- 6 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

2.1.6 การใช้เงินกู้

- 1 ใช้เงินกู้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การขอกู้ คือ ตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไปของวงเงินกู้
- 2 ใช้เงินกู้ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การขอกู้ คือ น้อยกว่าร้อยละ 70 ของวงเงินกู้

2.1.7 ในปีบัญชี 2549 (ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2549 ถึง 31 มีนาคม 2550) ท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่มลูกค้าเพื่อรับฟังคำชี้แจงเรื่องราวต่างๆ จาก ธ.ก.ส. จำนวน ..... ครั้ง

2.1.8 การเข้าร่วมประชุมกลุ่มลูกค้าในปีบัญชี 2549 ท่านสามารถรับรู้และเข้าใจเรื่องราวของ ธ.ก.ส. ตามที่พนักงานชี้แจงเป็นอย่างไร

- 1 ทราบและเข้าใจชัดเจน
- 2 ทราบและเข้าใจพอสมควร
- 3 ทราบแต่ไม่เข้าใจ
- 4 ไม่ทราบ

2.1.9 ท่านได้รับข้อมูล/ข่าวสารการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่างๆ ของ ธ.ก.ส. จากแหล่งใด

- 1 โทรทัศน์
- 2 วิทยุ
- 3 หนังสือพิมพ์
- 4 แผ่นพับประชาสัมพันธ์
- 5 พนักงาน ธ.ก.ส.
- 6 หัวหน้ากลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.
- 7 ลูกค้า ธ.ก.ส.
- 8 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

2.2 การชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. ของเกษตรกร

2.2.1 ภายหลังจากรับเงินกู้แล้วพนักงานพัฒนาธุรกิจ/หัวหน้ากลุ่ม มีการตรวจสอบการใช้เงินกู้หรือไม่

- 1 มี
- 2 ไม่มี

2.2.2 ท่านได้รับหนังสือเตือนให้ชำระหนี้เงินกู้จากผู้ใด

☐ 1 พนักงาน ธ.ก.ส.	☐ 2 หัวหน้ากลุ่มลูกค้า
☐ 3 ลูกค้าในกลุ่ม	☐ 4 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

2.2.3 แหล่งรายได้ในการชำระหนี้ ธ.ก.ส. (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1 รายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร	☐ 2 รายได้อื่นๆ นอกภาคการเกษตร
☐ 3 เงินกู้จาก ธ.ก.ส.	☐ 4 เงินกู้จากสถาบันการเงินอื่น
☐ 5 เงินกู้จากสถาบันการเงินชุมชน	☐ 6 นายทุนเงินกู้
☐ 7 ร้านค้า/พ่อค้า	☐ 8 บิดา/มารดา หรือ เครือญาติ
☐ 9 เพื่อนบ้าน	☐ 10 รายได้จากบุตร
☐ 11 เงินออมของตนเอง	☐ 12 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

2.2.4 วิธีการในการชำระคืนเงินกู้ที่ถึงกำหนดของท่าน

☐ 1 ชำระหนี้จากแหล่งเงินกู้อื่นที่คิดอัตราดอกเบี้ยสูงก่อน
☐ 2 ชำระหนี้แก่พ่อค้าที่รับซื้อผลิตภัณฑ์ก่อน เพราะกู้เงินพ่อค้ามา
☐ 3 ชำระหนี้ให้กับ ธ.ก.ส. ก่อนแหล่งเงินกู้อื่น
☐ 4 มีเงินแต่ไม่ชำระ
☐ 5 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

2.2.5 แนวทางในการชำระหนี้ ธ.ก.ส.

☐ 1 ชำระหนี้บางส่วนในทุกสัญญา โดยทยอยชำระแต่ไม่ครบตามจำนวนที่เป็นหนี้
☐ 2 ชำระหนี้บางส่วนในบางสัญญา โดยทยอยชำระแต่ไม่ครบตามจำนวนที่เป็นหนี้
☐ 3 ชำระหนี้ทุกสัญญาที่มีหนี้ถึงกำหนดชำระคืนเงินกู้
☐ 4 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

2.2.6 เหตุผลในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส. (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1 สมาชิกในกลุ่มแนะนำ	☐ 2 คู่สมรสแนะนำ
☐ 3 การติดตามทวงถามของพนักงาน	☐ 4 เป็นความรับผิดชอบของตนเอง

2.2.7 สถานะหนี้

☐ 1 เป็นหนี้ปกติ (ชำระได้ตามกำหนดทุกสัญญา)	☐ 2 เป็นหนี้โอนคาบในปีบัญชี
☐ 3 เป็นหนี้ค้างชำระ (หนี้โอนคาบยกมาต้นปีบัญชี)	☐ 4 เป็นหนี้ที่ปรับปรุงโครงสร้างหนี้
☐ 5 เป็นหนี้ค้ำเนนคดี	

2.2.8 แรงจูงใจสำคัญที่สุดในการชำระคืนเงินกู้ ธ.ก.ส.

- 1 ต้องการรักษาประวัติในการชำระหนี้เงินกู้ เนื่องจากจะทำให้เสียดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่ถูกกลงและกลัวเสียดอกเบี้ยปรับในอัตราที่สูงขึ้นจากการเป็นหนี้ค้างชำระ
- 2 เกรงว่าจะไม่สามารถกู้เงินได้ตามความประสงค์ที่ต้องการขอกู้
- 3 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

2.2.9 ในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา ท่านไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ..... ครั้ง

2.2.10 มูลเหตุที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1 ประสบปัญหาด้านการผลิต ได้แก่
☐ 1.1 ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น	☐ 1.2 ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น
☐ 1.3 ขาดเครื่องทุ่นแรงในการผลิต	☐ 1.4 ประสบอุทกภัย
☐ 1.5 ประสบภัยแล้ง	☐ 1.6 ประสบวาคภัย
☐ 1.7 ประสบโรคระบาด	☐ 1.8 พันธุ์พืชไม่มีคุณภาพ
☐ 1.9 พันธุ์สัตว์ไม่มีคุณภาพ	☐ 1.10 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....
- 2 ประสบปัญหาด้านการตลาด ได้แก่
☐ 2.1 ราคาผลผลิตตกต่ำ	☐ 2.2 ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต
☐ 2.3 ถูกเอาเปรียบเรื่องราคา	☐ 2.4 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....
- 3 ปัญหาจากตัวเกษตรกร ได้แก่
☐ 3.1 ขาดความรู้ความชำนาญในอาชีพ	☐ 3.2 ขาดความรู้เรื่องการจัดการผลผลิต
☐ 3.3 ผู้อื่นยืมเงินแล้วไม่ส่งคืนตามกำหนด	☐ 3.4 ต้องนำเงินไปชำระหนี้แหล่งอื่นก่อน
☐ 3.5 ไปทำงานรับจ้างอยู่ต่างจังหวัด	☐ 3.6 มีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน
☐ 3.7 เลิกประกอบอาชีพการเกษตร	☐ 3.8 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....
- 4 ปัญหาจากตัวพนักงาน ได้แก่
☐ 4.1 พนักงานพัฒนาธุรกิจ	☐ 4.2 พนักงานการเงิน
☐ 1) พูดยาไม่สุภาพ เรียบร้อย	☐ 1) พูดยาไม่สุภาพ เรียบร้อย
☐ 2) ไม่ยิ้มแย้มแจ่มใส	☐ 2) ไม่ยิ้มแย้มแจ่มใส
☐ 3) บริการล่าช้า	☐ 3) บริการล่าช้า
☐ 4) ไม่ตรงต่อเวลา	☐ 4) ไม่ตรงต่อเวลา
☐ 5) ไม่เต็มใจบริการ	☐ 5) ไม่เต็มใจบริการ
☐ 6) อื่นๆ (โปรดระบุ)	☐ 6) อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

- 5 ปัญหาอื่นๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
  - 5.1 เข้าใจว่ารัฐบาลจะปลดหนี้ให้
  - 5.3 กลัวว่าชำระหนี้แล้วจะไม่ได้กู้กลับคืน
  - 5.5 รอความช่วยเหลือจากรัฐบาล
  - 5.2 เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูฯ
  - 5.4 ไม่ชำระหนี้ตามเพื่อบ้าน
  - 5.6 อื่นๆ (โปรดระบุ)....

ตามแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน

2.2.11 กรณีที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้ ท่านมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

- 1 แจ้งพนักงานขอผิด/ผ่อนชำระหนี้เงินกู้
- 2 ไม่ส่งคืน
- 3 ยืมเงินจากแหล่งการเงินอื่นไปส่งแล้วขอกู้คืน
- 4 ขอความช่วยเหลือจากคนในกลุ่ม
- 5 รอมาตรการช่วยเหลือของรัฐบาล
- 6 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

2.2.12 เหตุผลที่ยืมเงินจากแหล่งการเงินอื่นมาชำระหนี้ (ข้อนี้ตอบเฉพาะกรณีตอบข้อ 2.2.11

โดยเลือกข้อ 3)

- 1 ยังไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตได้
- 2 ผลผลิตได้รับความเสียหายเมื่อถึงงวดการชำระหนี้
- 3 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้

3.1 ปัญหาของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้

3.1.1 การกู้เงินจาก ธ.ก.ส. ท่านมีปัญหาในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1 กู้ได้น้อยกว่าความต้องการของกู้
- 2 หลักเกณฑ์การกู้เงินประเภทต่างๆ มีความยุ่งยาก
- 3 ต้องหากู้เงินเข้าจึงจะกู้เงินได้
- 4 มีหลายขั้นตอนมาก
- 5 ใช้เวลานานกว่าจะได้กู้เงิน
- 6 ความสะดวกในการติดต่อพนักงาน
- 7 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

3.1.2 วงเงินกู้/ หลักประกันเงินกู้/ ประเภทของเงินกู้ มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

- 1 เหมาะสมดีมาก
- 2. เหมาะสม
- 3. ไม่แน่ใจ
- 4.สมควรปรับปรุงเป็นส่วนใหญ่
- 5. น่าจะปรับปรุงบ้างบางอย่าง (โปรดระบุ) .....

3.1.3 การให้บริการของพนักงานพัฒนาธุรกิจ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1 ไม่แนะนำลูกค้า
- 2 ไม่เอาใจใส่ลูกค้า
- 3 ไม่มีความเป็นกันเอง
- 4 มีการเรียกประชุมกลุ่มบ่อยมากเกินไป
- 5 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

3.2 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

3.2.1 ด้านองค์กร

- 1 ควรลดหย่อนหลักประกันในการขอกู้เงิน เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น
- 2 ควรเพิ่มจุดบริการในพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อความสะดวกของผู้รับบริการ
- 3 ควรลดขั้นตอนในการขอสินเชื่อประเภทต่างๆ จากธนาคารให้ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น
- 4 ธนาคารควรพิจารณาความต้องการใช้เงินกู้ที่แท้จริงและความจำเป็นในการใช้เงินทุน
- 5 ธ.ก.ส. ควรกำหนดพื้นที่และประเภทการผลิตในการให้สินเชื่อ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพิ่มสูงขึ้นตามความเสี่ยงของแต่ละพื้นที่และประเภทการผลิต
- 6 การกำหนดแนวทางพิจารณาวงเงินกู้กับเกษตรกรลูกค้า นอกจากธนาคารจะพิจารณาจากขนาดพื้นที่ทำการเกษตรแล้ว ควรนำปัจจัยความเสี่ยงในเรื่องโอกาสการประสบภัยธรรมชาติ รายได้สุทธิ ภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกร มาพิจารณาร่วมด้วย รวมทั้ง ควรส่งเสริมการลดความเสี่ยงดังกล่าวด้วยการสนับสนุนประกันสุขภาพ และการประกันภัยพืชผลการเกษตร
- 7 ธนาคารควรให้ความสำคัญกับการตรวจสอบการใช้เงินกู้ของเกษตรกรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การกู้เงิน และควรสนับสนุนด้านการตลาด
- 8 ควรมีการบันทึกรายละเอียดการทำเกษตร และบัญชีฟาร์ม เช่น รายได้ รายจ่าย การลงทุนของครัวเรือน เพื่อเป็นข้อมูล สถิติ และใช้วิเคราะห์กำหนดทางเลือกใหม่ๆ
- 9 ธนาคารควรให้ความช่วยเหลือเกษตรกรลูกค้าในการป้องกันและแก้ไขหนี้ค้างชำระ ด้วยการเลื่อนกำหนดชำระหนี้ การพักผ่อนเวลาชำระหนี้ โครงการนาที่ทอง (ลดดอกเบี้ยค่าปรับเมื่อชำระหนี้ค้างได้หมด) การให้สินเชื่อฟื้นฟูการผลิต ที่ได้รับความเสียหายและการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ เป็นต้น
- 10 ธนาคารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรลูกค้ามีอาชีพเสริม โดยการให้ความรู้และศึกษาดูงาน เพื่อให้เกษตรกรลูกค้ามีรายได้เพิ่มขึ้นและนำเงินมาชำระหนี้ให้กับธนาคาร
- 11 ควรมีการลดดอกเบี้ยเงินกู้ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่มีฐานะยากจนให้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้เพิ่มขึ้น
- 12. อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

3.2.2 ด้านพนักงาน

- 1 ควรเพิ่มเติมความรู้ให้กับพนักงานอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง เพื่อจะได้ให้คำแนะนำในการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมแก่เกษตรกรลูกค้า
- 2 ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มในการขายผลผลิตของเกษตรกรลูกค้า เพื่อสร้างอำนาจต่อรองและเพิ่มรายได้ จะได้มีเงินเพียงพอในการชำระหนี้ได้ตามกำหนด
- 3 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

3.2.3 ด้านเกษตรกร

- 1 ควรเลือกพื้นที่ทำการเกษตรให้มีความเสี่ยงจากการประสบภัยธรรมชาติให้ต่ำที่สุด หรือควรมีการประกันความเสี่ยงด้วยการจัดทำประกันภัยพืชผลการเกษตรที่รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุน
- 2 ควรเลือกขนาดพื้นที่ทำการผลิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับขนาดของครัวเรือน เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการผลิต
- 3 ควรมีการวางแผนการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับรายได้ของครัวเรือน พร้อมทั้งควรมีการออมเงินไว้ส่วนหนึ่งเพื่อสำรองไว้เมื่อมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในครัวเรือน
- 4 ควรให้อำนาจหัวหน้ากลุ่ม ในการกำหนดวงเงินกู้ของคนในกลุ่มและดำเนินการอย่างเคร่งครัด
- 5 อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางพุทธชาด สานิตเทศ
วัน เดือน ปีเกิด	23 มีนาคม 2514
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต (การบัญชี) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ปี 2536
สถานที่ทำงาน	กลุ่มงานงบประมาณสำนักงานจังหวัดและกิจการสาขา กองแผนงานและ งบประมาณ ฝ่ายนโยบายและกลยุทธ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร
ตำแหน่ง	พนักงานงบประมาณ 7